

GRUNDER FÖR LÄROPLANEN
OCH FÖR FRISTÅENDE EXAMEN
INOM DEN YRKESINRIKTADE
GRUNDUTBILDNINGEN

**GRUNDEXAMEN INOM
SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDS-
BRANSCHEN**

NÄRVÅRDARE

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
AKUTVÅRD

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
REHABILITERING

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
VÅRD OCH FOSTRAN AV BARN OCH UNGA

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
MENTALHÄLSOARBETE OCH
MISSBRUKARVÅRD

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
SJUKVÅRD OCH OMSORG

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
MUN- OCH TANDVÅRD

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
HANDIKAPPOMSORG

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
ÄLDREOMSORG

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
KUNDBETJÄNING OCH
INFORMATIONSHANTERING

UTBILDNINGSSTYRELSEN 2001

© Utbildningsstyrelsen

Ombrytning: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

ISBN 952-13-1144-4

Hakapaino Oy, Helsingfors 2001

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSSTYRELSEN

Dnr

7 /011/2001

FÖRESKRIFT

Iakttas
som förpliktande

Datum

12.2.2001

Arrangörerna av grundläggande yrkesutbildning
De läroanstalter och vuxenutbildningscenter
som ordnar utbildning inom branschen
Examenskommissionerna för branschen

**YRKESUTBILDNING
GRUNDER FÖR LÄROPLANEN
GRUNDER FÖR FRISTÅENDE EXAMEN**

**Grundexamen inom social- och
hälsovårdsbranschen**

Giltighetstid: fr.o.m. 1.8.2001 tillsvidare
Bestämmelser som befogenheten att utfärda föreskriften
bygger på:

L 630/1998, 13 § 2 mom, 25 § 2 mom

F 811/1998, 4 § 2 mom, 10 § 5 mom

(F ändr. 1139/99), 12 § 3 mom

L 631/1998, 13 § 2 mom, F 812/1998, 1 § 1 mom

Upphäver föreskrift nr:

30.6.1999 nr 29/011/99

28.4.1999 nr 11/011/99

Ändrar föreskrift nr:

-

Utbildningsstyrelsen har för grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen fastställt följande grunder för läroplanen och för fristående examen att iakttas fr.o.m. 1.8.2001.

Utbildningsanordnaren skall göra upp och godkänna en läroplan för undervisningen med beaktande av vad som bestämts i dessa grunder för läroplanen och för fristående examen.

Utbildningsanordnaren, examensarrangören och examenskommissionen kan inte lämna grunderna för läroplanen och för den fristående examen obeaktade eller avvika från dem.

I det fristående examenssystemet skall prov som utvisar yrkesskickligheten ordnas som en del av den förberedande utbildningen. Om de uppgifter som skall antecknas på examensbetygen för fristående examina och om betygsmodellerna samt om grunderna för uppgörandet av de personliga studieprogrammen bestäms separat.

Generaldirektör

Jukka Sarjala

Undervisningsråd

Ritva Korte

BILAGA

Informativ bilagedel

Hakaniemenkatu 2
PL 380
00531 HELSINKI
Puhelin (09) 774 775*
Faksi (09) 7747 7865
s-posti: etunimi.sukunimi@oph.fi

Hagnäsgatan 2
PB 380
00531 HELSINGFORS
Telefon (09) 774 775*
Fax (09) 7747 7865
E-post: fornamn.efternamn@oph.fi

<http://www.oph.fi>

INNEHÅLL

DEL I GRUNDER FÖR LÄROPLANEN	7
1 YRKESUTBILDNINGENS SYFTEN OCH MÅL	9
1.1 Den yrkesinriktade grundutbildningen och dess syften	9
1.2 Gemensamma betoningar och för alla branscher gemensam baskompetens	10
1.3 Målen för grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen och för utbildningsprogrammen	12
2 UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN OCH STUDIERNAS UPPBYGGNAD	15
2.1 Uppbyggnaden av grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen	15
2.2 Studiernas uppbyggnad	15
3 MÅLET FÖR STUDIERNA, DET CENTRALA INNEHÅLLET OCH BEDÖMNINGEN	19
3.1 Gemensamma studier – mål, centralt innehåll och bedömning	19
3.1.A Obligatoriska studier	19
3.1.1 Modersmålet	19
3.1.1.1 Modersmålet, svenska	19
3.1.1.2 Modersmålet, finska	21
3.1.1.3 Modersmålet, samiska	21
3.1.1.4 Modersmålet, teckenspråk	23
3.1.1.5 Modersmålet, det egna modersmålet för studerande med ett främmande språk som modersmål	24
3.1.1.6 Modersmålet, svenska/finska som andraspråk	25
3.1.2 Det andra inhemska språket	28
3.1.2.1 Det andra inhemska språket, finska	28
3.1.2.2 Det andra inhemska språket, svenska	30
3.1.3 Ett främmande språk	31
3.1.3.1 Ett främmande språk, A-språk	31
3.1.3.2 Ett främmande språk, B-språk	33
3.1.4 Matematik	34
3.1.5 Fysik och kemi	35
3.1.6 Samhälls-, företags- och arbetslivskunskap	37
3.1.7 Gymnastik och hälsokunskap	38
3.1.8 Konst och kultur	40
3.1.B Valfria studier	41
3.1.9 Valfria tilläggsstudier i de obligatoriska studierna	41
3.1.10 Miljökunskap	41
3.1.11 Informations- och kommunikationsteknik	43

3.1.12 Etik	43
3.1.13 Kulturkännedom	45
3.1.14 Psykologi	46
3.1.15 Företagsverksamhet	48
3.2 Yrkesinriktade studier och inlärnin g i arbetet – mål, centralt innehåll och bedömning	50
3.2.A Gemensamma yrkesinriktade studier i examen	50
3.2.1 Stöd för utveckling och handledning	50
3.2.2 Vård och omsorg	54
3.2.3 Stöd för rehabilitering	59
3.2.B Yrkesinriktade studier differentierade enligt utbildningsprogram	
Utbildningsprogrammet för akutvård	62
3.2.4 Akutvård	62
Utbildningsprogrammet för rehabilitering	
3.2.5 Rehabilitering	68
Utbildningsprogrammet för vård och fostran av barn och unga	
3.2.6 Vård och fostran av barn och unga	88
Utbildningsprogrammet för mentalhälsoarbete och missbrukarvård	
3.2.7 Mentalhälsoarbete och missbrukarvård	96
Utbildningsprogrammet för sjukvård och omsorg	
3.2.8 Sjukvård och omsorg	104
Utbildningsprogrammet för mun- och tandvård	
3.2.9 Mun- och tandvård	112
Utbildningsprogrammet för handikappomsorg	
3.2.10 Handikappomsorg	118
Utbildningsprogrammet för äldreomsorg	
3.2.11 Äldreomsorg	125
Utbildningsprogrammet för kundbetjäning och informationshantering	
3.2.12 Kundbetjäning och informationshantering	131
3.2.13 Övriga valfria studier	139
3.3 Valfria studier – mål, centralt innehåll och bedömning	139
3.4 Mål för studiehandledningen	139
3.5 Lärdomsprovet – mål och bedömning	140
4 BEDÖMNING AV DE STUDERANDE	141
4.1 Syfte och genomförande	141
4.2 Föremål och kriterier för bedömningen	143
4.3 Vitsordsskala och omvandling av vitsord	145
4.4 Yrkesprov	145
4.5 Betyg	145
4.6 Bedömning vid specialundervisning	147
4.7 Bedömning av invandrare	147

5	ÖVRIGA BESTÄMMELSER	148
5.1	Studiehandledning	148
5.2	Inläring i arbetet	149
5.3	Yrkesinriktad specialundervisning	150
5.4	Undervisning för invandrare och olika språk- och kulturgrupper	152
5.5	Läroavtalsutbildning	153
6	LÄROPLANEN	154
	DEL II GRUNDER FÖR FRISTÅENDE EXAMEN	157
1	FRISTÅENDE EXAMINA – SYFTE OCH MÅL	159
1.1	Fristående examina	159
1.2	Utbildning som förbereder för fristående examina	159
1.3	Allmänna grunder för bedömningen av olika sätt att påvisa yrkesskicklighet och examensprestationer	160
2	UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN, NÄRVÅRDARE	161
2.1	Delar som ingår i examen	161
3	GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN – KRAVEN PÅ YRKESSKICKLIGHET OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNING	162
3.1	Kraven på yrkesskicklighet och bedömningen	162
	BILAGEDEL	163
	UTGÅNGSPUNKTER VID UPPGÖRANDET AV LÄROPLANSGRUNDER FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNINGEN	163
1	Styrande principer vid uppgörandet av grunderna	163
2	Beskrivning av social- och hälsovårdsbranschen och dess värdegrund	168
3	Uppgörandet av en individuell studieplan	170
4	Möjligheterna till fortsatta studier	171

GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN – GRUNDER FÖR LÄROPLANEN OCH GRUNDER FÖR FRISTÅENDE EXAMEN

En yrkesinriktad grundexamen kan avläggas som grundläggande yrkesutbildning enligt grunderna för läroplanen eller såsom fristående examen enligt grunderna för fristående examen. Del I innehåller föreskriften om läroplansgrunderna och del II föreskriften om grunderna för fristående examen. Bilagedelen innehåller information om vilka utgångspunkterna varit när grunderna utarbetats.

DEL I

GRUNDER FÖR LÄROPLANEN

1

YRKESUTBILDNINGENS SYFTEN OCH MÅL

1.1

DEN YRKESINRIKTADE GRUNDUTBILDNINGEN OCH DESS SYFTEN

Enligt vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 2 §, 5 §) och i statsrådets beslut (SRB 213/1999) skall den grundläggande yrkesutbildningen ge de studerande vidsträckta basfärdigheter för branschens olika uppgifter samt mera specialiserat kunnande och yrkesskicklighet som förutsätts i arbetslivet inom ett delområde av examen. De studerande kan efter avlagd examen placera sig i arbetslivet, klara av de olika uppgifterna i branschen också när förhållandena förändras samt vidareutveckla sin yrkeskunskap livet igenom. I samarbete med näringslivet och arbetsplatserna bör det säkerställas att utbildningen motsvarar kraven på yrkeskunskap i arbetslivet. Utbildningen skall främja sysselsättningen och möjligheterna till självständig yrkesutövning.

En grundläggande yrkesutbildning i enlighet med dessa grunder motsvarar nivå 3 i EG:s klassificering, enligt EG-medlemsstaternas beslut om betygens jämförbarhet (85/368/EEG) och undervisningsministeriets rekommendation om den finländska yrkesinriktade utbildningens placering (25.3.1998, 55/330/97).

Utbildningen skall sporra de studerande till egna aktiviteter och personlighetsutveckling och stödja beredskapen för fortsatta studier genom att erbjuda mångsidiga, valfria studier. Inom utbildningen bör man skapa en öppen och positiv inlärningsmiljö, där de studerande kan växa till ansvars- och pliktmedvetna medborgare och medarbetare.

I undervisningen skall man ta hänsyn till olikheter i de studerandes inlärningsförmåga och målsättningar samt vid behov utveckla stödåtgärder i samråd med hemmen och med sakkunniga utanför skolan. En positiv individuell utveckling och sund självkänsla skall understödjas.

Utbildningen skall främja demokrati, jämställdhet mellan könen på alla samhällsområden och allmän jämlikhet i arbetslivet och samhället.

1.2

GEMENSAMMA BETONINGAR OCH FÖR ALLA BRANSCHER GEMENSAM BASKOMPETENS

1 GEMENSAMMA BETONINGAR

Utbildningen skall ge färdigheter som ökar den i alla branscher behövliga yrkesbildningen samt medborgarfärdigheter som hjälper de studerande att följa med förändringarna i samhället och i arbetslivet och att verka under nya förhållanden. Utbildningen skall ge de studerande färdigheter i

- internationalism
- främjande av en hållbar utveckling
- utnyttjande av teknologi och informationsteknik
- företagsamhet
- högklassig och kundinriktad verksamhet
- konsumentkunskap
- arbetarskydd och hälsa.

Internationalismen innebär att de studerande klarar sig i en mångkulturell miljö, att de är toleranta och språkkunniga så att de kan delta i studentutbyte och placera sig på den alltmer internationella arbetsmarknaden.

Främjandet av en hållbar utveckling innebär att de studerande känner till den hållbara utvecklingens principer och motiveras att verka för dem i studier och arbete samt såsom medborgare. De känner till och iakttar miljövänliga arbets- och handlingssätt och kan i synnerhet identifiera de vanligaste problemavfallen och hanteringen av dem. De uppskattar naturens mångformighet, förstår den hållbara utvecklingens ekonomiska, sociala och kulturella dimensioner och kan främja dessa värden i sin verksamhet.

Utnyttjandet av teknologi och informationsteknik avser att de studerande har de basfärdigheter som behövs i informationssamhället och förutsättningar att använda data- och kommunikationstekniken mångsidigt i sitt arbete och såsom medborgare. De studerande skall förstå hur den teknologiska utvecklingen påverkar den egna branschen och dess framtid och kunna tillämpa ny teknik i sitt arbete.

Företagsamheten går ut på att de studerande utvecklar sig till initiativrika, pliktmedvetna, driftiga och uppslagsrika arbetstagare och yrkesutövare eller företagare som sätter värde på sitt arbete.

Kvalitativ och kundinriktad verksamhet innebär att de studerande lär sig de kvalitetsstyrningsmetoder som behövs och allmäntast används inom yrkesområdet. De kan beakta kundernas förväntningar och individuella behov och sköta kundservicesituationer av olika slag.

Konsumentkunskapen syftar till att de studerande kan beakta konsumentlagstiftningens bestämmelser och i arbetet och som medborgare agera i enlighet med konsumenternas rättigheter, skyldigheter och ansvar. Både som konsument och i sitt yrkesliv skall de studerande kunna bete sig på sätt som främjar produktionen, sysselsättningen och samhälls-ekonomin.

Arbetarskydd och hälsa går ut på att de studerande känner till föreskrifter och anvisningar om arbetarskydd i sin bransch och iakttar dem. De kan uppskatta och utveckla en trygg, sund och trivsamt arbetsmiljö. De kan identifiera de faror och hälsorisker som förekommer i arbetet och skydda sig mot dem, samt bekämpa riskmomenten. De kan planera en ergonomiskt riktig arbetsmiljö samt dra försorg om sin egen hälsa och upprätthålla sin arbets- och funktionsförmåga.

2 FÖR ALLA BRANSCHER GEMENSAM BASKOMPETENS

Utbildningen skall ha som mål att hos de studerande utveckla följande färdigheter som behövs i alla branscher:

- inlärningsfärdigheter
- problemlösningsförmåga
- interaktions- och kommunikationsfärdigheter
- samarbetsfärdigheter
- etiska och estetiska färdigheter.

Inlärningsfärdigheterna skall utbildningen främja genom att ge de studerande beredskap för livslångt lärande och lust att utveckla sig själva. De bör kunna utvärdera sin egen inläring och sitt kunnande och planera sina studier. De skall lära sig att skaffa, organisera och bedöma kunskap och att tillämpa tidigare inhämtad kunskap i nya situationer.

Problemlösningsförmågan utvecklas genom att de studerande under utbildningen får färdigheter i att handla flexibelt, innovativt och nyskapande i sitt arbete och i problemsituationer.

Interaktions- och kommunikationsfärdigheterna skall främjas i utbildningen så att de studerande kan klara av olika slags interaktiva situationer i arbetslivet. De skall övas i att sköta förhandlingar och i att kommunicera muntligt och skriftligt samt i att använda sig av informationsteknik i samband med utbyte och förmedling av information.

Samarbetsfärdigheterna skall utbildningen utveckla så att de studerande blir vana att agera tillsammans med andra bl.a. i team och att vara flexibla och uppmärksamma i sina människorelationer. De skall kunna identifiera egna och andras känslolägen och beakta dem på ett konstruktivt sätt i sin verksamhet.

Etiska och estetiska färdigheter skall utbildningen främja genom att vänja de studerande vid att hantera och lösa etiska problem, vara medvetna om sina egna värderingar och kulturbetingade skönhetsvärden och beakta dem i sin verksamhet. De studerande bör kunna handla ansvarsfullt och rättsinligt och hålla sig till ingångna överenskommelser. I sitt arbete bör de iaktta yrkesetiken, såsom tystnadsplikt, datasekretess och konsumentskyddsbestämmelser.

1.3

MÅLEN FÖR GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN OCH FÖR UTBILDNINGSPROGRAMMEN

Inom social- och hälsovårdsbranschen arbetar man med och för människor. De studerande som avlagt examen skall ha sociala och kommunikativa färdigheter. De skall dessutom inneha förhandlingsfärdigheter, förmåga till team- och projektarbete, språkkunskaper samt vara kompetenta att arbeta med vård, omsorg och fostran inom social- och hälsovårdsbranschen. De skall kunna stödja starka sidor och funktionsförmåga hos människor i olika åldrar med beaktande av deras kultur och värderingar. Vid sidan av praktisk förmåga att fostra samt praktiska vård- och omsorgsfärdigheter skall de känna till värden, yrkesetik, tolerans och problemlösningsförmåga inom branschen.

De som avlagt examen skall förstå sambandet mellan människan, den sociala och fysiska miljön och samhället för att främja hälsa och välmåga. De skall dessutom i sina val och arbetsmetoder också kunna beakta kostnads- och miljökonsekvenser. De skall kunna arbeta enligt kvalitetssystemet för enheterna inom social- och hälsovårdsbranschen med minsta möjliga miljöbelastning och främja arbetarskyddet på arbetsplatsen.

De som avlagt examen skall kunna samarbeta med olika grupper inom social- och hälsovården. De skall kunna arbeta såväl självständigt som i egenskap av medlemmar i en yrkesövergripande grupp och känna möjligheterna och gränserna för sin kompetens. De skall ha god inlärningsförmåga och förmåga att enligt principen för livslångt lärande utveckla sin yrkesskicklighet och sitt arbete för att kunna svara mot de ständigt nya och föränderliga utmaningarna i arbetet. De skall kunna värdesätta sitt eget yrke och vara villiga att utveckla sig själv och sitt arbete på ett kundnära och serviceinriktat sätt för att höja arbetets kvalitet. Branschen internationaliseras och i det finländska vård- och omsorgsarbetet betonas ett mångkulturellt synsätt. De som avlagt grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen skall kunna vårda sig om sin egen arbetsförmåga och hur de orkar i arbetet. De skall kunna motivera sitt arbete och sina val och vid behov kunna be om hjälp för att fatta beslut.

Av alla som avlagt grundexamen inom branschen krävs förmåga att stödja och handleda tillväxt och utveckling hos människor i olika åldrar, med olika bakgrund och i olika livssituationer, förmåga till vård och omsorg och förmåga att stödja deras rehabilitering. Till det mångsidiga baskunnande som behövs inom branschen hör förmåga att genomföra planmässiga arbetsprocesser och grundläggande färdigheter i företagsverksamhet. Mångsidigheten skapar förutsättningar för flexibel rörlighet mellan olika arbetsuppgifter och arbetsenheter inom social- och hälsovårdsbranschen. Av arbetstagare inom social- och hälsovårdsbranschen förutsätts förtrogenhet med servicen inom social- och hälsovården samt vilja att iaktta branschens gällande författningar och yrkesetik.

De som avlagt utbildningsprogrammet för akutvård skall kunna sköta en akutvårdspatient och framföra sjuktransportfordon samt lösa de problem inom akutvården som ligger inom ansvarsområdet för närvårdare. De skall kunna arbeta i akutvård på jourpoliklinik. De skall känna reponeringsmetoder och immobiliseringstekniker också i en perioperativ vårdmiljö.

De som avlagt utbildningsprogrammet för rehabilitering skall med ett rehabiliterande arbetssätt kunna hjälpa, stödja och handleda kunden inom de olika delområdena inom servicesystemet för rehabilitering, t.ex. i kundens hemmiljö, arbetstillfällen inom hemvården, dagsjukhusen, arbetstillfällen inom det stödda boendet, verksamhets- och arbetscentraler, arbetsverkstäder, servicecentra, olika arbetstillfällen inom den tredje sektorn, hälsocentralernas bäddavdelningar och rehabiliteringsenheter, rehabiliteringsanläggningar, badinrättningar och i arbete som personlig- eller gruppassistenter eller vid motsvarande arbetstillfällen.

De som avlagt utbildningsprogrammet för vård och fostran av barn och unga skall kunna sköta friska nyfödda barn på sjukhus och i hemmen. De skall kunna arbeta inom dagvården i dag- och familjedaghem samt som medlemmar av en arbetsgrupp kunna delta i småbarnsfostran. De skall kunna arbeta med eftermiddagsverksamhet för skolelever och hjälpa till med skolgången. Med ett rehabiliterande arbetssätt skall de kunna sköta sjuka barn och unga på sjukhus inom ansvarsområdet för närvårdare. Dessutom skall de, inom närvårdarens ansvarsområde, kunna sköta och fostra ungdomar.

De som avlagt utbildningsprogrammet för mentalhälsoarbete och missbrukarvård skall utifrån ett rehabiliterande arbetssätt kunna planera, genomföra och bedöma mentalvårdspatientens vårdprocess i ett yrkesövergripande samarbete inom de olika verksamhetsenheterna inom den mentala och psykiska vården. Dessutom skall de i samarbete med kunden, familjen och övriga sakkuniga kunna planera, genomföra och bedöma den vård rusmedels- eller narkotikamissbrukaren behöver. De skall

som medlemmar i en yrkesövergripande arbetsgrupp kunna främja mentalvårds- eller rusmedelskundens rehabilitering.

De som avlagt utbildningsprogrammet för sjukvård och omsorg skall utifrån ett rehabiliterande arbetssätt kunna planera, genomföra och bedöma kundens/patientens vård i hälsovårdscentraler och sjukhus och omsorgen inom hemvård, hemsjukvård, åldringshem och servicehus. De skall kunna hantera läkemedel och ge akt på deras verkningar i sjukhus- och hemvårdsmiljö. Dessutom skall de kunna tillreda mat och sköta hemmets renlighet och trivsel inom hemvården.

De som avlagt utbildningsprogrammet för mun- och tandvård skall kunna arbeta inom servicesystemet för mun- och hälsovård för att främja munhälsa och på tandvårdsenheter och tandläkarmottagningar i primär- och specialvård för mun och tänder.

De som avlagt utbildningsprogrammet för handikappomsorg skall utifrån ett rehabiliterande arbetssätt kunna utföra grundläggande handikappvård, fostran och rehabilitering hemma, inom den öppna vården, på anstalt och inom organisationer. De skall vara förtrogna med dag- och familjevård för handikappade.

De som avlagt utbildningsprogrammet för äldreomsorg skall utifrån ett rehabiliterande arbetssätt kunna vårda, stödja och hjälpa äldre i rehabiliteringen i hemmen, inom hemvården, på anstalter och inom organisationer samt i boendeenheter för äldre.

De som avlagt utbildningsprogrammet för kundbetjäning och informationshantering skall kunna arbeta som sekreterare inom social- och hälsovårdsbranschen inom den öppna vården, på anstalt och inom organisationer. Dessutom skall de utifrån ett rehabiliterande arbetssätt inom gränserna för närvårdarens kompetensområde kunna planera, vårda och bedöma patienternas vård i arbetet på mottagningar och polikliniker.

2

UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN OCH STUDIERNAS UPPBYGGNAD

2.1 UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN

Statsrådet har beslutat om examinas uppbyggnad (SRB 213/1999) och undervisningsministeriet om examinas omfattning, utbildningsprogrammen och examensbenämningarna (1/011/2000). I förordningen om yrkesutbildning (F 811/ 98, 2 §) har stadgats om studiernas omfattning och i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 30 §, 31 §) om tillgödöräknande av studier och studietiden.

2.2 STUDIERNAS UPPBYGGNAD

GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN, NÄRVÅRDARE		120 SV
GEMENSAMMA STUDIER		20 SV
Obligatoriska studiehelheter 1–8	17 sv	
Valfria studiehelheter 1–15	3 sv	
YRKESINRIKTADE STUDIER		90 SV
GEMENSAMMA YRKESINRIKTADE STUDIER I EXAMEN		50 SV
1. Stöd för utveckling och handledning	16 sv	
I studierna ingår minst 5 sv inlärn timer i arbetet		
2. Vård och omsorg	22 sv	
I studierna ingår minst 5 sv inlärn timer i arbetet		
3. Stöd för rehabilitering	12 sv	
I studierna ingår minst 5 sv inlärn timer i arbetet		
YRKESINRIKTADE STUDIER DIFFERENTIERADE ENLIGT UTBILDNINGSPROGRAM		40 SV
I utbildningsprogrammets studier ingår minst 14 sv inlärn timer i arbetet (Specificering på följande sida)		
VALFRIA STUDIER		10 SV

I studierna ingår minst 1,5 sv studiehandledning och ett lärdomsprov vars omfattning är minst 2 sv. En studievecka motsvarar en studerandes arbetsinsats på 40 timmar.

**YRKESINRIKTADE STUDIER DIFFERENTIERADE ENLIGT
UTBILDNINGSPROGRAM****40 SV**

I utbildningsprogrammets studier ingår minst 14 sv inläarning i arbetet

4. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR AKUTVÅRD
Akutvård 40 sv
Systemet för akutvård och akutvårdstjänster
Akutvård av patienter
5. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR REHABILITERING
Rehabilitering 40 sv
Verksamhet inom servicesystemet för rehabilitering
Att stöda och befrämja den psykiska funktionsförmågan
Att stöda och befrämja den sociala funktionsförmågan
Att stöda och befrämja den fysiska funktionsförmågan
6. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR VÅRD OCH FOSTRAN AV BARN OCH UNGA
Vård och fostran av barn och unga 40 sv
Vård och fostran av barn och unga
Stöd för tillväxt och utveckling i den tidiga barndomen
Stöd för tillväxt och utveckling i skolåldern och ungdomen
Vård av sjuka barn och ungdomar
7. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR MENTALHÄLSOARBETE OCH MISSBRUKARVÅRD
Mentalhälsoarbete och missbrukarvård 40 sv
Mentalvårds- och rusmedelsarbete
Bemötandet av personer med psykiska problem eller rusmedelsproblem
Individuell mentalvård
Individuell missbrukarvård
8. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR SJUKVÅRD OCH OMSORG
Sjukvård och omsorg 40 sv
Vård- och omsorgsprocess och rehabilitering
Sjukvård och hemvård
9. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR MUN- OCH TANDVÅRD
Mun- och tandvård 40 sv
Verksamhet inom servicesystemet för munhälsovård
Verksamhet i enheter för mun- och tandvård
Att främja munnens hälsa
Grundvård av munnen och tänderna
Specialvård av munnen och tänderna
10. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR HANDIKAPPOMSORG
Handikappomsorg 40 sv
De etiska och samhälleliga utgångspunkterna för handikapparbete
Bemötandet av handikappade personer
Individuellt handikapparbete
11. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR ÄLDREOMSORG
Äldreomsorg 40 sv
De etiska och samhälleliga utgångspunkterna för äldreomsorg
Bemötandet av äldre
Individuell äldreomsorg

---

12. UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR KUNDBETJÄNING OCH INFORMATIONSHANTERING

Kundbetjäning och informationshantering 40 sv

Kundbetjäning och handledning

Informationshantering

Sekreterararbete inom social- och hälsovården

Vård och omsorg

13. Övriga valfria studier (se punkt 3.2.13)

2–10 sv

STUDIEHELHETER INOM DE GEMENSAMMA STUDIerna

	obligatoriska	valfria
1. Modersmålet	4 sv	0–3 sv
2. Det andra inhemska språket	2 sv	0–3 sv
3. Ett främmande språk	2 sv	0–3 sv
4. Matematik	3 sv	0–3 sv
5. Fysik och kemi	2 sv	0–3 sv
6. Samhälls-, företags- och arbetslivskunskap	1 sv	0–3 sv
7. Gymnastik och hälsokunskap	2 sv	
8. Konst och kultur	1 sv	
9. Valfria tilläggsstudier i de obligatoriska studierna, se ovan punkterna 1–8		
10. Miljökunskap		0–3 sv
11. Informations- och kommunikationsteknik		0–3 sv
12. Etik		0–3 sv
13. Kulturkännedom		0–3 sv
14. Psykologi		0–3 sv
15. Företagsverksamhet		0–3 sv
Totalt	17 sv	3 sv

I utbildning med finska som undervisningsspråk är det andra inhemska språkets omfattning en studievecka. De obligatoriska studiernas omfattning är då 16 studieveckor och de valfria studiernas omfattning 4 studieveckor.

Om studerande har ett annat modersmål än finska eller svenska, kan utbildningsanordnaren besluta om fördelningen av studierna i modersmålet och det andra inhemska språket (tot. 6 sv) på ett sätt som avviker från Statsrådets beslut (SRB 213/99, 2 mom.) (se kapitel 5.4).

YRKESINRIKTADE STUDIEHETTER

1. Stöd för utveckling och handledning	16 sv
2. Vård och omsorg	22 sv
3. Stöd för rehabilitering	12 sv
4. Akutvård	40 sv
5. Rehabilitering	40 sv
6. Vård och fostran av barn och unga	40 sv
7. Mentalhälsoarbete och missbrukarvård	40 sv
8. Sjukvård och omsorg	40 sv
9. Mun- och tandvård	40 sv
10. Handikappomsorg	40 sv
11. Äldreomsorg	40 sv
12. Kundbetjäning och informationshantering	40 sv
13. Övriga valfria studier (se punkt 3.2.13)	2–10 sv

VALFRIA STUDIER

Se kapitel 3.3.

3

MÅLET FÖR STUDIerna, DET CENTRALA INNEHÅLLET OCH BEDÖMNINGEN

3.1 GEMENSAMMA STUDIER – MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING

3.1.A Obligatoriska studier

3.1.1 MODERSMÅLET, 4 SV

3.1.1.1 MODERSMÅLET, SVENSKA

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall i olika samarbetssituationer, t.ex. då de arbetar i team, samt inom kundservice, kunna handla och uttrycka sig på det sätt som situationen kräver. De studerande skall förstå de centrala begreppen och kunna urskilja och förstå det väsentliga innehållet i texter som hör till social- och hälsovårdsbranschen. De studerande bör ytterligare kunna analysera texter och dra slutsatser av det de läst. De studerande skall kunna använda sig av olika kunskapskällor, både böcker och IT-material, och kunna analysera, tolka, och förhålla sig kritiskt till den information de får samt förmedla den vidare i tal och skrift. De skall också kunna utvärdera sina egna kunskaper i modersmålet och fortlöpande utveckla dem.

De studerande skall kunna delta i och begära ordet i diskussioner inom en studie- eller arbetsgemenskap; aktivt lyssna på andra och uttrycka sina tankar klart och redigt. De skall bidra till att bygga upp en god atmosfär och till att föra diskussionen framåt. De skall kunna vara artiga och flexibla vid verbal och icke-verbal kommunikation och kunna anpassa sitt språkbruk till situationen. De skall även kunna tolka och utnyttja nonverbala kommunikationsmedel och visa tolerans gentemot olika talare och olika sätt att kommunicera.

▲ Centralt innehåll:

att lära sig hantera information och utveckla den kommunikativa kompetensen.

De studerande skall kunna använda grundterminologin inom social- och hälsovårdsbranschen och inom kundservice. De skall vara så vana vid olika sätt att uttrycka sig, både muntligt och skriftligt, att de kan producera texter inom sitt yrkesområde och inom den arbetsgemenskap de verkar i. De kan t.ex. skriva dokument, rapporter och promemorior och den skriftliga delen av lärdomsprovet. De skall klara av muntlig kommunikation som telefonärenden, diskussioner, förhandlingar och möten samt referat och rapporter. De studerande skall veta hur de skall kommunicera vid arbetsintervjuer och kunna utforma de dokument som behövs för detta.

De studerande skall kunna utnyttja facktidsskrifter och andra informationskällor inom social- och hälsovårdsbranschen. De skall kunna förmedla information, både muntligt och skriftligt till andra så att budskapet är tydligt och klart och språkbehandlingen god. De skall hela tiden utveckla sina kommunikations- och interaktionsfärdigheter och medverka till att utveckla kommunikationen på sin arbetsplats.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att behärska olika språksituationer i arbetslivet.

De studerande skall känna till sina språkliga rötter och förstå språkets och kulturens betydelse för individens identitet och för ett smidigt samarbete mellan personer och intressegrupper i arbetslivet. De skall inse nyttan av litteratur, teater, film och andra medier. De skall kunna analysera och tolka både faktatexter och skönlitterära texter. De skall känna till det svenska språkets ställning i Finland, och skillnaderna mellan dialekt, finlandssvenskt talspråk och det allmänna svenska standardspråket. De skall inse nyttan av att behärska det svenska standardspråket, med tanke på vad arbetslivet kräver. De skall inse värdet av vårt lands tvåspråkiga kultur och betydelsen av flerspråkighet och kulturell mångfald, så att de kan tillämpa dessa insikter i olika kommunikations-situationer, både privat och i arbetslivet.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att förstå språkets och kulturens betydelse.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå att man talar och skriver på olika sätt i olika situationer och kunna variera sitt eget språkbruk enligt situation
- förstå de väsentligaste begreppen och frågorna i texter som berör social- och hälsovårdsbranschen och också kunna använda branschspecifika grundbegrepp i sitt eget språkbruk

- klara av att skaffa fram information ur olika källor, med hjälp av handledning och i grupp. De skall känna till de viktigaste tidskrifterna och uppslagsverken i social- och hälsovårdsbranschen. De skall kunna utnyttja bibliotekstjänster och modern teknologi då det gäller att söka och förmedla information
- våga och kunna ta ordet i studie- och arbetsgruppsdiskussioner och framföra sina egna tankar och åsikter i diskussionerna
- kunna ta andra i beaktande i diskussionen -åtminstone i någon mån- och vara medvetna om vilken verkan den nonverbala kommunikationen har
- klara av att fylla i formulär som är viktiga i arbetet och att uppgöra rapporter
- kunna presentera sig själv och olika sakfrågor
- kunna fungera sakligt inom kundbetjäning
- kunna finna sådant som intresserar inom litteratur, film eller teater
- kunna arbeta tillsammans med olika människor, också i en mångkulturell arbetsgemenskap
- vara medvetna om hur de kommunicerar, öva sig i att bedöma sina egna kunskaper i modersmålet och kunna ställa upp mål för sin egen utveckling
- känna till det svenska språkets ställning i Finland och inse betydelsen av tvåspråkigheten och den nordiska samhörigheten.

3.1.1.2 MODERSMÅLET, FINSKA

I den finskspråkiga utbildningen är målen och det centrala innehållet (berömlig nivå) identiska med texten i modersmålet för studerande i den svenskspråkiga utbildningen, förutom till den del texten innehåller hänvisningar till finlandssvenskt språkbruk och finlandssvenska förhållanden.

3.1.1.3 MODERSMÅLET, SAMISKA

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall känna till språkets centrala funktion som kulturskapare och -förmedlare. Studerandena skall uppnå en fungerande tvåspråkighet och behärska yrkesspråket i social- och hälsovårdsbranschen också på samiska. Studierna skall stärka de studerandes samiska kulturella identitet och utveckla deras språkliga och kognitiva färdigheter.

De studerande skall ha en stark språklig identitet, så att de kan utveckla sina färdigheter i samiska och bevara kontakten till den samiska kulturkretsen. De skall kunna jämföra det samiska språkets och kultu-

rens karaktäristiska drag med motsvarande i finskan. De studerande skall vara förtrogna med litteratur på samiska och med samisk kulturtradition så att de intresserar sig för samisk litteratur och konst.

▲ **Centralt innehåll:**

att behärska de karaktäristiska dragen i samiska språket och kulturtraditionen.

De studerande skall behärska samiskans struktur och språkriktighet samt olika nyanser i talspråket i olika situationer. De skall kunna jämföra grundstrukturerna i samiskan med släktspråket finska. De skall behärska rättskrivning på samiska och kunna utveckla sin skriftliga förmåga. De studerande skall kunna skriva språkriktiga saktexter, exempelvis informationsmaterial, projektplaner, ansökningar och brev på samiska. De skall utveckla sin skriftliga och muntliga förmåga att uttrycka sig på samiska och skall ställa sig kritiskt till det de läser.

▲ **Centralt innehåll:**

att uttrycka sig skriftligt och muntligt på samiska i olika sammanhang.

De studerande skall kunna kommunicera på samiska i frågor som berör yrket. De skall vara beredda att arbeta inom yrkena i social- och hälsovårdsbranschen och att utveckla sitt yrkeskunnande på samiska så att de kan verka i motsvarande yrke inom den samiska kulturkretsen. De studerande skall vara förtrogna med de samiska näringarnas historia och aktuella läge. De skall kunna inhämta fakta genom olika medier och de skall kunna tänka kritiskt.

▲ **Centralt innehåll:**

kännedom om social- och hälsovårdsbranschens centrala begrepp på samiska.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- känna till vilken betydelse det samiska språket och kulturen har för deras egen identitet
- känna till de centrala drag som utmärker det samiska språket och kulturarvet
- kunna skriva saktexter som hänför sig till yrket och arbetet på samiska
- kunna uttrycka sig muntligt på samiska i olika sammanhang

- behärska yrkets centrala begrepp på samiska så att de kan arbeta med de mest centrala uppgifterna inom social- och hälsovårdsbranschen och utveckla sitt professionella kunnande på sitt eget språk.

3.1.1.4 MODERSMÅLET, TECKENSPRÅK

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna uttrycka sig väl på teckenspråk med dess olika skiftningar i olika kommunikationssituationer. De skall kunna jämföra särdragen i tecknade språk och talade språk. De bör inse det egna teckenspråkets särart i förhållande till andra nationella teckenspråk och kunna fungera tillsammans med döva som använder ett främmande språk.

- ▲ Centralt innehåll:
att kunna uttrycka sig väl på teckenspråk i olika kommunikationssituationer.

De studerande skall kunna stärka sin språkliga identitet och utveckla sina färdigheter i teckenspråk för att bevara kontakten med dövas och teckenspråksanvändares kulturkrets. De bör kunna utveckla den teckenspråkiga kulturtraditionen. De skall kunna jämföra dövulturen och det finländska teckenspråket med den finlandssvenska/finska kulturen och svenska/finska språket.

- ▲ Centralt innehåll:
att känna till och utveckla särdragen i teckenspråket och den teckenspråkiga kulturtraditionen.

Studerandena skall kunna fungera på två språk i sitt yrke, dvs. de skall behärska yrkesspråket inom den bransch de studerar även på teckenspråket. De skall kunna kommunicera på teckenspråket i frågor som gäller yrket. De skall kunna utveckla sitt yrkeskunnande på teckenspråket. De studerande skall klara av att skaffa tilläggsinformation om sin yrkesbransch på sitt eget språk och kritiskt analysera informationen.

- ▲ Centralt innehåll:
att kommunicera på teckenspråk i frågor som gäller yrket och utveckla sitt yrkeskunnande på teckenspråk.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna uttrycka sig själva i en teckenspråkig omgivning i de vanligaste språkliga sammanhangen
- kunna identifiera de centrala särdragen i teckenspråket och teckenspråkskulturen
- kunna använda de centrala begreppen inom yrket så att de kan fungera i sitt yrke och utveckla sitt yrkeskunnande på sitt eget språk.

3.1.1.5 MODERSMÅLET, DET EGNA MODERSMÅLET FÖR STUDERANDE MED ETT FRÄMMANDE SPRÅK SOM MODERSMÅL

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall uppnå en fungerande tvåspråkighet och behärska fackspråket i sin bransch också på sitt eget modersmål. Studierna skall förstärka de studerandes kulturella identitet och utveckla dem språkligt och kognitivt.

De studerande skall ha en stark språklig identitet som gör det möjligt att bevara banden till den språk- och kulturkrets där de vuxit upp. De bör ha kunskaper om sin egen kultur och sitt eget språk och kunna jämföra deras typiska drag med motsvarande drag i finländsk kultur och språk. De studerande skall bekanta sig med den egna kulturkretsens litteratur och traditioner, så att de kan intressera sig för litteratur och konst på det egna modersspråket.

▲ Centralt innehåll:

kännedom om särdragen i det egna språket och kulturarvet.

De studerande skall känna till sitt eget språks struktur och förstå sig på språkriktighet och olika nyanser i talspråket. De skall också kunna uppfatta grundstrukturen i sitt eget språk jämfört med svenskan/finskan. De bör aktivt använda sina muntliga och skriftliga färdigheter i modersmålet. De studerande skall känna till modersmålet användningsmöjligheter och variationer inom respektive språkområde, och vänja sig vid att jämföra språkbrukssituationerna i det egna modersmålet med motsvarande i Finland.

▲ Centralt innehåll:

förmåga att uttrycka sig muntligt på det egna modersmålet och såvitt möjligt skriftligheter för olika ändamål.

De studerande skall kunna behandla frågor i social- och hälsovårdsbranschen på sitt modersmål. De skall ha beredskap att vid behov utveckla sitt yrkeskunnande på sitt eget modersmål så att de kan verka i motsvarande yrke inom sin egen kulturkrets. De skall kunna inhämta ytterligare kunskap genom olika medier även på sitt eget språk och kritiskt jämföra olika källor.

▲ **Centralt innehåll:**

kännedom om social- och hälsovårdsbranschens centrala begrepp på det egna modersmålet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- känna till de väsentligaste dragen i sitt språk och vara förtrogna med sin kulturbakgrund
- kunna uttrycka sig muntligt i de vanligaste kommunikations-situationerna inom den egna kulturkretsen
- behärska yrkets centrala begrepp så att de kan utveckla sitt professionella kunnande på sitt eget språk.

3.1.1.6 MODERSMÅLET, SVENSKA/FINSKA SOM ANDRASPRÅK

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall förstå det väsentliga innehållet i muntlig svensk-/finskspråkig kommunikation och utan möda följa med vad som behandlas, samt delta i arbetet. De skall förstå det väsentliga innehållet i skriftliga läromedel och kunna utnyttja det för att gå framåt i studierna. De bör bekanta sig med litteratur och olika skrivna texter på svenska/finska och såvitt möjligt på sitt modersmål och kunna motta impulser och upplevelser genom dem. De skall vara förtrogna med de allmännaste sätten för ickeverbal kommunikation i den finländska kulturen, uppfatta sociala nyanser och variationer i olika situationer i det svenska/finska språket samt använda sådana språkliga uttryck som passar för olika tillfällen och textarter. De bör kunna delta i socialt umgänge och fritidsaktiviteter och kunna följa med den samhälleliga debatten i tidningar och andra medier när det gäller frågor som angår dem själva och deras yrke.

▲ **Centralt innehåll:**

att uppfatta det väsentliga vid muntlig och skriftlig kommunikation.

De studerande skall kunna använda språket i tal och skrift i vardagliga situationer. De skall känna till de viktigaste, mest betydelsefulla dragen i det svenska/finska uttalssystemet och vara bekanta med intonationen. De skall vänja sig vid att producera skriftligt material av olika slag och kunna formulera sina tankar på svenska/finska även i skrift. De skall våga sig på att avfatta varierande texter, lära sig använda texter som behövs i yrket och klara av att sköta ärenden skriftligt. De studerande skall känna till centrala strukturer i svenskan/finskan och kunna använda språket frimodigt i tal och skrift. De skall uppfatta betydelsen i komplicerade strukturer med ledning av saksammanhanget. De skall behärska grunderna i det svenska/finska rättstavningssystemet. De skall bli vana vid att urskilja likheter och olikheter mellan sitt modersmål och det svenska/finska språket.

▲ **Centralt innehåll:**

att känna till och använda det svenska/finska språkets fundamentala strukturer och kommunicera begripligt i tal och i skrift.

De studerande skall i tal och skrift kunna använda standardsvenska/-finska. De skall dessutom behärska fackspråk inom social- och hälsovårdsbranschen så att de kan delta i utbildningen på ett jämlikt, aktivt och självständigt sätt. De skall kunna utöva yrket samt utveckla sig själva och handla som medlemmar i samhället.

De studerande skall känna till fackspråket och uttryckssätten inom social- och hälsovårdsbranschen. De skall förstå både muntliga och skriftliga arbetsinstruktioner och bruksanvisningar inom social- och hälsovårdsbranschen liksom också föreskrifter om arbetssäkerheten. De skall muntligt och skriftligt kunna behandla centrala frågor inom yrkesområdet på ett begripligt sätt på svenska/finska och såvitt möjligt också på sitt modersmål. De skall i arbete och i kundservice kunna använda språket enligt situationens krav och veta hur man visar hövlighet i Finland. De skall känna till den finländska arbetskulturens väsentligaste drag och kunna handla i enlighet med dem. De skall kunna vidareutveckla sin yrkesidentitet och yrkesstolthet med hjälp av sina kunskaper i svenska/finska.

▲ **Centralt innehåll:**

ett gott språkbruk inom social- och hälsovårdsbranschen.

De studerande skall inse vad modersmålet och tvåspråkigheten innebär, känna sina rötter och sätta värde på sin kultur samt stärka sin självkänsla och sin identitet genom att frimodigt använda sitt modersmål. De skall känna till hur samhället fungerar i Finland och bekanta sig med

landets kultur. De bör på svenska/finska bekanta sig med sina samhälls-
liga rättigheter och skyldigheter. De bör förstå växelverkan mellan olika
kulturer och orsakerna till kulturella konflikter och kunna hantera dem
på ett konstruktivt sätt. De bör visa respekt och tolerans för olika männi-
skor och tänkesätt och ha förmåga att fritt och kritiskt betrakta olika
synpunkter.

▲ **Centralt innehåll:**

insikter om betydelsen av språk och kultur samt kulturell växelverkan.

De studerande skall kunna arbeta ansvarsfullt såväl ensamma som i
grupp. De skall kunna inhämta kunskap ur olika källor, använda ord-
böcker och göra anteckningar på egen hand, och de bör kunna begagna
sig av material i böcker och datanät för att utveckla sin språkkunskap
och avancera i sina studier. De skall träna upp sig i kritiskt tänkande. De
skall använda svenska/finska för att tillägna sig ändamålsenliga inlärnings-
strategier.

▲ **Centralt innehåll:**

goda inlärningsfärdigheter och beredskap för livslångt lärande.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå det centrala innehållet i talad svenska/finska så att de klarar
sig på svenska/finska i vardagliga situationer i arbetet inom social-
och hälsovårdsbranschen och i studierna
- förstå det centrala innehållet i skriftligt material som hänför sig till
studierna, branschen, arbetet och samhället
- känna till de väsentligaste strukturerna i svenskan/finskan och den
centrala yrkesterminologin i social- och hälsovårdsbranschen, för
att kunna uttrycka sig begripligt i tal och skrift i frågor som berör
yrket och arbetet
- med handledning klara av skriftliga uppgifter
- kunna be om hjälp vid behov
- med handledning kunna bedöma utvecklingen av sin språkliga för-
måga och uppställa mål för dess utveckling
- känna till finländska seder och arbetskultur och förstå orsakerna till
kulturella skillnader så att de kan fungera i mångkulturella arbets-
grupper och miljöer
- kunna arbeta självständigt under handledning och i någon mån i grupp
söka information ur olika källor
- kunna fungera som medborgare och uttrycka sig på svenska/finska.

3.1.2 DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET, 2/1 SV

3.1.2.1 DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET, FINSKA, 2 SV

Utgående från den lärokurs som börjat i åk 1–6 i grundskolan

Nivån på språkkunskaperna inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar steg 3–6 i de allmänna språkexamina. Om de studerande har avlagt allmän språkexamen på den nivå som krävs, förutsätts tilläggsprestation i branschens yrkesspråk.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall frimodigt kunna bemöta, förstå och tilltala finskspråkiga kunder, förmän och arbetskamrater och handla ändamålsenligt på basis av anvisningar, begäran och diskussion i social- och hälsovårdsbranschens vardagliga arbets- och språksituationer. De studerande skall speciellt förstå tal och text som anknyter till yrket och samtala både direkt och i telefon. Vid behov skall de också kunna kommunicera skriftligen per e-post, fax och brev. De skall förstå och kunna fylla i yrkesspecifika blanketter, räkningar, beställningsformulär och kontrollistor och kunna skriva korta referat och rapporter. De studerande skall förstå kundens avsikt eller önskemål och kunna beskriva ändamålsenliga produkter och tjänster inom social- och hälsovårdsbranschen på ett tillfredsställande sätt. De skall också kunna förklara funktioner och möjliga fel, utbyta åsikter och komplimanger och upprätthålla diskussionen. De skall kunna diskutera sina arbetsuppgifter och -praxis också på finska och kunna läsa broschyrer, föreskrifter, anvisningar och meddelanden som har anknytning till social- och hälsovårdsbranschen. De studerande skall kunna följa med sin bransch och samhällseliga händelser också i finskspråkiga broschyrer, nätverk, massmedier och yrkespublikationer.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att verka inom social- och hälsovårdsbranschens arbetsuppgifter och kunna skaffa information.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå innehållet i korta, enkla, skriftliga och muntliga meddelanden som hänför sig till arbetet och arbetssäkerheten och kunna fungera enligt dem

- förstå och kunna betjäna kunder och sköta arbetsuppgifter på finska i åtminstone de väsentligaste situationerna.
- kunna fylla i en finskspråkig blankett som förekommer allmänt inom branschen
- kunna skriva ett meddelande eller ett kort referat som anknyter till yrket på finska med hjälpmedel.

Utgående från den lärokurs som börjat i åk 7–9 i grundskolan

Nivån på språkkunskaperna inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar steg 1–3 i de allmänna språkexamina. Om de studerande har avlagt allmän språkexamen på den nivå som krävs, förutsätts tilläggsprestation i branschens yrkesspråk.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall inse betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och i det tvåspråkiga samhället. De skall handla och reagera åtminstone i de mest rutinmässiga uppgifterna på finska. De skall förstå kundens eller samtalspartens ärende eller önskemål, och kunna svara på frågor och be om tilläggsinformation. De studerande skall förstå föreskrifter och kunna läsa finskspråkiga arbetsanvisningar, åtminstone med hjälpmedel. De skall kunna läsa annonstexter, meddelanden och manualer som anknyter till arbetsuppgifterna och i någon mån kunna diskutera med sina finskspråkiga förmän, arbetskamrater och gäster. De studerande skall kunna ta reda på sådana adresser, arbetsredskap, fakta och metoder som behövs ur finskspråkiga källor, samt också våga be om hjälp och ställa frågor på finska. De skall behjälpligt kunna berätta om sig själva, sitt arbete och sina erfarenheter för sina förmän, arbetskamrater och gäster. De studerande skall våga säga sin åsikt på sammanträden också på finska och med hjälpmedel kunna skriva meddelanden, förklaringar och beställningar på finska.

▲ Centralt innehåll:

att kunna betjäna kunder på finska i väsentliga situationer och söka information ur finskspråkiga källor, åtminstone med hjälpmedel.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna bemöta kunden, förmannen och arbetskamraten samt förstå och betjäna dem på finska i några vardagliga situationer

- visa att de förstår huvudpunkterna i en annons eller i en viktig anvisning genom att fungera enligt dem eller genom att förklara vad saken gäller
- kunna skriva meddelanden på finska och med hjälpmedel fylla i en enkel blankett eller kontrollista som anknyter till arbetsuppgifterna.

3.1.2.2 DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET, SVENSKA, 1 SV*)

Nivån på språkkunskaperna inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar steg 1–3 i de allmänna språkexamina. Om de studerande har avlagt allmän språkexamen på den nivå som krävs, förutsätts tilläggsprestation i branschens yrkesspråk.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall känna till det svenska språkets och den svenska kulturens betydelse i dagens mångkulturella Finland, och de kan betesig ändamålsenligt i internordiska sammanhang.

De studerande skall klara av rutinmässiga samtalskontakter i anslutning till det dagliga livet, arbetet, hemlandet och dess kultur, även om de inte alltid själva förmår hålla i gång diskussioner. De skall kunna handla enligt anvisningar, förbud och uppmaningar som gäller arbetet. De skall klara av vanliga kundservicesituationer, både som kunder och inom kundbetjäningen, vid direkt kontakt och i telefon och kan vid behov be om precisering eller förklaring. De skall kunna läsa korta texter som anknyter till bekanta situationer, t.ex. matsedlar, tidtabeller, annonser samt med arbetet sammanhängande säkerhetsföreskrifter och bruksanvisningar. De skall kunna, genom att anlita hjälpmedel, söka fram fakta som behövs i yrket. De skall kunna göra skriftliga anteckningar, anvisningar och beställningslistor i samband med arbetet.

▲ Centralt innehåll:

att kunna verka inom social- och hälsovårdsbranschens arbetsuppgifter och i nordiska sammanhang.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå vardagliga och enkla muntliga uttryck och skriftliga meddelanden som berör dem själva, deras familj och närmiljö

*) undervisas i finskspråkiga yrkesläroanstalter

- förstå det centrala innehållet i korta och enkla skriftliga och muntliga meddelanden angående arbetet och arbetssäkerheten inom branschen och kunna fungera enligt dem
- klara av att med några ord betjäna kunder i åtminstone centrala arbets-situationer
- klara av att fylla i standardiserade blanketter som används i arbetet.

3.1.3 ETT FRÄMMANDE SPRÅK, 2 SV

I läroplanen har målen och bedömningen för de främmande språken i den grundläggande yrkesinriktade utbildningen differentierats i enlighet med om språket har studerats som A- eller B-språk. Det valda språket kan vara ett alldeles nytt språk för studeranden och då tillämpas målen och bedömningen för B-språket. Med A- och B-språk avses följande:

- A-språk = ett främmande språk som börjar på åk 1–6 i grundskolan (tidigare lågstadiet)
- B-språk = ett främmande språk som börjar på åk 7–9 i grundskolan (tidigare högstadiet).

Nivån på språkkunskaperna inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar för A-språk steg 2–5 och för B-språk steg 1–3 i de allmänna språkexamina. Om de studerande har avlagt allmän språkexamen på den nivå som krävs, förutsätts tilläggsprestation i branschens yrkesspråk.

3.1.3.1 ETT FRÄMMANDE SPRÅK, A-SPRÅK, 2 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall klara sig väl i vardagliga talsituationer och kunna beskriva händelser, erfarenheter, drömmar, förhoppningar och strävanden samt redogöra för sitt land och sin kultur. De skall förstå det huvudsakliga innehållet i vanligt tal som håller normalt tempo och i personliga brev och meddelanden och vid behov kunna be om förtydligande. De skall kunna delta i diskussioner samt skriva personliga brev och meddelanden om motiv som är bekanta och av personligt intresse och som hänför sig till vardagens liv, t.ex. familjen, fritiden, resor och aktuella frågor.

▲ Centralt innehåll:

att agera som privatperson i en internationell värld.

De studerande skall kunna kommunicera på ett sakligt och artigt sätt vid betjäning av kunder både direkt och per telefon. De skall kunna presentera produkterna och servicen i social- och hälsovårdsbranschen och diskutera dem med kunder bland annat genom att besvara de vanligaste frågorna om dem. De studerande skall kunna berätta om sin arbetsplats, sitt arbete och sina arbetsuppgifter, material och arbetsredskap vid samtal med arbetskamrater och besökare som talar det främmande språket. De skall kunna redogöra för normer och seder i den inhemska arbetskulturen, även om arbetssäkerhet och miljöhänsyn, och veta det väsentligaste om motsvarande normer och seder i det land där språket ifråga talas. De skall förstå både skriftliga och muntliga anvisningar som rör arbetet och produkterna, exempelvis fax, e-post och reklam, så att de kan handla ändamålsenligt. De skall kunna ta emot respons om arbetet och produkterna, de skall kunna tillämpa sina kunskaper och färdigheter och motivera nödvändiga lösningar och rättelser.

De studerande skall kunna arbeta i internationella arbetsmiljöer och då kunna fråga efter information som berör arbetet och läsa facklitteratur inom social- och hälsovårdsbranschen. Vid behov kan de utnyttja hjälpmedel, också den nyaste teknologin. De skall kunna avfatta enklare sammanhängande texter som berör arbetet, bl.a. beställningar, anvisningar och olika meddelanden.

▲ **Centralt innehåll:**

att kunna agera som arbetstagare i en internationell arbetsgemenskap.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå enklare muntliga och skriftliga meddelanden som anknyter till deras eget liv, och aktivt kunna söka information i t.ex. menyer, tidtabeller och broschyrer
- förstå korta och enkla muntliga och skriftliga meddelanden som anknyter till arbetet och arbetssäkerheten i social- och hälsovårdsbranschen och kunna verka i enlighet med dem
- kunna söka information i broschyrer, anvisningar, och kataloger på främmande språk
- kunna berätta om sig själva och sin livssituation och om sina arbetsuppgifter inom social- och hälsovårdsbranschen
- kunna skriva enkla personliga meddelanden och fylla i blanketter med personuppgifter samt blanketter som berör arbetet i social- och hälsovårdsbranschen.

3.1.3.2 ETT FRÄMMANDE SPRÅK, B-SPRÅK, 2 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna ställa och besvara sådana enkla frågor som gäller dem själva och den omedelbara konkreta omgivningen, om motparten talar långsamt och tydligt. De skall vid behov kunna be om förtydligande. De skall kunna kommunicera både verbalt och ickeverbalt t.ex. när de presenterar sig, gör inköp, skaffar biljetter och söker inkvartering. De skall förstå enkla uttryck och meningar bland annat i anvisningar, annonser och kataloger som hänför sig till välbekanta motiv i privatlivet och arbetslivet. De skall kunna skriva kortfattade enkla personliga meddelanden, som t.ex. kort och fylla i blanketter av standardtyp som gäller arbetsrelaterade uppgifter och personuppgifter. De skall kunna uppfatta muntliga och skriftliga besked som ansluter sig till arbetet och kunna handla enligt situationens krav, självständigt eller med anlitande av andras hjälp.

▲ Centralt innehåll:

att kunna kommunicera privat och i arbetslivet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå bekanta ord och uttryck som berör dem själva eller den omedelbara arbetsmiljön
- förstå uttryck, ord och enkla meningar i t.ex. bekanta annonser, kataloger och arbetsanvisningar
- med enkla ord och meningar kunna berätta om sig själva och sitt arbete
- kunna skriva ett kort, enkelt meddelande om vardagliga arbetsuppgifter inom social- och hälsovårdsbranschen och kunna fylla i en blankett med personuppgifter.

MATEMATISK-NATURVETENSKAPLIGA STUDIER

3.1.4 MATEMATIK, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

Studerandena skall i sitt kommande yrke kunna tillämpa matematiken mångsidigt och använda den som ett problemlösningsredskap. De skall behärska de elementära räkneoperationerna, såsom procenträkning och omvandling av enheter, i samband med yrkesrelaterade arbetsuppgifter. De skall kunna bilda bokstavsuttryck för relationer mellan storheter och beskriva arbets- och vardagslivets problem som modeller i form av tabeller, figurer, satser och ekvationer. De skall kunna lösa matematiska problem med hjälp av slutsatser, ekvationer och grafiska representationer. De studerande skall kunna tillämpa geometri i den utsträckning som krävs i social- och hälsovårdsbranschen, t.ex. beräkna areor och volymer samt använda skalor.

▲ Centralt innehåll:

att lösa i yrket förekommande matematiska problem genom normala räkneoperationer, tillämpning av matematiska modeller och geometri.

Studerandena skall mångsidigt kunna använda räkneapparater och datorer för att lösa matematiska problem. De skall kunna bedöma resultatens tillförlitlighet, exakthet och meningsfullhet. De skall kunna självständigt samla data och på basis av dem utarbeta statistik, tabeller och diagram som gäller deras bransch. De skall kunna läsa och tolka statistik. De skall behärska den ekonomiska matematik som behövs i vardags- och arbetslivet, bl.a. kostnads-, skatte- och lånekalkyler.

▲ Centralt innehåll:

bedömning av resultatriktighet och uppgörande och tolkning av statistik och tabeller samt ekonomisk matematik.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna räkna de additions-, subtraktions-, multiplikations- och divisionsräkningar som behövs i yrket
- kunna räkna procentandelar och använda enheter rätt
- kunna lösa de vanligaste matematiska problemen i social- och hälsovårdsbranschen genom att antingen beskriva problemen eller dra slutsatser om dem med hjälp av ekvationer

- kunna använda räknepapparat och dator för att lösa de centrala matematiska uppgifterna i social- och hälsovårdsbranschen
- kunna avläsa statistik, tabeller och grafiska framställningar som anknyter till social- och hälsovårdsbranschen
- kunna beräkna areor och volymer på de vanligast använda kropparna
- kunna beräkna material- och produktionskostnader för de arbeten som utförs.

3.1.5 FYSIK OCH KEMI, 2 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna de ur yrkets synvinkel viktigaste lagbundenheterna i fysiken, t.ex. värmeöverföring, luftfuktighet och värmeutvidgning. De skall kunna använda behövliga elapparater tryggt och ekonomiskt. De skall kunna arbeta ergonomiskt och därför känna till den fysik som hänför sig till ergonomi.

▲ **Centralt innehåll:**

de kunskaper i fysik som behövs för att uppnå yrkesskicklighet och upprätthålla arbetsförmågan.

De studerande skall i sitt arbete kunna beakta de med tanke på miljön och yrket centrala kemiska företeelserna och skall därför känna till de vanligaste grundämnenas och föreningarnas egenskaper (t.ex. syre, kväve, väte, kol och oxider av dem, de viktigaste syrorna, baserna, salterna, kolhydraterna, fetterna och proteinerna). Studerandena skall kunna förvara och använda de substanser som behövs inom social- och hälsovårdsbranschen rätt och kunna förstöra dem på behörigt sätt. De studerande kan i sitt arbete beakta substansernas speciella egenskaper så att de inte försätter sin egen och andras säkerhet eller miljösäkerheten i fara. De skall med ledning av beteckningarna på de ämnen och material samt produkter som förekommer inom social- och hälsovårdsbranschen kunna identifiera och tolka de faktorer som påverkar hälsan och säkerheten och fungera på det sätt som situationen förutsätter.

▲ **Centralt innehåll:**

att känna till och beakta de inom social- och hälsovårdsbranschen centrala kemiska företeelserna samt riktig användning, förvaring och förstöring av de ämnen som används inom social- och hälsovårdsbranschen.

De studerande skall i sitt arbete och i sitt privatliv kunna beakta naturens lagbundenheter och verka på sätt som är energibesparande och sköns miljön. De skall kunna beskriva livscykeln för någon produkt som används/tillverkas inom social- och hälsovårdsbranschen och därmed förknippad energiomvandling.

▲ **Centralt innehåll:**

livscykelräkning och därmed förknippad energihushållning.

De studerande skall kunna göra observationer och mätningar rörande centrala fysikaliska och kemiska företeelser inom social- och hälsovårdsbranschen. De skall kunna tolka fysikaliska och kemiska mätresultat och dra slutsatser av dem. De skall kunna bedöma mätresultatens tillförlitlighet, exakthet och meningsfullhet. De skall kunna dokumentera erhållna resultat i enlighet med social- och hälsovårdsbranschens kvalitetskrav och presentera resultaten t.ex. med tabeller och grafiska representationer. De skall självständigt kunna leta fram fakta som behövs i arbetet ur olika källor samt kritiskt granska sådana data och bearbeta dem för praktiska tillämpningar. De skall kunna tillämpa sina kunskaper i fysik och kemi genom att tillägna sig ekonomiska och naturvetenskapliga arbetssätt och tekniker.

▲ **Centralt innehåll:**

experimentellt arbete, bedömning av resultatens riktighet och dokumentering av erhållna resultat.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna förstå de från yrkets synpunkt viktigaste fysikaliska och kemiska företeelser och lagbundenheter som anknyter till de vanligaste arbetsuppgifterna
- kunna arbeta utan att orsaka fara för sig själv, andra eller omgivningen och tryggt och ekonomiskt använda olika apparater såsom elapparater
- kunna förvara och använda i arbetet behövliga kemikalier rätt och förstöra avfallet på behörigt sätt
- kunna identifiera och tolka hälso- och säkerhetsfaktorer med ledning av beteckningarna för de centrala ämnen och material som används/tillverkas inom social- och hälsovårdsbranschen och fungera såsom beteckningarna förutsätter
- kunna beskriva livscykeln för någon produkt
- kunna utföra mätningar enligt anvisningar, dokumentera mätresultaten och uppgöra en läsbar rapport över resultaten.

HUMANISTISK-SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA STUDIER**3.1.6 SAMHÄLLS-, FÖRETAGS- OCH ARBETSLIVSKUNSKAP, 1 SV****Mål och centralt innehåll, berömlig nivå**

De studerande skall kunna verka aktivt inom sin läroanstalt och i miljöer med anknytning till studierna, t.ex. vid andra läroanstalter, inom olika arbetsgemenskaper och utomlands vid utbyte av studerande. De skall veta vilka rättigheter och förpliktelser som gäller för deras egna studier och för deras åldersstadium samt känna till de grundläggande medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna, förstå sitt samhälleliga ansvar och handla i enlighet härmed. De skall vara kapabla att fungera som aktiva samhällsmedlemmar. Dessutom skall de veta det väsentligaste om EUs beslutssystem och hur det påverkar medborgarnas aktiviteter.

▲ Centralt innehåll:

att verka som grupp- och samhällsmedlem och som EU-medborgare.

De studerande skall kunna sköta sin egen ekonomi och sina ekonomiska förpliktelser, såsom skatterna. De skall inse vad skatterna betyder för finansieringen av samhällets välfärdsservice, och känna till systemen för social trygghet i Finland så att de vid behov kan utnyttja dem. De skall förstå hur hushållens och företagens verksamhet påverkar sysselsättningen och samhällsekonomin så att de främjar dem som konsumenter och inom kundbetjäning. De skall förstå Finlands ställning i relation till andra länder och i sitt handlande ta hänsyn till principerna för hållbar utveckling.

▲ Centralt innehåll:

insikt om hushållens och företagens roll i Finlands samhällsekonomi.

De studerande skall aktivt kunna söka sig ut i arbetslivet eller någon medborgerlig verksamhet. De skall sätta värde på sitt yrke och sina färdigheter och kunna presentera dem för arbetsgivare i syfte att få en arbetsplats eller för intressegrupper i syfte att bli företagare. De skall beakta att alla människor har samma medborgerliga rättigheter och skyldigheter. De skall känna till arbetsmarknadens verksamhetsprinciper och funktions-sätt och centrala avtalsförfaranden så att de kan ingå arbetsavtal i sin bransch och därvid se till sina rättigheter och sitt ansvar som medlemmar av en arbetsgemenskap. De skall veta vilka rättigheter de har på den internationella arbetsmarknaden och vara i stånd att söka arbete framför allt i EU-länderna.

- ▲ Centralt innehåll:
att fungera som medlem i arbetsgemenskapen och enligt
arbetsmarknadens tillvägagångssätt.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna verka inom sin läroanstalt och under inläring i arbetet enligt där givna regler
- kunna fungera i enlighet med de rättigheter och förpliktelser som gäller studierna och det egna åldersstadiet
- kunna fungera som samhällsmedlem i enlighet med de grundläggande medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna
- under handledning kunna planera sin egen ekonomi och sköta sina ekonomiska förpliktelser
- känna till sina rättigheter och förpliktelser som arbetstagare och kunna söka arbete, ingå arbetsavtal och iaktta vad som där avtalats
- kunna analysera sitt eget beteende som konsument och dess inverkan på sysselsättningen och samhällsekonomin
- under handledning kunna söka information om EU-beslutsfattandet och -arbetsmarknaden.

GYMNASTIK OCH HÄLSOKUNSKAP

3.1.7 GYMNASTIK OCH HÄLSOKUNSKAP, 2 SV

Mål och centralt innehåll för gymnastik, berömlig nivå

De studerande skall besitta de centrala kunskaper och färdigheter som behövs för ett sunt levnadssätt och motionsintresse. De skall kunna uppgöra en personlig motionsplan, följa den och bedöma effekterna av den. De skall idka gymnastik och idrott för att bevara och förbättra sin hälsa och sitt välbefinnande samt sin funktions- och arbetsförmåga. De skall genom sina kunskaper och handlingssätt visa att de förstår sambanden mellan dels motion och hälsa dels hälsa och funktions- och arbetsförmåga och kunna bedöma sin funktions- och arbetsförmåga med olika metoder.

- ▲ Centralt innehåll:
uppgörande av motionsprogram samt genomförande och uppföljning av dem.

De studerande skall kunna skaffa sig för hälsan och humöret välgörande upplevelser och erfarenheter av olika motionsformer i olika omgivningar under alla årstider. De skall kunna bedöma sina upplevelser och erfarenheter. De skall vara ansvars-kännande och beakta andra vid interaktion. De skall följa överenskommelser och tidtabeller, ta ansvar och hjälpa andra i motions- och andra sammanhang.

▲ **Centralt innehåll:**

idkande av olika motionsformer i olika miljöer.

Mål och centralt innehåll för hälsokunskap, berömlig nivå

De studerande skall genom sitt kunnande och agerande visa att de har förmåga och vilja att främja och bevara hälsan. De skall visa att de inser vilken betydelse den mentala hälsan, människorelationerna och sexualiteten har för funktionsförmågan samt känna till hur tobak och rusmedel inverkar på hälsan. De skall kunna motverka faktorer som sliter på hälsan och främja faktorer som bygger upp den. De skall visa att de inser sambanden mellan motion, näring och hälsa.

De studerande skall känna till sambanden mellan arbete och hälsa och de centrala belastningsfaktorer som förekommer på yrkesområdet samt i samarbete med andra kunna utveckla trygga och sunda arbetsmetoder och en trygg och sund arbetsmiljö.

De studerande skall behärska de vanligaste förstahjälpsituationerna och de ergonomiska kraven i arbetet. De skall kunna utnyttja företags-hälsovårdens tjänster och möjligheterna till arbets- och arbetsplatsmotion för att upprätthålla arbetsförmågan.

▲ **Centralt innehåll:**

hälsofrämjande verksamhet i arbetet och på fritiden samt förebyggande av arbetsrelaterade riskfaktorer och olycksfall.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- under handledning kunna göra upp ett personligt motionsprogram och genomföra det
- kunna fungera på ett sätt som främjar hälsan och bedöma sin funktions- och arbetsförmåga med någon metod
- följa överenskommelser och tidtabeller eller komma överens om ändringar och genomföra sin andel i motions- och andra sammanhang
- visa att de är medvetna om seder och vanor som främjar hälsan

- kunna identifiera de centrala belastningsfaktorerna på yrkesområdet och under handledning kunna utveckla sunda arbetsvanor och en sund arbetsmiljö i samarbete med andra
- kunna söka hjälp och handledning för att upprätthålla hälsan samt arbets- och funktionsförmågan.

KONST- OCH FÄRDIGHETSÄMNE

3.1.8 KONST OCH KULTUR, 1 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall engagera sig aktivt i konstnärliga och kulturella aktiviteter och förnya kulturen i sin skolgemenskap t.ex. genom att medverka till att utveckla och upprätthålla skolans estetiska, visuella och auditiva framtoningar. De skall förstå konstens betydelse i sitt eget liv och känna till dess olika uttrycksformer i ett mångkulturellt samhälle. De skall också kunna inhämta och hantera kunskap som förmedlas via olika medier.

- ▲ Centralt innehåll:
att delta i ortens eller skolgemenskapens konstliv och kulturevenemang.

De studerande skall kunna utnyttja och uppskatta traditionerna inom social- och hälsovårdsbranschen. De skall i sin verksamhet kunna ta hänsyn till de värden som har betydelse inom kundernas kulturkrets och veta att konsten tar sig olika uttryck i olika kulturer.

- ▲ Centralt innehåll:
kännedom om och utnyttjande av social- och hälsovårdsbranschens traditioner.

De studerande skall med hjälp av sina idéer och föreställningar kunna tillverka en konstnärlig produkt och då kunna avancera från kunskapsinhämtande och idéplanering till en färdig produkt. De skall i materialval och arbete tillämpa principerna för ekologisk hållbarhet. De skall kunna bedöma egna och andras arbetsprocesser och resultat samt utnyttja erhållen respons för vidareutveckling av sitt arbete. De studerande skall uppfatta estetiska kvaliteter i sin arbets- och livsmiljö och se hur de påverkar livskvaliteten.

- ▲ Centralt innehåll:
att tillverka en egen produkt samt miljömedvetenhet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna delta i konstnärliga och kulturella aktiviteter på orten
- under handledning kunna delta i utvecklingen av en trivsamt och fungerande skolgemenskap och arbetsmiljö
- under handledning kunna inhämta information som förmedlas via medier för sina produkter och kunna bedöma den
- i sin verksamhet kunna ta hänsyn till de, ur arbetets eller kundbetjäningens synpunkt, centrala värderingar som har betydelse i kundens kulturkrets
- i sitt arbete kunna ta hänsyn till energiförbrukning och naturresurser bl.a. vid val av material
- under handledning på det sätt som är lämpligast för studerandena själva eller branschen kunna skapa en produkt för hand eller på något annat sätt som uttrycker deras tankar, känslor och föreställningar.

3.1.B Valfria studier

3.1.9 VALFRIA TILLÄGGSSTUDIER I DE OBLIGATORISKA STUDIERNAS

Som valfria studier kan väljas tilläggsstudier i studierna som beskrivs i punkt 3.1.A. Läroanstalten definierar studiernas mål, centrala innehåll och bedömning.

3.1.10 MILJÖKUNSKAP, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna arbeta för en hållbar utveckling och naturens mångformighet och kunna göra etiskt och ekonomiskt hållbara val både som medborgare och i sitt yrke. De skall inse nödvändigheten av hållbar utveckling och förstå hur människans handlande sammanhänger med miljön och naturens jämvikt, lokalt och globalt. De skall förstå vad utnyttjandet och förädlingen av naturresurser, konsumtion samt hanteringen av avfall och utsläpp har för samband sinsemellan och med naturskyddet och miljövården.

De studerande skall värdesätta sin omgivning och komma ihåg att människor har rätt till en sund miljö. De skall kunna bedöma hur deras egna aktiviteter och konsumtionsvanor påverkar miljöns tillstånd och försöka ändra på olämpliga konsumtions- och produktionssätt och arbeta aktivt som konsument för att understödja sådan produktutveckling som minskar belastningen på miljön. De skall känna till miljöriskerna inom sin bransch och kunna använda sina kunskaper i miljövärd för att minimera dem.

De studerande skall i vardagslivet och på arbetsplatsen vara medvetna om att miljöfrågorna är invecklade och kontroversiella och i sina avgöranden kunna beakta olika synpunkter. De skall vara i stånd att inhämta information om miljön och att bedöma de direkta och indirekta miljöeffekterna av sina egna konsumtionsval.

De studerande skall värdesätta sin livsmiljö och kulturtraditionerna. De skall kunna hålla bostads- och arbetsmiljöer i gott skick, trivsamma, sunda och estetiskt tilltalande. De skall förhålla sig ansvarsfullt till den visuella och auditiva kulturmiljön och det nationella kulturarvet. De skall delta i läroanstaltens verksamhet för hållbar utveckling. De skall kunna medverka till utveckling av sin närmiljö.

- ▲ **Centralt innehåll:**
bevarande av naturens mångformighet, ekologiskt riktiga konsumtionsvanor och aktiviteter som främjar hållbar utveckling.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- med respekt kunna utnyttja det som Finlands natur har att erbjuda t.ex. i form av rekreation
- under handledning kunna träffa hållbara val i yrket och som konsument
- kunna beakta miljöriskerna i samband med arbetet
- kunna handla ansvarsfullt i enskilda situationer och vid behov fråga om råd
- kunna iaktta arbetsplatsens miljöbestämmelser från det egna arbetets synpunkt
- kunna hålla sin skol-, arbets- och boendemiljö ren och städad
- kunna fundera över marknadsmekanismernas effekter på det egna konsumentbeteendet och bedöma sin egen konsumtion med tanke på hållbar utveckling
- under handledning kunna inhämta miljöfakta om yrket i olika källor och tillämpa dem i sitt arbete.

3.1.11   **INFORMATION- OCH KOMMUNIKATIONSTEKNIK, 3 SV**

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall aktivt och ansvarsmedvetet kunna använda informations- och kommunikationstekniska hjälpmedel för anskaffning, hantering, produktion och förmedling av information såväl i arbetet inom sin bransch som i samhällelig verksamhet. De skall kunna hantera datafiler, dvs. söka fram, lagra och kopiera dem samt skicka dem som e-post. De skall kunna använda ordbehandlings-, tabell-, rit- och databasprogram och foga in tabeller och bilder i text. De skall mångsidigt kunna använda den informationstekniska utrustningen också för självständiga studier och utnyttja de möjligheter som informationstekniken ger när det gäller livslångt lärande och samarbete via olika nätverk. De studerande skall kunna använda olika sökfunktioner och kritiskt granska erhållen information samt omarbete den till relevant kunskap, och de skall kunna förmedla information genom att utnyttja olika datakommunikationstjänster.

- ▲ **Centralt innehåll:**
användningen av informationsteknik, olika informationskällor och datakommunikationsmedel på det egna yrkesområdet och i privatlivet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna använda åtminstone ett ordbehandlingsprogram
- kunna söka, lagra och kopiera datafiler
- kunna söka relevant information ur t.ex. internet
- kunna använda e-post
- under handledning kunna använda datakommunikationstjänster.

3.1.12   **ETIK, 3 SV**

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna inhämta information om etiska frågor inom sin egen bransch och bedöma de värderingar och etiska problem som är förbundna med deras eget liv och deras människorelationer, med samhället, miljön, arbetslivet, företagsverksamheten och de olika yrkena. De skall kunna bedöma vad etiska värden, normer, dygder och åskådningar betyder i deras liv och i relationerna människor emellan. De skall kunna

diskutera etiska frågor och livsåskådningsfrågor och motivera sina åsikter. De skall kunna diskutera och hantera etiska problem som angår arbetslivet och social- och hälsovårdsbranschen.

▲ **Centralt innehåll:**

att fundera över frågor om etik, livskunskap, yrkesetik och samhällsetik som är förbundna med studerandenas eget liv.

De studerande skall kunna träffa etiskt grundade avgöranden och bedöma deras effekter med tanke på människovärde, rättvisa och hållbar utveckling. De skall både självständigt och i samråd med andra kunna lösa värde- och normkonflikter på etiskt godtagbara sätt, särskilt i frågor som rör arbetslivet och social- och hälsovårdsbranschen. De skall agera på ett ansvarsmedvetet och etiskt hållbart sätt i konfliktsituationer och ha intresse för utveckling av den egna branschens värdegrunder och etiska principer.

▲ **Centralt innehåll:**

att lösa värde- och normkonflikter inom social- och hälsovårdsbranschen och agera ansvarsmedvetet och etiskt i konfliktsituationer.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- under handledning kunna diskutera värderingar i fråga om sitt eget liv och sina människorelationer samt kring etik och livsåskådning
- kunna motivera sina egna val som baserar sig på värderingar
- i samråd med medlemmar i arbetsgemenskapen kunna lösa värde- och normkonflikter som förekommer inom social- och hälsovårdsbranschen på ett etiskt godtagbart sätt
- kunna handla ansvarsfullt och på ett etiskt godtagbart sätt i konfliktsituationer som berör yrket
- under handledning kunna inhämta information om etiska frågor inom branschen.

3.1.13 KULTURKÄNNEDOM, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna fungera med människor från olika kulturer. Hit hör exempelvis sätten att inleda bekantskap, hälsa och ta emot gäster, det fysiska reviret, vad det passar sig att samtala om, männens och kvinnornas olika roller, och både skrivna och oskrivna regler och normer för klädsel och uppträdande.

- ▲ Centralt innehåll:
uppträdande och klädsel, sätten att bemöta arbetskamrater, kunder och gäster.

De studerande skall inom social- och hälsovårdsbranschen kunna identifiera kulturskillnader i arbetsplatsbeteende, i arbetsplatshierarkin och PR-verksamheten och kunna bete sig rätt i normala situationer i arbetet, framför allt i kundservicesammanhang.

- ▲ Centralt innehåll:
flexibelt beteende enligt organisationsmiljö och arbetsuppgift.

De studerande skall för personer från andra kulturer kunna presentera de allmänna dragen i sitt eget lands kultur, t.ex. huvuddragen i dess historia, landets sevärdheter och konst, sportprestationer och underhållning, och noggrannare kunna redogöra för kunnandet, arbetssätten och innovationerna inom den egna branschen.

- ▲ Centralt innehåll:
kännedom om de väsentliga kulturdragen och presentation av dem.

De studerande skall kunna ställa betydande händelser och epoker i hembygdens och landets historia i relation till grannländernas historia och världshistorien. De skall kunna diskutera olika länders tolkningar av historien. De skall kunna jämföra sitt eget lands och Europas centrala kulturströmningar och -påverkare.

- ▲ Centralt innehåll:
kännedom om och jämförelse av huvuddragen i Finlands och grannländernas historia och nuläge.

De studerande skall känna till särdragen inom social- och hälsovårdsbranschen i andra länder.

▲ **Centralt innehåll:**

kännedom om särdragen inom social- och hälsovårdsbranschen.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- under handledning kunna söka information om skillnader mellan människors vardagliga aktiviteter i Finland och några andra länder
- kunna bemöta också utländska kunder och gäster utan större kulturkonflikter
- kunna berätta om centrala fakta om Finland och sitt arbete för utländska gäster
- kunna söka information och berätta om social- och hälsovårdsbranschen i något annat land eller identifiera sådana drag i tjänster och produkter inom social- och hälsovårdsbranschen som har sitt ursprung i något annat land
- under handledning kunna söka information om främmande länder och kulturer.

3.1.14 PSYKOLOGI, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall vara medvetna om sitt eget inlärningsbeteende och känna till de grundläggande inlärningsmekanismerna så att de kan utveckla sina inlärningsfärdigheter. De skall kunna förstå och förklara både sitt eget och andra människors agerande i normala arbetssituationer genom att tillämpa psykologiska baskunskaper om varseblivningen, tänkandet, personligheten, känslorna och andra faktorer som reglerar beteendet. De skall med hjälp av sitt psykologiska vetande uppfatta egna och andras känslor och attityder och kunna hantera dem i enlighet med situationens krav. De skall kunna tillämpa psykologiskt kunnande för att utveckla sin självkännedom och sin jagbild.

▲ **Centralt innehåll:**

att förstå och förklara människors agerande med hjälp av kognitiv psykologi och personlighetspsykologi, att utveckla sina inlärningsfärdigheter och sin självkännedom.

De studerande skall känna till psykologiska faktorer av betydelse för verksamheten inom grupper och team så att de klarar av kundservice och grupparbete. De skall känna till gruppdynamiken på arbetsplatser och kunna samarbeta i olika roller. De bör klara av samarbete med människor av olika slag. De skall kunna identifiera olika ledarstilar och arbetsplatskulturer och handla som dessa förutsätter.

▲ **Centralt innehåll:**

att kunna fungera i människorelationer och växelverkan med andra på arbetsplatsen och att förstå och förklara agerandet med hjälp av social- och organisationspsykologi.

De studerande skall veta vad motivationen betyder för ett målinriktat agerande i och utanför arbetet och med dess hjälp kunna bedöma och förklara sin egen prestation och förbättra sin kapacitet. De skall förstå hur engagemang för arbetet och identifikation med gruppen inverkar på prestationerna och trivseln i arbetet och försöka tillämpa detta vetande i sin egen verksamhet.

▲ **Centralt innehåll:**

motivation, identifikation och engagemang och deras betydelse för egna och andras arbetsprestationer.

De studerande skall känna till de centrala faktorer och regleringsmekanismer som påverkar den psykiska arbets- och funktionsförmågan och aktivt kunna verka för välbefinnandet på arbetsplatsen. De skall vara medvetna om de psykiska faktorer som påverkar orken och stresshanteringen och kunna inverka på dessa så att de orkar bättre. De skall känna till hurdana psykiska problem, kriser och mentala störningar som förekommer och skall vid behov kunna söka sakkunnig hjälp.

▲ **Centralt innehåll:**

att bevara den psykiska arbets- och funktionsförmågan och kunna söka hjälp för psykiska problem.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- känna till de viktigaste inlärningsfaktorerna och under ledning kunna bedöma sitt eget inlärande
- med hjälp av psykologi kunna förklara människors agerande i normala situationer i arbetslivet och sitt eget agerande i och utanför arbetslivet

- kunna tillämpa central psykologisk kunskap i vanlig kundbetjäning och i annan växelverkan på arbetsplatsen
- kunna beakta betydelsen av motivation, identifikation och engagemang för sina egna prestationer
- kunna fundera över sina möjligheter att främja sin psykiska arbets- och funktionsförmåga.

3.1.15 FÖRETAGSVERKSAMHET, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna utveckla och bedöma affärsidéer av skilda slag och välja en produkt som anknyter till deras utbildning samt förverkliga den och skydda den. De skall kunna presentera sin idé visuellt och i skrift samt utforma produkter och tjänster utgående från den. Vid planeringen skall de beakta kravet på hållbar utveckling. De skall kunna uppställa ekonomiska mål för sin affärsidé.

- ▲ **Centralt innehåll:**
utveckling av affärsidé och produktutveckling.

De studerande skall kunna överväga alternativen för startande av eget företag och hur det eventuella företaget inverkar på arbetskarriär och privatliv. De skall behärska de vanligaste företagsformerna, ansvarsfördelningen i dem och beskattningen av dem och behärska förfarandet när ett företag grundas och veta vilka speciella drag som präglar företag i branschen. De skall kunna uppgöra de handlingar som behövs när man grundar ett företag och vid byte av företagsform.

- ▲ **Centralt innehåll:**
grundandet av företag.

De studerande skall kunna fungera serviceinriktat i ett företags interna och externa relationer. De skall kunna utgå från faktiska behov vid försäljningsplanering och kundkontakter. De skall kunna agera så att kunderna är belåtna, vilket är förutsättningen för framgång och kontinuitet i all företagsverksamhet. I kundrelationerna skall de kunna beakta företagets produktansvar och konsumenternas rättigheter.

- ▲ **Centralt innehåll:**
kundservice och försäljning.

De studerande skall kunna gestalta marknadsföringen av produkter eller service i olika skeden. De skall kunna identifiera inre och yttre faktorer av betydelse för marknadsföringen. De skall förstå att söka de rätta målgrupperna för ett företags produkter eller tjänster och att inrikta marknadsföringen på dem. De skall kunna skaffa behövlig information via olika kanaler samt utnyttja statistik- och registerdata för att inhämta fakta. Med ledning av dessa skall de studerande kunna planera marknadsföringen för tilltänkta företag samt fatta beslut om priser, produkter, tillgänglighet och marknadskommunikation. De skall härvid arbeta kundinriktat och eftersträva varaktiga kundrelationer.

▲ **Centralt innehåll:**

marknadsföring av företag och produkter.

De studerande skall kunna handla i enlighet med etiska värderingar i sin företagsverksamhet. De skall kunna planera omfattningen av det tilltänkta företags verksamhet med hänsyn till de behövliga resurserna och finansieringen av dem. De skall kunna budgetera verksamheten och följa med det ekonomiska utfallet. De skall kunna beräkna intäkter och kostnader, prissätta produkter och tjänster och beakta sambanden mellan rabattförsäljning och lönsamhet. De skall på basis härav kunna uppgöra resultat- och balansräkningar samt analysera behoven av omläggningar i verksamheten. De studerande skall behärska de viktigaste av social- och hälsovårdsbranschens andra nyckeltal, veta var jämförelsetal erhålls och kunna använda dessa vid verksamhetsplaneringen. De skall kunna risktagning och riskhantering. De skall behärska löneuträkningens principer, känna till lönernas kostnadseffekter och kunna uppgöra med löneutbetalningen förenade anmälningar till skattemyndigheter och försäkringsbolag.

▲ **Centralt innehåll:**

uppföljning av ett företags ekonomi.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- ha initiativförmåga och kunna bedöma sina möjligheter som yrkesutövare
- som medlem i en bekant grupp kunna söka information om små och medelstora företag inom branschen och utveckla affärsidéer i liten skala utgående från egna produkter eller tjänster
- förmå sätta upp ekonomiska mål för sitt företag

- kunna marknadsföra sin produkt eller sina tjänster i närmiljön och betjäna sina kunder
- kunna prissätta produkten eller tjänsten på ett lönsamt sätt och beräkna intäkter och kostnader
- kunna söka information om etiska frågor i företagsverksamheten inom sin egen bransch och under handledning kunna fundera över sin egen verksamhet.

3.2 YRKESINRIKTADE STUDIER OCH INLÄRNING I ARBETET – MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING

3.2.A Gemensamma yrkesinriktade studier i examen

I de gemensamma yrkesinriktade studierna ingår följande studier:

• Stöd för utveckling och handledning	16 sv
• Vård och omsorg	22 sv
• Stöd för rehabilitering	12 sv

3.2.1 STÖD FÖR UTVECKLING OCH HANDLEDNING, 16 SV

Studiehelheten stöd för utveckling och handledning innefattar minst 5 sv inläring i arbetet.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall besitta inlärningsförutsättningar och -färdigheter, känna sitt eget tillväxt- och utvecklingsstadium samt kunna ställa mål och ta ansvar för sin professionella utveckling. De skall kunna söka information ur olika källor, t.ex. bibliotek och elektroniska massmedier och kunna använda datateknik och dokumentationsredskap. De skall kunna fatta beslut och lösa problem samt vid behov införskaffa ytterligare information, handledning och stöd. De skall ta emot respons och använda sig av den i sin professionella utveckling. De skall kunna bedöma sitt handlande, ta ansvar för sin inläring och uppställa mål för att utveckla sin personlighet och yrkeskunskap.

- ▲ **Centralt innehåll:**
inlärningsfärdigheter och kunskapssökning.

De studerande skall kunna arbeta inom social- och hälsovårdens allmänna servicesystem samt redogöra för dess betydelse för att förebygga sociala problem och trygga välfärden. De skall kunna gestalta branschens historia, dagsläget samt de viktigaste framtidsvisionerna. De skall känna till metoderna för att producera välfärdsservice samt närvårdaryrkets historiska och samhälleliga bakgrund, uppbyggnad och kraven på yrkesskicklighet. De skall kunna följa de viktigaste författningarna och verksamhetsprinciperna för stöd och handledning av kunder och patienter inom social- och hälsovården.

Med beaktande av kraven på kvalitetsarbete inom social- och hälsovårdsbranschen skall de studerande behärska grunderna för planmässigt kund-, vård- och omsorgsarbete: kunna planera, genomföra och utvärdera den egna verksamheten samt utarbeta och använda sig av planer för vård, omsorg, fostran och service. De skall känna till grunderna för företagsverksamhet och som närvårdare arbeta ekonomiskt och enligt principerna för hållbar utveckling.

▲ **Centralt innehåll:**

förtrogenhet med den samhälleliga grunden för yrkena inom social- och hälsovårdsbranschen.

De studerande skall vara förtrogna med social- och hälsovårdsbranschens värdegrund, de människouppfattningar som råder inom branschen och branschens yrkesetiska principer. De skall kunna anlägga olika perspektiv på fenomen och motivera sitt handlande ur etisk synvinkel. De skall kunna arbeta som närvårdare med beaktande av det ansvar och den kompetens som hänför sig till yrket.

▲ **Centralt innehåll:**

grunderna för yrkesetiken.

De studerande skall kunna uttrycka sig tydligt och sakligt såväl muntligt som skriftligt, uppföra sig väl och vara serviceinriktade. De skall kunna kommunicera på ett sätt som lämpar sig för den rådande situationen och med beaktande av de närvarandes tillstånd, mottaglighet och känslor. De skall kunna lyssna på kunderna och visa medkänsla. De skall kunna diskutera samt ge kunden tillfälle att begrunda situationen och söka lösningar. De studerande skall förstå på vilket sätt deras eget beteende påverkar kunderna och arbetskollektivet och de skall eftersträva ett arbetssätt som lämpar sig för kunden. De skall kunna be om handledning, kunna ge och ta emot feedback och vara villiga att medverka till en positiv arbetsatmosfär i arbetskollektivet, vid behov med

stöd av handledning. De skall kunna reglera sitt beteende och identifiera sina egna starka och svaga sidor.

▲ **Centralt innehåll:**
yrkesmässig interaktion.

De studerande skall känna människans psykiska, fysiska, sociala och moraliska utveckling samt de viktigaste faktorer som påverkar utvecklingen och kunna tillämpa kunskaperna i arbetet. De skall ha de färdigheter som behövs för handledande fostran, kunna inse vad olika grupper betyder för människan, vara förtrodda med de lagbundenheter som är förenade med verksamhet i grupp och kunna arbeta i grupp. De skall känna grunderna för individuell handledning och för handledning i grupp. De skall kunna intervjuar kunder i olika åldrar i avsikt att utreda deras situation och behov. De skall känna och i sitt arbete kunna tillämpa principerna för psykisk självkontroll. De skall kunna bedöma sitt arbete och motivera sina val.

De studerande skall kunna stöda tillväxt, utveckling och psykiskt välbefinnande i arbetet med kunder och patienter i olika åldrar och med olika kulturbakgrund. De skall kunna använda kreativa uttrycksformer och arbetssätt för att stödja tillväxt och förstå vad en estetisk omgivning betyder för människans välbefinnande.

Med beaktande av kundernas resurser och möjligheter att klara sig i det dagliga livet skall de studerande kunna handleda både enskilda kunder och kundgrupper i olika åldrar och med olika bakgrund.

▲ **Centralt innehåll:**
att stödja och handleda kunder och patienter.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- vilja lära sig yrkesfärdigheter samt med handledning kunna studera och ta ansvar för sin inläring
- utifrån erhållna direktiv kunna söka information med användande av bibliotek och datateknik samt självständigt producera text med hjälp av datateknik.
- känna huvuddragen i social- och hälsovårdssystemets uppbyggnad
- kunna redogöra för närvårdarexamens uppbyggnad och kraven på yrkesskicklighet samt känna till de viktigaste författningarna som berör närvårdaryrket
- känna principerna för en hållbar utveckling, behöver ibland handledning

- vara förtrogna med social- och hälsovårdsbranschens verksamhetsprinciper, behöver fortfarande ibland handledning
- kunna bemöta kunder eller patienter med respekt och högakta deras värderingar och kulturbakgrund, behöver ibland stöd och handledning i nya situationer
- ge uttryck för servicevilja och respekt i sina kundkontakter
- kunna söka handledning för att utföra sina arbetsuppgifter på ett adekvat sätt och för att hitta konstruktiva lösningar i olika problemsituationer i arbetet
- kunna fungera serviceinriktat samt enligt anvisningar och utifrån kundernas behov kunna hjälpa och stödja dem i hemmet eller på anstalten
- kunna uttrycka sig muntligt och skriftligt på ett förståeligt sätt
- kunna uppträda artigt på ett varmt sätt
- kunna arbeta så att de inte använder kundsituationer till att reda ut sina egna problem
- kunna fungera i grupp och följa gruppens regler
- generellt vara förtrogna med människans utveckling och de faktorer som påverkar utvecklingen
- i sitt arbete kunna beakta de faktorer som mest påverkar människans välbefinnande och principerna för psykisk självkontroll, behöver fortfarande handledning i nya situationer
- tillsammans med kunden eller patienten och en multiprofessionell arbetsgrupp kunna uppställa mål för sitt arbete med beaktande av utgångspunkterna för planmässiga processer i kundarbetet och vården, behöver fortfarande tidvis handledning
- kunna ta emot feedback och ändra sitt beteende utifrån den
- med handledning kunna stödja psykiskt välbefinnande hos kunder och patienter i olika åldrar och med olika kulturbakgrund genom att uppmärksamma deras behov och beakta deras livssituation och levnadshistoria
- enligt anvisningar kunna ta ansvar för barns och ungdomars säkerhet, erbjuda dem verksamhetsmöjligheter, ge anvisningar och råd samt ställa gränser för ett acceptabelt beteende och konsekvenser av ett icke-acceptabelt beteende
- som medlem av en arbetsgrupp kunna ge kunden eller patienten råd och försäkra sig om att han får svar på sina frågor
- genom att intervjua kunder, patienter eller deras närmaste som medlem av en arbetsgrupp kunna samla den information som behövs för vården eller servicen.

3.2.2 VÅRD OCH OMSORG, 22 SV

I studierna i vård och omsorg ingår minst 5 sv inlärn timer i arbetet.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall känna till tjänsterna inom social- och hälsovården och kunna handleda kunden eller patienten i användningen av dem. De skall i sitt arbete vara förtrodda med möjligheterna att inom ramen för socialförsäkringen, med socialbidrag och utkomststöd, säkerställa kundens ekonomiska uppehälle. De skall känna till och kunna arbeta i enlighet med författningarna om patientens rättigheter, patientskador och om utövande av hälsovårdsyrke. De skall kunna tillämpa verksamhetsprinciperna och de etiska grunderna för social- och hälsovårdsbranschen i sitt arbete. De skall i arbetet beakta ekonomiska faktorer och aktuella utmaningar inom arbetsliv och samhälle. De skall också känna till grunderna för företagsamhet och ekonomiskt tänkande som metoder för kvalitetsarbete inom social- och hälsovårdsbranschen.

▲ Centralt innehåll:

verksamhet inom servicesystemet för social- och hälsovård.

De studerande skall i vården och omsorgen kunna använda sig av kunskaperna i anatomi och fysiologi så att de är förtrodda med människokroppens normala uppbyggnad och funktion samt med människans individuella fysiska, psykiska, sociala och andliga grundbehov. I sitt arbete skall de kunna använda kunskaperna om de psykiska och sociala faktorernas betydelse när en människa insjuknar och tillfrisknar. De skall veta att människans välbefinnande också är beroende av miljön, samhälleliga faktorer och levnadsförhållanden. De skall känna till de vanligaste sociala problemen och de vanligaste folkhälsoriskerna. De skall kunna använda sina kunskaper om de teoretiska grunderna och grundbegreppen för vårdarbete, vårdarbete med ansvar för individer och vårdarbete med befolkningsansvar samt känna den nationella klassificeringen av vårdarbete. I sitt arbete skall de kunna tillämpa de teoretiska grunderna för socialvård och därmed förenade grundbegrepp.

De studerande skall planmässigt kunna genomföra kund-, vård- och omsorgsarbete: planera sitt arbete, genomföra planer och utvärdera verksamheten samt göra upp och använda vård-, omsorgs- och serviceplaner.

De skall kunna göra upp och dokumentera planerna på ett ändamålsenligt sätt med tanke på stödet till kunderna och arbetskollektivets funktion och de skall också kunna ändra planerna utifrån det situationen kräver. De studerande skall behärska ergonomiskt riktiga arbetsmetoder.

der och vara förtroga med grunderna för de miljöprogram som gäller i anstalter för social- och hälsovård. De studerande skall kunna bedöma sitt arbete och motivera sina val.

▲ Centralt innehåll:
vård- och omsorgsarbete.

De studerande skall såväl självständigt i kundernas hem som i egen- skap av medlemmar av multiprofessionella arbetsgrupper i anstalt- och sjukhusmiljö kunna ge barn, ungdomar, vuxna och äldre med olika bakgrunder primär vård med beaktande av deras individuella fysiska, psykiska, sociala och andliga behov.

De studerande skall kunna upprätthålla patientens elementära livs- funktioner, sörja för primärvården av svaga kunder eller patienter (bl.a. att äta, dricka, andas, utsöndring, renlighet, påklädning, rörelse, kom- munikation, inre och yttre säkerhet) samt hjälpa dem med den dagliga vården av munnen och fötterna.

De studerande skall i sitt arbete kunna använda sig av sina kunska- per om de vanligaste folksjukdomarna (t.ex. hjärt- och kärlsjukdomar, mentala problem, smittosamma sjukdomar och de vanligaste allergierna) och som medlemmar av arbetsgrupper kunna främja prevention och behandling av dessa sjukdomar. De skall kunna ge individer och grupper handledning i hälsovård och om förebyggande av sjukdomar. De skall kunna välja miljövänliga alternativ då de gör anskaffningar och deras arbetssätt skall vara skonsamt för miljön. De studerande skall kunna vårda och stödja döende kunder eller patienter och de skall också kunna stödja en döende människas anhöriga.

▲ Centralt innehåll:
vårdfunktioner.

De studerande skall, såväl självständigt som i egen- skap av medlemmar av professionella arbetsgrupper inom den öppna vården och anstalt- vården, kunna sörja för omsorgen om barn, ungdomar, vuxna och äldre. De skall stödja kundernas förmåga att klara sig i livet, att själv- ständigt sörja för sitt psykiska och fysiska välbefinnande samt förmå- gan att tillgodose kulturbundna behov. De skall kunna hjälpa kunder eller patienter att upprätthålla de sociala kontakterna.

De studerande skall kunna hjälpa kunden att självständigt ta ansvar för miljöns eller hemmets trivsel och renlighet. De skall kunna organi- sera hushållsarbetet ekonomiskt och enligt sunda principer. Vid plane- ringen skall de kunna iaktta principerna för hållbar utveckling och be-akta de behov personerna som hör till hushållet har, dygnsrytm, näring, hygien och beklädning.

De studerande skall kunna ta ansvar för kundens eller patientens nutrition och eventuella specialdieter samt hjälpa honom att sköta detta självständigt.

De studerande skall kunna arbeta ergonomiskt riktigt och kunna bedöma sitt arbete och motivera sina val.

▲ **Centralt innehåll:**
omsorgsfunktioner.

I sitt arbete skall de studerande kunna använda sig av kunskaperna om läkemedelsklassificering och om de vanligaste läkemedlens biverkningar. De skall kunna följa de författningar som gäller läkemedelshantering och därmed förenade begränsningar och krav (lagstiftning, övervakningen av läkemedel, sjukförsäkring). De skall kunna handskas med olika läkemedel, behärska olika sätt att ge läkemedel och kunna iaktta läkemedlens verkningar och biverkningar. De skall kunna följa det arbets- och miljöskydd och den aseptik som hänför sig till läkemedelshanteringen. De skall kunna hantera läkemedel, följa doseringsanvisningarna samt genomföra läkemedelsbehandlingen utifrån erhållna direktiv. De skall kunna motivera sina val och sitt handlingssätt.

▲ **Centralt innehåll:**
läkemedelsbehandling.

I sitt arbete skall de studerande vara förtrogna med de författningar som gäller förebyggandet av smittosamma sjukdomar samt kunna handleda kunden eller patienten i skadesituationer. De skall kunna tillämpa aseptiska principer i vården och i olika assisterande serviceformer genom att utnyttja kunskaperna i mikrobiologi. De skall kunna sköta sin personliga hygien så att de inte själva ger upphov till smitta. De skall förstå de hälsoekonomiska konsekvenserna av infektioner och kunna motivera sina val och handlingssätt.

▲ **Centralt innehåll:**
aseptik.

Målet är att de studerande skall kunna ge första hjälpen på FHJ 1 nivå och kunna anvisa kunden till fortsatt vård.

▲ **Centralt innehåll:**
första hjälpen.

I sitt arbete skall de studerande kunna följa arbetarskyddsbestämmelserna på sin arbetsplats och för egen del ta ansvar för utvecklandet av arbetarskyddet genom att vara förtrogna med den lokala organisationen för arbetarskydd och dess verksamhetsprinciper. De studerande skall kunna avvärja fysiska hot och skadeverkningar på hälsan (maskiner och apparater, deras underhåll och service, CE-märkningen). Då de handskas med tunga bördor skall de behärska en riktig lyftteknik och vid behov kunna använda lyft- och flyttanordningar på ett riktigt sätt. De studerande skall kunna avvärja kemiska faror för hälsan (risker med ämnen som används i arbetet och med att utsättas för dem, t.ex. allergi och astma, olycksfall som ger upphov till frätskador, brand- och explosionsrisk) varvid de i sitt arbete skall känna till ämnenas användarsäkerhet och bruksanvisningar. De skall kunna använda korrekt arbetsklädsel och de skydd som ifrågavarande arbete kräver (skyddshandskar, andningskydd, skyddsglasögon, hårskydd). De studerande skall kunna avvärja fysikaliska faror för hälsan (vibrationer, buller, värme, belysning). De skall kunna följa elektricitets- och brandskyddsbestämmelserna på arbetsplatsen (anmäla fel, riktig hantering av lättantändliga ämnen, kunna påbörja släckningsarbetet samt känna arbetsplatsens handlingsplan i fall av brand). De studerande skall vid de olika faserna i sitt arbete kunna arbeta ergonomiskt riktigt och kunna förebygga belastningsskador förorsakade av arbetet genom t.ex. pauser i arbetet och pausgymnastik. De studerande skall för egen del kunna upprätthålla en bra atmosfär på arbetsplatsen och identifiera negativa faktorer, såsom utbrändhet och mobbning.

▲ **Centralt innehåll:**
arbetarskydd.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i huvuddrag vara förtrogna med grundservicen för social- och hälsovård samt med utkomstskyddet
- iaktta verksamhetsprinciperna för social- och hälsovårdsbranschen, behöver tidvis handledning
- i sitt arbete iaktta författningarna om social- och hälsovård samt utövande av hälsovårdsyrke och beakta kundens och patientens rättigheter
- som medlem av en arbetsgrupp delta i förebyggandet av de vanligaste sociala problemen och folkhälsoriskerna
- kunna motivera sitt arbete genom sina kunskaper om människokroppens normala uppbyggnad och funktion, motiveringen är ännu inte alltid heltäckande

- kunna motivera sitt arbete genom sina kunskaper om människans behov och förutsättningarna för välbefinnande, motiveringen är ännu inte alltid heltäckande
- tillsammans med kunden eller patienten och en arbetsgrupp kunna ställa mål för sitt arbete, motivera målsättningarna och som medlem av en arbetsgrupp medverka i planmässiga arbetsprocesser som är förenade med vård och omsorg
- självant kunna be om handledning i problemsituationer, motta feedback, anpassa och bedöma sitt arbete enligt feedbacken, behöver tidvis handledning
- känna till de vanligaste folksjukdomarna (hjärt- och kärlsjukdomar, sjukdomar i stöd- och rörelseorganen, psykiska problem, smittsamma sjukdomar och de vanligaste allergierna) och som medlem av en arbetsgrupp genomföra den primära vården (bl.a. att äta, dricka, andas, utsöndring, renlighet, påklädning, rörelse, kommunikation, inre och yttre säkerhet)
- kunna genomföra den dagliga vården av kundens eller patientens mun och fötter, behöver fortfarande handledning i nya och utmanande situationer
- kunna vårda en döende människa enligt erhållna anvisningar
- som medlem av en arbetsgrupp kunna välja naturvänliga vårdredskap och -utrustning samt iaktta energibesparande arbetsmetoder
- kunna skaffa ingredienser och med hjälp av matrecept tillreda husmanskost
- från matrecept kunna tillreda mat som ingår i vanliga specialdieter och vid matlagningen beakta behandling och förebyggande av fetma
- kunna ansvara för renligheten och säkerheten i patientens näromgivning och i patientens eller kundens hem på det sätt som överenskommits med förmannen och kunden eller patienten
- kunna ansvara för kundens eller patientens klädvård enligt anvisningar
- behärska omvandling av enheter och beräkning av doseringar i läkemedelsräkningen
- vara förtrogsna med de vanligaste läkemedelsformerna samt dosera och ge läkemedel (p.o., rect., s.c., i.m.) enligt anvisning
- enligt anvisning kunna ge akt på läkemedlens verkningar och biverkningar
- kunna handleda kunden eller patienten gällande förnyandet av läkemedelsrecept
- kunna sköta sin personliga hygien och arbeta så de inte ger upphov till smittspridning
- kunna följa hygienpraxis på sin arbetsplats och en aseptisk arbetsordning i sitt arbete

- som medlem i en arbetsgrupp känna till specialåtgärder för skydd av kunden eller patienten (HIV, hepatit, tuberkulos)
- kunna ge första hjälpen på FHJ 1 nivå
- kunna följa arbetarskyddsbestämmelserna på sin arbetsplats och rapportera brister eller problem de observerar
- behärska en riktig lyfteknik då de handskas med tunga bördor samt kunna använda lyft- och flyttanordningarna på sin arbetsplats
- kunna använda korrekt arbetskläder och den skyddsutrustning som ifrågavarande arbete kräver (skyddshandskar, andningsskydd, skyddsglasögon, hårskydd)
- kunna följa elektricitets- och brandsäkerhetsbestämmelserna på arbetsplatsen
- för det mesta behärska de riktiga ergonomiska arbetsställningarna i sitt arbete.

3.2.3 STÖD FÖR REHABILITERING, 12 SV

I studierna i rehabilitering ingår minst 5 sv inläring i arbetet.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall serviceinriktat och med ett rehabiliterande arbetsätt kunna möta en handikappad eller en individ som har ett särskilt behov av fysiskt eller psykiskt stöd och beakta individens självbestämmanderätt och självständighet.

De studerande skall i sitt arbete kunna använda sig av sin kunskap om de vanligaste handikappgrupperna, de vanligaste problemen som hänför sig till rusmedelsmissbruk eller den mentala hälsan samt om de vanligaste långvariga sjukdomarna som försämrar funktionsförmågan. De skall kunna identifiera de attityder som handikappade människor eller personer med olika funktionsnedsättningar ofta väcker och genom saklig information om handikapp och bristande funktionsförmåga kunna stödja dessa personer.

De studerande skall i sitt arbete kunna använda sig av sin kunskap om rehabiliteringstjänsterna och stödformerna för de vanligaste handikappgrupperna, rusmedelsmissbrukare och personer med psykiska problem. De skall känna till de viktigaste författningarna, direktiven och verksamhetsprinciperna för rehabilitering. De skall kunna handleda kunder i olika åldrar och med olika funktionsförmåga i användningen av rehabiliteringstjänster och känna till de viktigaste rehabiliteringsformerna.

De studerande skall känna de vanligaste metoderna för att stödja eller ersätta tal och kunna uttrycka sig på ett lättfattligt sätt.

**▲ Centralt innehåll:
att stödja rehabilitering.**

De studerande skall i sitt arbete kunna tillämpa sin kunskap om de psykiska faktorernas, motivationens, levnadsmiljös och stödnätens betydelse för rehabiliteringen. De skall kunna stödja kundens eller patientens rehabiliteringsvilja och uppmuntra kunderna till att skapa och bevara sociala relationer.

De studerande skall kunna identifiera starka sidor och brister i funktionsförmågan och hjälpa kunden eller patienten att klara de dagliga sysslorna samt använda sina resurser så som de själva önskar. De skall ha ett rehabiliterande arbetssätt och stödja olika kunders eller patienters rehabilitering på ett kundnära sätt.

De studerande skall i sitt arbete kunna använda sig av de viktigaste metoderna för medicinsk rehabilitering för att utveckla funktioner som kompenserar skador eller bristande funktionsförmåga hos personer i olika åldrar. De skall veta på vilket sätt den sociala rehabiliteringen skall underlätta individens anpassning till de krav familjen, samhället och arbetslivet ställer samt reducera de ekonomiska och sociala svårigheter som fördröjer rehabiliteringen. De skall i sitt arbete kunna dra nytta av sin kunskap om tjänsterna inom den yrkesinriktade rehabiliteringen (yrkesvägledning, yrkesutbildning och träning, arbetsprövning, handledning om utplaceringen i arbetslivet och stöd). De skall som medlemmar i en arbetsgrupp kunna stödja kundens eller patientens fostrande utveckling.

De studerande skall känna till på vilka sätt man stöder rehabiliteringen av personer som missbrukar rusmedel eller har mentala problem. De skall kunna främja kundens eller patientens förmåga att klara sig självständigt och vid arrangemangen beakta kundens eller patientens närmaste omgivning och vardag ur rehabiliteringssynvinkel.

De studerande skall kunna ge kunden eller patienten råd om de vanligaste hjälpmedlen, deras användning, underhåll samt distributionskanaler.

De studerande skall kunna använda aktivitetsinriktade och kreativa uttrycksformer. De skall kunna beakta möjligheterna att använda konst och kultur för att stödja funktionsförmågan och utnyttja de möjligheter som konsten och kulturen har att erbjuda för att förbättra vårdens kvalitet. De skall kunna starta och leda hobbyverksamhet för att främja kundens eller patientens totala välbefinnande och uppmuntra honom att delta i den verksamhet samhället erbjuder samt i fritidsaktiviteter.

De studerande skall kunna arbeta som medlemmar i en yrkesövergripande arbetsgrupp och inom den kunna genomföra en planmässig rehabilitering. De skall kunna delta i genomförandet av rehabiliteringsplanen i egenskap av närvårdare. De skall kunna bevara och stärka sin egen arbets- och funktionsförmåga och kunna motivera sina val. De

skall känna till yrkesövergripande arbete och kunna delta i grupparbete. De skall kunna bedöma och främja kvaliteten på rehabiliteringen och delta i kvalitetsarbetet.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att stödja funktionsförmågan.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- serviceinriktat och med ett rehabiliterande arbetssätt kunna möta kunder med varierande funktionsförmåga och respektera deras självbestämmanderätt, behöver fortfarande handledning i nya situationer
- som medlem av en arbetsgrupp kunna handleda kunderna i anlitandet av rehabiliteringstjänster
- i normala arbetssituationer kunna arbeta enligt de författningar, anvisningar och verksamhetsprinciper som gäller rehabilitering
- som medlemmar i en arbetsgrupp kunna handleda kunderna att anlita rehabiliteringstjänster och andra tjänster anknutna till rehabiliteringen
- förstå vad begreppet funktionsförmåga innebär
- kunna ge en generell redogörelse om de vanligaste handikappgrupperna, de vanligaste rusmedelsproblemen och mentala problemen samt de vanligaste funktionsnedsättande sjukdomarna
- kunna uttrycka sig lättfattligt.
- i välkända situationer kunna stödja kundens eller patientens egen vilja till rehabilitering och att självständigt klara det dagliga livet samt hjälpa med det kunden eller patienten inte själv kan utföra
- som medlem av en arbetsgrupp kunna stödja kundens eller patientens medicinska, sociala, fostrande och yrkesinriktade rehabiliteringsprocess
- kunna handleda kunden eller patienten i användningen av hjälpmedel
- tillsammans med kunden eller patienten och arbetsgruppen kunna ställa mål för sitt arbete ur rehabiliteringssynvinkel samt motivera valet av mål och verksamhetssätt, behöver fortfarande handledning i nya situationer
- kunna bedöma sitt arbete, ta emot feedback och vid behov ändra sin verksamhet på basis av den, brister kan tidvis förekomma
- kunna identifiera sitt eget professionella utvecklingsstadium och uppställa mål för sin yrkesmässiga och personliga utveckling, behöver fortfarande tidvis handledning
- som medlem i en arbetsgrupp kunna delta i kvalitetsarbete.

3.2.B Yrkesinriktade studier differentierade enligt utbildningsprogram

Den studerande skall välja ett av följande nio utbildningsprogram:

- Utbildningsprogrammet för akutvård 40 sv
- Utbildningsprogrammet för rehabilitering 40 sv
- Utbildningsprogrammet för vård och fostran av barn och unga 40 sv
- Utbildningsprogrammet för mentalhälsoarbete och missbrukarvård 40 sv
- Utbildningsprogrammet för sjukvård och omsorg 40 sv
- Utbildningsprogrammet för mun- och tandvård 40 sv
- Utbildningsprogrammet för handikappomsorg 40 sv
- Utbildningsprogrammet för äldreomsorg 40 sv
- Utbildningsprogrammet för kundbetjäning och informationshantering 40 sv

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR AKUTVÅRD

3.2.4 AKUTVÅRD, 40 SV

De studerande kan inleda utbildningsprogrammet då de har avlagt de gemensamma studierna (tillväxt och utveckling, vård och omsorg, stöd av rehabilitering) med godkänt vitsord. En förutsättning för att bli antagen till utbildningsprogrammet är godkänt C-klass körkort.

Utbildningsprogrammet för akutvård omfattar minst 14 sv inläring i arbetet. Inlärningsarbetsplatser kan vara: ambulans vars verksamhet leds av en läkare med ansvar för akutvården, samt jourpoliklinik, kirurgisk poliklinik, operationsavdelning och eventuellt någon annan motsvarande verksamhetsmiljö för akutvård.

I studiehelheten för akutvård ingår följande studier:

- systemet för akutvård och akutvårdstjänster (8 sv) och
- akutvård av patienter (32 sv) samt
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.13).

SYSTEMET FÖR AKUTVÅRD OCH AKUTVÅRDSTJÄNSTER

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna beskriva det nationella och det internationella systemet för akutvård och dess utveckling som en del av hälsovårdssystemet och den medicinska räddningstjänsten. De skall kunna arbeta

enligt de författningar som gäller akutvård. De skall kunna beskriva funktions- och ansvarsområden för olika organisationer som producerar akutvård samt vara medvetna om gränserna för sitt eget ansvarsområde.

▲ Centralt innehåll:

akutvårdstjänsterna som en del av hälsovården.

De studerande skall kunna samarbeta med brandverket, räddningstjänsten och polisen i situationer som är förenade med akutvård (till exempel dödsfall, våldssituationer, psykiska problem). De skall ha beredskap att utföra inledande släckning. De skall kunna ge en grundlig redogörelse för skyddsplanen vid någon anstalt och kunna handla utifrån planen med beaktande av sitt eget ansvarsområde.

▲ Centralt innehåll:

räddningstjänsten och samarbetet mellan myndigheterna.

De studerande skall kunna samarbeta med nödcentralerna och känna till deras verksamhet och de författningar den styrs av. De skall känna den riskklassificering för akutvårdsituationer som används av nödcentralerna samt dess användningsprinciper och också kunna redogöra för klassificeringen.

▲ Centralt innehåll:

verksamhet vid nödcentral.

De studerande skall kunna använda medicinsk apparatur och medicinska gaser enligt författningar och bruksanvisningar. De skall kunna redogöra för funktions- och säkerhetsprinciperna för medicinsk apparatur och medicinska gaser. De skall kunna redogöra för röntgenstrålarnas fysikaliska egenskaper och kunna avvärja strålningsolägenheter. De skall kunna använda brand- och räddningsverkets radionät för kommunikation i samband med akutvård. De skall kunna använda ett program för datatransmission om akutvård.

▲ Centralt innehåll:

användningen av medicinsk apparatur, röst- och datatransmission.

De studerande skall känna den klassificering av sjuktransportfordon som används inom EU. De skall kunna identifiera situationer där det är befogat att använda specialfordon för sjuktransport. De skall kunna använda undersöknings-, vård- och förflyttningsredskap för akutvård på primär nivå. De skall kunna köra och handskas med sjuktransport-

fordon för transport av akutpatienter enligt de författningar som gäller för sjuktransportfordon under utryckning.

▲ **Centralt innehåll:**
sjuktransport.

De studerande skall kunna ge anvisningar om första hjälpen i olika situationer. De skall kunna förebygga olycksfall i sitt eget arbete och handleda kunder om preventionen av olycksfall.

▲ **Centralt innehåll:**
förebyggande akutvård.

De studerande skall kunna strukturera de rättigheter och skyldigheter som ingår i arbetsavtalet för närvårdare. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

▲ **Centralt innehåll:**
att ingå ett arbetsförhållande.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna beskriva systemet för akutvård och dess uppgifter i huvuddrag
- arbeta enligt författningarna om akutvård
- kunna släcka en begynnande brand med pulversläckare, släcknings-täcke eller vatten i en simulerad situation som övervakas av brand-myndighet
- kunna använda redskap för undersökning, akutvård, och förflyttning på ett smidigt och säkert sätt
- delta aktivt i behandlingen av skyddsplanen för någon anstalt
- kunna kommunicera med nödcentralen och ta emot akutvårdsuppdrag
- kunna sköta det dagliga underhållet av ett sjuktransportfordons akutvårdkabin
- ha rätt att framföra ett sjuktransportfordon (körkort av klass C)
- kunna utforma en arbetsansökan
- kunna utforma ett arbetsavtal.

AKUTVÅRD AV PATIENTER

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna bedöma akutvårdspatientens tillstånd med användande av sina kunskaper i anatomi och fysiologi och den tillgängliga informationen om det inträffade och kunna använda undersökningsmetoder som ingår i akutvård på elementär nivå. De skall, i olika miljöer såsom sjuktransportfordon eller jourpolikliniker, kunna sköta de sjukdomar och olycksfall som oftast föranleder behov av akutvård utanför sjukhus. De skall kunna tillämpa vårdförfaranden på elementär nivå. De skall kunna förebygga spridning av smitta genom att utnyttja kunskaperna i mikrobiologi. De skall kunna ge läkemedel som används vid akutvård på elementär nivå. De skall kunna övervaka patienten och göra riktiga slutledningar om läkemedlens verkningar. De skall kunna beakta verkningarna av de egenvårdsläkemedel som patienter i allmänhet själva använder för akutvård. De skall kunna skaffa ytterligare information om läkemedel och kunna använda Pharmaca Fennica.

De studerande skall kunna beakta de särdrag i akutvården som beror på patientens ålder, kulturbakgrund eller övertygelse. De skall kunna använda det andra inhemska språket i sitt arbete. De skall kunna bemöta akut sjuka och skadade patienter och utnyttja sina kunskaper om kriser och katastrofer. De skall kunna bemöta människor som befinner sig i kriser och inse betydelsen av psykisk kris- och eftervård. De skall också kunna hantera sina egna känslor. De skall kunna bemöta våldsamma kunder, handla på ett konstruktivt sätt också i svåra situationer, behärska hotfulla situationer och vid behov skydda sig själva. De skall kunna bemöta en patient med psykiska problem. De skall känna till de vanligaste rusmedlen och kunna bemöta kunder som är påverkade av dessa ämnen.

De studerande skall inse att arbetshandledning och arbetsplats-hälsovård är viktiga för dem själva och för att säkerställa vårdens kvalitet och vid behov delta i handledning för arbetsgruppen inom akutvården. De skall behärska ergonomiskt riktiga arbetsställningar vid akutvård och ergonomiskt riktiga lyfttekniker vid förflyttning av patienter. De skall kunna avvärja hälsorisker och -olägenheter (fysiska, psykiska, sociala, fysikaliska, kemiska och biologiska miljöfaktorer). De skall känna gränserna för sitt kunnande, sina möjligheter och det egna ansvarsområdet vid akutvård och kunna arbeta som medlemmar i en yrkesövergripande arbetsgrupp och utveckla en patientnära akutvård. De skall vid behov kunna be om handledning och ytterligare information för att kunna ge akutvård som inte äventyrar patientens säkerhet. De skall kunna ta emot feedback och handledning och utnyttja feedbacken för sin pro-

fessionella utveckling. De skall också vara förtrogna med företagsverksamhet i samband med akutvård och besitta grundläggande färdigheter för företagsverksamhet.

▲ **Centralt innehåll:**
akutvård på grundnivå.

De studerande skall inom ramen för sitt ansvarsområde kunna arbeta på jourpolikliniker och känna uppgiftsfördelningen mellan olika personalgrupper och arbetsfördelningen vid poliklinisk vård. De skall kunna delta i jourpolikliniska vårdprocesser och kunna tillämpa sina kunskaper i akutvård. De skall kunna assistera den övriga personalen i samband med olika polikliniska undersökningar och åtgärder samt utföra åtgärder inom ramen för sitt eget ansvarsområde. De skall känna till reponeringsmetoder och immobiliseringstekniker, såsom gipsning, och vara beredda att utföra dem också i perioperativa vårdmiljöer. De skall både självständigt och tillsammans med andra kunna lösa värde- och normkonflikter på etiskt hållbara sätt. De skall självständigt kunna ta ansvar för och organisera sitt arbete.

▲ **Centralt innehåll:**
arbetet på en jourpoliklinik.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- med hjälp av EKG-monitor kunna identifiera normal sinus-rytm, letala rytmstörningar, rytmens frekvens, rytmens regelbundenhet, massiva kammarkomplex, PQ-relationen och mäta PQ-tiden samt avge sakliga rapporter om dessa
- kunna auskultera patientens andnings- och hjärtljud och avge sakliga rapporter därom
- kunna göra exakta situationsbedömningar i olika miljöer beträffande akutvårdspatienter samt utifrån bedömningen avgöra typen av akutvård, hur snabbt transporten bör ske, transportform och behovet av att tillkalla ytterligare hjälp
- kunna vara förtrogna med förfarandet vid akutvård på elementär nivå i olika miljöer och för patienter i olika åldrar (vårdprocesser som är förenade med återupplivning, bröstsmärtor, andningssvårigheter, diabetes, buksmärter, gynekologiska problem, graviditet och förgiftningar samt akutvård av barn i nödsituationer, vårdprocesser som involverar patienter med sår, frakturer och många trauman, samt patienter med psykiska problem eller psykotiska och aggressiva patienter samt kunna samarbeta och transmitta data till olika instanser)

- kunna använda förstavårdredskap på elementär nivå och medicinsk apparatur (halvautomatisk defibrillator, CPAP-apparat, bärbar syreapparat, sugapparat, läkemedelsinhalator, pulsoximeter, kapnometer, NIBD-mätare, EKG-monitor med tre kanaler, EKG-apparat med 12 kanaler, blodsockermätare, febertermometer, alkometer, manuell blodtrycksmätare, skena för överkroppen, stödkrage, ryggbräde, vacuumprodukter, dragskena för nedre extremitet samt olika bårar för förflyttning eller som stöd) inom ramen för sitt ansvarsområde
- på livlösa patienter kunna utföra endotrakeal intubation, kanylering av perifer ven, venös vätskeinfusion och punktion av senpnemothorax samt använda tång för främmande föremål, sugapparat, svalgtub, ventilationsbälg och kardiopump
- kunna ge nitro under patientens tunga, isosorbitidnitratinhalation, asetosalicylsyra, adrenalin (im och iv), ringer-lösning, glukagon (im), glukoslösning (iv), medicinskt syre, lidocain (iv), diupam rektalt, febernedsättande läkemedel till barn (rect) samt ge akt på läkemedlens verkningar
- kunna skaffa fram ytterligare information om läkemedelsbehandlingar (till exempel i Pharmaca Fennica)
- kunna göra förhandsanmälan till vårdplatsen
- som medlem i en yrkesövergripande arbetsgrupp i enlighet med sitt ansvarsområde kunna konsultera och assistera vård- och läkarenheten i akutvårdsituationen och arbeta enligt erhållna vårdföreskrifter
- kunna dokumentera och rapportera den akutvård patienten fått
- som medlemmar i arbetsgruppen delta i vården av patienten på jour-polikliniken och utföra de åtgärder som faller inom ramen för deras eget ansvarsområde
- kunna hjälpa den övriga personalen vid polikliniska undersökningar och åtgärder
- enligt anvisningar som medlem av arbetsgruppen vid det polikliniska vårdarbetet kunna gipsa extremiteter
- i arbetet kunna använda det andra inhemska språket (allmän språk-examen, nivå 3 i finska, nivå 2 i svenska).

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR REHABILITERING

3.2.5 REHABILITERING, 40 SV

Utbildningsprogrammet kan inledas efter med godkänt vitsord avlagd examen i de gemensamma yrkesinriktade studierna (stöd och handledning av tillväxt, vård och omsorg, stöd för rehabilitering).

I utbildningsprogrammet för rehabilitering ingår inläring i arbetet, minst 14 sv.

Inläring i arbetet kan ske i kundens hemmiljö, inom hemvården, på dagsjukhus, stödboende, verksamhets- och arbetscentra, arbetsverkstäder, servicecentraler, arbetsplatser inom den tredje sektorn, hälsocentralernas bäddavdelningar på rehabiliteringsanläggningar och badinrättningar samt som personlig assistent, gruppassistenter eller på jämförbara arbetsplatser.

Utbildningsprogrammet för rehabilitering omfattar följande studier:

- verksamhet inom servicesystemet för rehabilitering (4 sv),
- att stöda och befrämja den psykiska funktionsförmågan (6 sv),
- att stöda och befrämja den sociala funktionsförmågan (12 sv),
- att stöda och befrämja den fysiska funktionsförmågan (18 sv) och
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.13).

VERKSAMHET INOM SERVICESYSTEMET FÖR REHABILITERING

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna arbeta inom rehabiliteringen som en del av social- och hälsovårdens allmänna servicesystem. De skall kunna värdesätta arbetet inom rehabiliteringen som yrke. De skall arbeta enligt de inom social- och hälsovården godtagna etiska principerna (högakta livet och människovärdet, självbestämmanderätt, jämlikhet och rättvisa) och kunna förklara principernas innebörd i arbetet inom den egna branschen. Dessutom skall de studerande kunna tillämpa värdegrunden för rehabilitering (kundnärhet, holistiskt synsätt, livskontroll) i det rehabiliterande förhållningssättet. De skall i sitt eget arbete iakttä tystnadsplikten och arbeta för kundens bästa. De studerande skall kunna redogöra för och främja principerna om normalisering, integration och inklusion då rehabiliteringstjänster arrangeras.

De studerande skall kunna möta den kund som är i behov av rehabilitering och arbeta serviceinriktat och i naturlig interaktion med honom. De studerande skall besitta kommunikativ kompetens och kunna samarbeta med en handikappad kund och övriga engagerade. De skall kunna värdesätta kundens unika levnadshistoria och kunna diskutera den.

De studerande skall kunna beakta de olika dimensionerna i kundens funktionsförmåga (psykisk, social, fysisk) och anpassa vården till dem. De skall kunna hjälpa och stödja kunden att ta fram och använda sig av sina resterande resurser. De studerande skall kunna arbeta som en del av kundens när- och vårdgemenskap samt livsmiljö. De skall kunna främja kundens deltagande i samhället.

De studerande skall kunna delta i ett yrkesövergripande samarbete och på ett problemlösningsscentrerat sätt samarbeta med de personer som ingår i nätverket kring kunden. Genom sitt eget arbete skall de studerande markera att de ser rehabiliteringen som en process för att stödja individens och gruppens resurser, utsikter att klara svårigheter och jämlikt vara delaktiga i samhället.

De studerande skall känna olika kulturers och minoritetsgruppers inställning till en handikappad kund och kunna dra nytta av den här kunskapen i mångkulturella verksamhetsmiljöer.

▲ Centralt innehåll:
rehabiliterande förhållningssätt.

De studerande skall i sitt arbete följa och känna till det centrala innehållet i de lagar och förordningar som är relevanta för servicesystemet för social- och hälsovård samt rehabilitering, såsom rehabiliteringslagstiftningen, folkhälsolagen, lagen om specialiserad sjukvård, lagen om företagshälsovård, lagen om service och stöd p.g.a. handikapp, mentalvårdslagen, lagen om utvecklingsstörda, lagen om missbrukarvård, barnskyddslagen, lagen om patientens ställning och rättigheter, lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, lagen om arbetskraftsservice, lagen om yrkesinriktad rehabilitering, förordningen om ändring av den yrkesinriktade utbildningen/utbildning, undervisning och handledning för handikappade i tränings- och rehabiliteringssyfte, lagen om skydd i arbete, personuppgiftslagen och idrottslagen, samt arbeta i samstämmighet med dem.

De studerande skall i sitt arbete kunna tillämpa aktuella arbetspolitiska program, såsom det nationella mål- och handlingsprogrammet för hälsovård, statsrådets redogörelse om rehabilitering, det nationella handikappprogrammet, det hälsofrämjande handlingsprogrammet: Hälsa för alla 21, utredningen om åldringarnas hälsa, funktionsförmåga och service, t.ex. Ikänttyvä Suomi ("Det åldrande Finland"), programmen för att främja mentalvårdsservicen, t.ex. Ett meningsfullt liv. De skall känna till motsvarande lokala program i kundens hemkommun. De studerande skall veta vilken roll de handikappades egna organisationer har och känna till deras nationella och internationella verksamhet samt uppmuntra kunden att delta i dem.

De studerande skall kunna namnge de instanser som arrangerar rehabilitering och delta i ett yrkesövergripande samarbete inom serviceområdet för rehabilitering (medicinsk, social, yrkesinriktad och pedagogisk rehabilitering). De studerande skall, utifrån kundens behov, kunna samarbeta med den tredje sektorn. De studerande skall kunna redogöra för innehåll och ansvarsområden för de övriga yrkena inom fackområdet för rehabilitering.

De studerande skall kunna redogöra för betydelsen av vård-, service- och rehabiliteringsplaner för kundens rehabilitering och för det yrkesövergripande samarbetet samt vara med då planer görs upp och verkställa dem i sitt arbete. De skall känna närvårdarens ansvarsområde och arbeta i enlighet med det. De skall kunna dokumentera förändringar i kundens psykiska, sociala och fysiska funktionsförmåga i behövliga handlingar samt informera om utvecklingen under de olika faserna av rehabiliteringsprocessen.

De studerande skall kunna tillgodogöra sig den feedback de får av kunderna samt kvalitetskriterierna inom arbetsgemenskapen för att förbättra sitt eget arbete. Genom sina färdigheter i kundservice skall de studerande kunna påvisa sin intention till en kvalitativ, resultatorienterad och lönsam verksamhet i det egna arbetet och i utvecklingen av vård- och servicesystemen för rehabilitering.

De studerande skall kunna precisera de rättigheter och skyldigheter som styr närvårdarens arbete. De skall kunna utveckla sig själva samt beakta inläring på arbetsplatsen då de planerar sin karriär som arbetstagare. De studerande skall känna till aktuella utmaningar inom rehabiliteringen och kunna utveckla sitt eget arbete utifrån dem.

De studerande skall i frågor som rör rehabilitering förstå såväl finsk- som svenskspråkiga facktidskrifter samt kunna använda elektroniska informationskällor. De skall fördjupa sig i projektarbete, olika rehabiliteringsprojekt, finansieringskällor, hur projekt startas, genomförs och rapporteras. De skall kunna arbeta som en av dem som genomför projektet (inom den privata eller offentliga sektorn, i organisationer, i anhörig- och frivilligarbete). De skall kunna diskutera frågor som berör rehabilitering, vård och omsorg med kunden på det andra inhemska språket.

▲ Centralt innehåll:

verksamhet inom servicesystemet för rehabilitering.

De studerande skall kunna följa de bestämmelser om arbetarskydd som rör det egna arbetet och för egen del ta ansvar för utvecklandet av arbetarskyddet genom att vara förtrogna med den lokala organisationen för arbetarskydd och dess verksamhetsprinciper. De studerande skall kunna avvärja fysiska hot och skadeverkningar på hälsan (fysikaliska maskiner

och apparater, deras underhåll och service samt CE-märkningen). Då de handskas med tunga bördor skall de behärska en riktig lyftteknik samt kunna använda lyft- och flyttanordningar. De skall kunna motivera användning och anskaffning av dessa anordningar. De studerande skall, på ett så riskfritt sätt som möjligt, kunna handskas med aggressiva kunder. De skall kunna använda korrekt arbetsklädsel och de skydd som ifrågavarande arbete kräver (skyddshandskar, skyddsglasögon, andningsskydd). De studerande skall kunna avvärja fysikaliska faror för hälsan (värme, belysning). De skall följa elektricitets- och brandskyddsbestämmelserna (anmäla fel, riktig hantering av lättantändliga ämnen, kunna påbörja släckningsarbetet i kundens hem samt arbeta i enlighet med brandskyddsbestämmelserna på arbetsplatsen). De studerande skall vid de olika faserna i sitt arbete kunna använda ergonomiskt riktiga och mångsidiga arbetsställningar och förebygga belastningsskador förorsakade av arbetet (pauser i arbetet och pausgymnastik). De studerande skall för egen del kunna upprätthålla en bra atmosfär på arbetsplatsen och identifiera negativa faktorer, såsom utbrändhet och mobbning.

I sitt arbete skall de studerande kunna arbeta enligt miljösystemen utan att skada miljön. De skall enligt givna direktiv kunna hantera, sortera och förstöra det avfall som uppstår i deras arbete, varvid de skall känna till principerna och miljömärkningen i samband med återvinning och problemavfall.

De studerande skall kunna beakta kundens kulturella bakgrund och försöka uppmuntra kunden att bevara den egna kulturen.

▲ Centralt innehåll:
arbetarskydd och hållbar utveckling.

De studerande skall, i egenskap av producenter och utvecklare av rehabiliteringstjänster, ha en god arbetsmotivation. De skall kunna utföra ett självständigt, ansvarsmedvetet och skapande arbete i arbetsgemenskapen. Genom sina färdigheter i kundservice skall de studerande kunna visa sin intention till en kvalitativ, resultatrik och lönsam verksamhet. De skall kunna produktifiera tjänster som främjar hälsan och informera om och marknadsföra dem. De skall kunna analysera rättigheterna och skyldigheterna i det arbetsavtal som stipulerar närvårdarens arbetsbild. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

▲ Centralt innehåll:
inre företagsamhet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- iaktta tystnadsplikten
- kunna redogöra för rehabiliteringens värdegrund
- kunna förklara begreppen normalisering, integration och inklusion
- i bekanta miljöer och interaktionssituationer kunna arbeta kundnära och obesvärat
- följa det rehabiliterande förhållningssättet i arbetet med kunden
- primärt kunna arbeta resurscentrerat, behöver fortfarande ibland stöd och handledning
- i bekanta situationer i sitt arbete kunna bedöma de olika dimensionerna av kundens funktionsförmåga
- samarbeta med övriga medarbetare inom rehabiliteringsbranschen, behöver fortfarande ibland stöd och handledning
- som medlem av arbetsgruppen kunna möta och lyssna på handikappade kunder från olika kulturer och minoritetsgrupper
- till den del de berör deras eget arbete kunna redogöra för innehållet i de lagar och förordningar som är relevanta för servicesystemet för rehabilitering, såsom rehabiliteringslagstiftningen, lagen om service och stöd p.g.a. handikapp, mentalvårdslagen, lagen om patientens ställning och rättigheter, idrottslagen
- kunna nämna tre nationella hälsopolitiska program och deras centrala målsättningar
- kunna nämna de centrala upprätthållarna av rehabiliteringsarbetet (hälsovården, socialvården, arbetskraftssektorn, undervisningsväsendet, Fpa)
- i vård- och serviceplanen kunna dokumentera de faktorer i kundens rehabilitering som ingår i det egna arbetet
- kunna arbeta inom ramarna för närvårdarens ansvarsområde och känna till rättigheter och skyldigheter i arbetet
- kunna utveckla det egna arbetet utifrån erhållen feedback
- kunna utföra sitt arbete i enlighet med företagets och arbetsplatsens kvalitetskrav, behöver fortfarande ibland stöd och handledning
- som gruppmedlem kunna delta i projektarbete
- kunna använda det andra inhemska språket i sitt arbete (allmän språkexamen, finska nivå 3, svenska nivå 2)
- kunna följa direktiven för arbetarskydd på sin arbetsplats
- kunna använda en riktig lyfteknik för att förflytta kunden och hantera bördor samt kunna använda lyft- och flyttanordningarna på sin arbetsplats
- som medlem i arbetsgruppen kunna bemöta en aggressiv kund och vid behov försvara sig själv

- enligt givna direktiv kunna använda korrekt arbetskläder och behövliga skydd
- kunna följa elektricitets- och brandskyddsbestämmelserna
- i bekanta arbetssituationer kunna arbeta i ergonomiskt riktiga ställningar
- enligt givna direktiv i sitt arbete kunna utföra pausrörelser
- med handledning kunna arbeta enligt kvalitetskriterierna för rehabilitering
- kunna sortera avfall, återvinna redskap och vård-, omsorgs- och rehabiliteringsförnödenheter
- kunna precisera de rättigheter och skyldigheter som fastställs i arbetsavtalet för närvårdare
- kunna utforma en arbetsansökan
- kunna utforma ett arbetsavtal.

ATT STÖDA OCH BEFRÄMJA DEN PSYKISKA FUNKTIONSFÖRMÅGAN

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall på ett empatiskt och uppriktigt sätt kunna lyssna på kunden och vid bedömningen av sina egna resurser att hjälpa känna empatisk närvaro. De skall kunna leva sig in i kundens situation på ett realistiskt sätt och kunna kontrollera konfliktsituationer.

De studerande skall kunna föra ett samtal där de aktivt lyssnar, frågar och ger stöd och dra nytta av samtalet vid bedömningen av kundens behov.

I interaktionssituationer skall de studerande kunna identifiera och bedöma sina egna psykiska resurser, möjligheter och gränser. De skall använda sig av ett arbetssätt som är i balans med deras personliga uppträdande samt ha en egen yrkesinriktad arbetsform.

De studerande skall kunna identifiera, analysera, specificera och handskas med sina känslor vid interaktion.

De studerande skall kunna identifiera de olika faserna av gruppbyggnad. Såväl i egenskap av medlemmar som ledare i en yrkesövergripande grupp skall de kunna tillämpa gruppdynamik och arbeta på ett konstruktivt sätt.

▲ Centralt innehåll:

interaktion, självkännedom och färdigheter i grupparbete.

De studerande skall under de olika faserna av kundens livscykel kunna stärka hans positiva jagkänsla och självförtroende.

De studerande skall vara observanta på förutsättningar och begränsningar i psykisk funktionsförmåga, sinnesstämning, motivation och inlärningskapacitet hos kunder i olika åldrar och ta dem i beaktande då kundens vård-, service- eller rehabiliteringsplan planeras och genomförs.

De studerande skall kunna anlita sakkunnig hjälp för att identifiera och bemöta olika faser av psykiska kriser. De skall kunna hjälpa kunden och hans familj igenom krisen, genom att under krisens olika faser samarbeta och dra nytta av de sakkunniga och övriga som samverkar för att genomföra vård-, service- eller rehabiliteringsplanen.

De studerande skall förstå betydelsen av sömn, utmattning och aktivitet för den dagliga funktionsförmågan och kunna handleda kunden till en normal dygnsrytm och vid behov till sakkunnig hjälp.

▲ Centralt innehåll:
att stärka den psykiska funktionsförmågan.

De studerande skall kunna bemöta psykiska störningar hos kunden och känna till faktorer som främjar den mentala hälsan samt olika psykiska störningar, såsom t.ex. psykotiska störningar, affektiva störningar, ångesttillstånd, självmordsbenägenhet, personlighetsstörningar, aggressivitet, psykiska störningar i form av fysiska symptom, sömnstörningar, ätstörningar och åldersrelaterade psykiska störningar. De studerande skall kunna identifiera och bemöta kundens rusmedelsanvändning.

De studerande skall känna till servicesystemen för mental- och missbrukarvård inom den offentliga, privata och tredje sektorn. De studerande skall kunna identifiera situationer då kunden har behov av mentalvård, missbrukar- eller kristjänster och försäkra sig om att kunden får hjälp.

De studerande skall känna till de vanligaste läkemedlen inom mental- och missbrukarvården samt deras bi- och skadeverkningar samt kunna ge akt på hur medicinen verkar. De studerande skall också kunna observera kundens medicinanvändning och rapportera sina iakttagelser till de övriga medlemmarna i arbetsgruppen.

▲ Centralt innehåll:
bemötande vid mentala problem och missbrukarproblem.

De studerande skall, med beaktande av psykisk självreglering (psykisk, social och fysisk aktivitet) kunna hjälpa kunden att identifiera sina egna resurser.

De studerande skall kunna bidra till att kunden blir medveten om sina psykiska resurser för att klara av dagliga utmaningar och kontrol-

lera sitt liv. De skall kunna främja och uppmuntra en aktiv användning av resurserna på ett sätt som gör att kunden känner sig kompetent och får känslan av att lyckas i det dagliga livet.

De studerande skall kunna aktivera kundens kreativa uttryckssätt, hans minne och föreställningsvärld genom t.ex. motion, bildkonst, musik, diskussioner eller genom att dra sig till minnes gångna tider.

- ▲ **Centralt innehåll:**
stöd för att psykiskt klara av svårigheter.

De studerande skall kunna uppmuntra kunden i syfte att uppnå en gemenskap med det nätverk för samarbete utanför hemmet som stödjer rehabiliteringen, såsom t.ex. dagsysselsättning, kamratgrupper, fritidsaktiviteter samt uppmana kunden att samarbeta med dem.

De studerande skall kunna uppmuntra och hjälpa kunden att identifiera sina resurser för att kunna övervinna de hinder och därtill hörande övergångsfaser, stressituationer och kriser som begränsningarna i den psykiska funktionsförmågan ger upphov till.

De studerande skall kunna stödja kunden i hans strävan att finna en mening med sitt liv och tro och hopp för framtiden och medverka till att han finner aktiviteter som stärker kreativitet, tillväxt och utveckling i olika former.

- ▲ **Centralt innehåll:**
stöd för samhällstillvändhet och andlig tillväxt.

De studerande skall kunna arbeta målinriktat och utvärdera sitt eget arbete. De skall kunna tillgodogöra sig den feedback de får i sitt arbete. De skall kunna analysera och hantera påfrestningar i arbetet samt sköta sin rekreation och återhämtning genom att periodisera arbete och fritid. De skall kunna sköta sin fysiska, psykiska och andliga hälsa. Vid behov skall de kunna söka stöd och handledning för sig själva och sin verksamhet.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att orka i arbetet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i bekanta situationer kunna lyssna på kunden och genom frågor kunna fastställa situationen så de förstår kundens belägenhet
- känna sina egna resurser och uppföra sig balanserat i interaktions-situationer
- kunna identifiera sina egna känslor och diskutera dem
- kunna arbeta som medlem i en grupp
- kunna leda grupper, behöver ibland handledning
- som en del av gruppen kunna stärka kundens jagkänsla och självförtroende
- kunna uppmärksamma förutsättningar och begränsningar i kundens psykiska resurser och beakta dem då de i samarbete med gruppen planerar rehabiliteringen
- kunna arbeta tillsammans med andra experter för att identifiera och bemöta kundens krisfaser
- kunna vägleda kunden till en normal dygnsrytm, behöver fortfarande stöd av övriga medlemmar i arbetsgruppen
- som medlem av arbetsgruppen kunna identifiera förändringar i kundens sinnesstämning, såsom depression, aggressivitet, sömnstörningar, ätstörningar och åldersrelaterade förändringar i den mentala hälsan samt kunna rapportera dem till arbetsgruppens övriga medlemmar
- som medlem av arbetsgruppen kunna bemöta kundens rusmedelsanvändning och handleda honom till fortsatt vård
- kunna ge akt på effekterna av de läkemedel kunden använder i mental- eller missbrukarvården och rapportera iakttagelserna till arbetsgruppens övriga medlemmar
- i bekanta situationer förbättra kundens kontroll över sin livssituation genom att försöka stärka hans psykiska resurser
- i bekanta situationer som medlem av arbetsgruppen aktivera kundens kreativitet och minnesfunktion
- dra försorg om att de själva orkar i arbetet.

ATT STÖDA OCH BEFRÄMJA DEN SOCIALA FUNKTIONSFÖRMÅGAN

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna bemöta kunden med beaktande av hans roll i hem-, boende- och verksamhetsmiljön, i närmiljön och som en medlem i samhället. I stödet till kundens sociala funktionsförmåga och samhällstillhörighet skall de beakta kundens individuella behov, val, resurser och belägenhet.

De studerande skall i samråd med kunden och övriga engagerade kunna definiera vilket socialt nätverk, bestående av närstående, vänner, frivilliga (t.ex. kamratstöd) och officiell hjälp, kunden har behov av. De skall kunna använda sig av nätverksarbete över de administrativa branschgränserna som en metod för social rehabilitering. De skall kunna samarbeta med kunden, de närstående och övriga personer inom nätverket samt kunna arbeta kundnära enligt överenskomna mål och arbetsmetoder.

De studerande skall kunna delta i identifieringen av riskfaktorer för utslagning och kunna handleda kunden till sådan service att utslagningen kan förhindras.

De studerande skall kunna ta i beaktande vilken betydelse naturen, den byggda miljön och kulturen samt samhällskulturen har för uppförandet och de sociala aktiviteterna.

De studerande skall tillsammans med kunden och övriga engagerade kunna bedöma när och vilken hjälp kunden behöver för att klara de praktiska vardagsbestyren (hjälpbehov - självbestämmanderätt). De skall kunna anteckna faktorer om den sociala funktionsförmågan i vård-, service- eller rehabiliteringsplanen.

**▲ Centralt innehåll:
den sociala miljön.**

De studerande skall tillsammans med kunden och hans närstående kunna bedöma hur kunden klarar vardagen och dra slutsatser utifrån det. Vid behov skall de kunna kontakta fackmän och utföra övriga nödvändiga åtgärder. De skall respektera kundens rätt att vara en aktiv samhällsmedlem samt stödja och uppmuntra honom att själv sköta sina egna angelägenheter och delta i samhällslivet.

De studerande skall kunna leda och stödja kunden till att ta ansvar för sin hälsa och angående regelbundet återkommande årsgranskningar och eventuella behandlingar delta i skötseln och omsorgen om den.

De studerande skall på ett kundnära sätt kunna handleda och stödja kunden i de dagliga sysslorna i anknytning till måltider, näringsintag, boende och renlighet samt att sköta ärenden och handskas med pengar. De skall kunna handleda kunden till ett aktivt liv, vid behov till arbets träning eller arbete.

**▲ Centralt innehåll:
stöd till kundens vardag.**

De studerande skall kunna hjälpa kunden med personliga etiska val beträffande klädsel, skönhetsvård, hygien och heminredning. De skall

uppmuntra kunden att upprätthålla vänskapsförhållanden och skapa nya. De skall känna till olika fritidsaktiviteter samt tillsammans med kunden planera och förverkliga en fritid som bereder honom glädje och ger upplevelser. De skall uppmuntra och stödja kunden att delta i fester, resor och andra gemensamma tillställningar.

▲ Centralt innehåll:
fritid och trivsel.

De studerande skall vara medvetna om boendeförhållanden och inverkan på kundens möjligheter att klara de dagliga sysslorna och på hans livskvalitet. De skall känna till de olika boendeformerna (egen bostad, stödboende, anstalt) och kunna vägleda kunden i fråga om möjligheterna till stöd, service och vård.

De studerande skall kunna reda ut vilka möjligheter personer i olika åldrar och med olika särbehov har till stödboende (serviceboende, gruppboende, småhem, internat). De skall på ett kundnära sätt kunna förklara för kunden hur de alternativ som finns att tillgå på orten, boendeservice, intervallvård, dagcenter och övningsboende, fungerar.

De studerande skall behärska metoder och tillvägagångssätt genom vilka kundens sociala funktionsförmåga, förutsättningar att klara sig självständigt och kontrollera sitt liv, som en del av kundens helhetsrehabilitering kan stödjas i varje boendeform.

▲ Centralt innehåll:
boendeservice och stödboende.

De studerande skall i sitt arbete kunna utnyttja sina kunskaper om utvecklingen av mänsklig interaktion och kommunikation samt deras betydelse för människans inlärning, samhällstillhörighet, medverkan och trivsel. De studerande skall dra nytta av miljöns och närmiljöns inverkan på utvecklingen av färdigheterna i kommunikation och kommunikativ kompetens. De skall kunna ge kunden möjlighet att fatta beslut som rör honom själv och ta ansvar för att de överenskomna spelreglerna efterföljs.

De studerande skall känna till olika handikapp, sjukdomar, funktionshinder och speciella förhållanden (t.ex. social deprivation), som kan påverka utvecklingen av kommunikationen och språket och i sitt arbete dra nytta av den här kunskapen.

De studerande skall behärska de grundläggande tecknen i teckenspråket och inse teckenspråkets betydelse för de dövas kultur.

De studerande skall kunna använda de vanligaste metoderna för att ersätta och stödja talet som kommunikationssätt och -form (t.ex. sak-,

bild-, gest- och teckenkommunikation) samt hjälpmedel förknippade till dem, såsom kommunikationsutrustning och hjälpmedelsprogram för datorer. De studerande skall med handledning av sakkunniga kunna hjälpa kunden att använda hjälpmedlen samt följa med utvecklingen.

De studerande skall känna till den vanligaste utrustningen för att avlägsna eller minska kommunikationsproblem med hörsel (t.ex. induktionsslinga, hörapparater), syn (t.ex. optiska instrument, punktskrift), förståelse (t.ex. reliefmärkning) och rörlighet (t.ex. ljudfyr) eller kombinationer av dessa och de skall kunna använda några av dem. De studerande skall utifrån kundens behov kunna söka fram tilläggsinformation och konsultationshjälp. De studerande skall kunna kommunicera på klarspråk, med texttelefon och stor stil. De skall kunna lära kunden att använda hörapparat och kontakta en fackman då något fel uppstår.

▲ Centralt innehåll:
interaktion och kommunikation.

De studerande skall kunna använda de vanligaste apparaterna inom hemelektroniken samt den tilläggsutrustning som underlättar användningen av dem och på ett kundnära sätt kunna lära kunden och hans närstående att använda dem.

De studerande skall, genom att utnyttja den data- och informationsteknik som hör till ett normalt liv och boende, kunna främja kundens grundtrygghet och kommunikation, hans möjligheter till jämlik samhällsmedverkan, att sköta sina affärer och sociala kontakter och att få information.

De studerande skall kunna använda dator, textbehandlingsprogram, internet och e-post. De skall kunna bistå kunden vid användningen av hjälpprogram som kopplats till datorn, såsom t.ex. skärmläsare och talsyntetisator, skärmläsare och olika övningsprogram. De skall kunna handleda och hjälpa kunden i den primära användningen av dessa program.

De studerande skall känna till de hjälpmedel som underlättar kundens möjligheter att kunna fungera i sin miljö, såsom olika larm- och signalapparater. De skall kunna handleda kunden i användningen av utrustning som hör till säkerhetssystemet, såsom larmsystem, övervakningssystem och instrument som ger alarm vid hotande fara.

De studerande skall känna till tidsenliga alternativ inom telekommunikationen och kunna använda och på ett kundnära sätt kunna lära kunden den primära användningen av några apparater, tilläggsutrustning och hjälpmedel.

De skall kunna skaffa ny teknologisk kunskap och konsultera fackmän samt samarbeta vid anskaffning och användning av apparater, tilläggsutrustning och hjälpmedel. De skall känna till och kunna använda sig av den tekniska utrustningens inköps- och servicenät.

▲ Centralt innehåll:
att behärska basteknologin.

De studerande skall kunna beskriva den yrkesinriktade rehabiliteringens förlopp: undersökning av kunden, rehabilitering, träning, utbildning och arbete. De studerande skall kunna vägleda kunden och skaffa behövlig tilläggsinformation om den service folkpensionsanstalten och Arbetskraftsbyrån kan erbjuda i fråga om yrkesinriktad rehabilitering, såsom yrkesvägledning, rehabiliteringsundersökning, arbets- och utbildningsförsök. De studerande skall kunna förklara utbildningens andel av den yrkesinriktade rehabiliteringen: förberedande och rehabiliterande undervisning och handledning samt yrkesinriktad utbildning.

De studerande skall i sitt arbete kunna förstå arbetets betydelse som grund för kundens utkomst, livskvalitet och rehabilitering. De skall känna till olika sysselsättningsalternativ, såsom avlönat arbete, företagande, arbete inom andelslag, rehabiliterande arbetstillfällen, arbete vid Arbetscentral och stödd sysselsättning och kunna använda sig av den här kunskapen och i det lokala samarbetet med yrkesfolk och vid handledning av kunderna.

De studerande skall kunna stödja de resurser och realistiska möjligheter kunden besitter och vid behov assistera kunden när sysselsättningsfrågor diskuteras, t.ex. inom Arbetskraftsförvaltningen. De studerande skall främja kundens självständighet och sociala funktionsförmåga, samt underlätta kundens möjligheter att studera eller arbeta, t.ex. som assistenter för svårt handikappade studerande eller arbetstränare i motsvarande arbetssituationer.

Vid behov skall de studerande kunna reda ut frågor som berör arbetarsäkerheten och arbetssäkerheten på kundens arbetsplats och stödja kunden i frågor i anknytning till dem. De skall kunna uppmuntra kunden att bli en del av arbetsgemenskapen.

▲ Centralt innehåll:
yrkesinriktad rehabilitering och nätverksarbete, verksamhet med inriktning på sysselsättning och handledning i arbetet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna beakta kundens hem-, boende- och verksamhetsmiljö då rehabiliteringen och vården planeras och genomförs
- kunna beakta kundens resurser då vården planeras och genomförs, behöver ibland handledning
- kunna definiera kundens sociala nätverk
- i bekanta situationer kunna arbeta enligt överenskomna mål och arbetsmetoder på ett kundnära sätt
- som medlem i gruppen kunna identifiera riskfaktorer för utslagning
- kunna anteckna uppgifter om den sociala funktionsförmågan och det egna arbetet i vård-, service- eller rehabiliteringsplanen, små brister kan ibland förekomma
- som medlem i gruppen kunna bedöma hur kunden klarar sin vardag och vid behov kontakta fackmän
- i bekanta situationer kunna uppmuntra kunden att delta i vården av den egna hälsan
- kunna vägleda och stödja kunden i vardagssysslorna (måltider, boende, hygien, sköta sina ärenden och handskas med pengar), små brister kan ibland förekomma
- kunna hjälpa kunden med påklädning, skönhetsvård, hygien och heminredning
- i bekanta situationer kunna uppmuntra kunden att upprätthålla vänskapsförhållanden och ägna sig åt fritidsaktiviteter
- kunna stödja kundens sociala funktionsförmåga och självständiga liv i någon form av stödboende (serviceboende, gruppboende, småhem, internat)
- i bekanta situationer och med beaktande av kundens situation (handikapp, sjukdomar, funktionshinder och specialförhållanden) och närmiljö kunna interagera och kommunicera med kunden
- kunna använda något av de alternativa kommunikationssätt eller -former som kunden använder och genom det kunna kommunicera med kunden på basnivå
- handleda kunden i användningen av hörapparater och vid behov kontakta en fackman
- i bekanta situationer kunna lära kunden att på ett tryggt sätt använda hemelektronik och hjälpmedel
- kunna bistå kunden med textbehandling, e-post och internet i primära användarsituationer
- som medlem av gruppen vägleda kunden i användningen av den utrustning som hör till säkerhetssystemet (larm-, övervakningssystem och instrument som ger alarm vid hotande fara)

- kunna handleda kunden i underhållet av de tekniska apparater som ingår i hemelektroniken och säkerhetssystemen
- som medlem av gruppen kunna förklara den yrkesinriktade rehabiliteringsprocessen och de stödformer som finns för sysselsättning
- kunna assistera kunden i kontakterna till Arbetskraftsförvaltningen
- som medlem av gruppen kunna fungera som assistent i sådana projekt eller sådant arbete som har som mål att kunden blir sysselsatt.

ATT STÖDA OCH BEFRÄMJA DEN FYSISKA FUNKTIONSFÖRMÅGAN

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna använda sig av kunskaperna från anatomin och fysiologin om den fysiska funktionsförmågan (fysisk förmåga, såsom hörsel, syn, stöd- och rörelseorganens funktion, känsel, hjärt- och lungfunktion samt ämnesomsättning och matsmältning) såväl i vården som då de uppmuntrar kunden till rörelse och motion.

De studerande skall kunna bedöma kundens aerobiska uthållighet, hjärtats, blodomloppet, andningens samt stöd- och rörelseorganens funktion samt vilken belastning de tål, så att de kan vägleda kunden och dimensionera rörelse och motion rätt. De skall kunna mäta de förändringar i kroppen som belastningen förorsakar, såsom puls, blodtryck, andningstäthet och strömningshastigheten vid utandning (PEF) samt variationer i blodsockernivån. De skall kunna räkna ut energiintag och -förbrukning samt förklara sambandet mellan dem och kosten. De skall kunna lära kunden att tillreda hälsosam mat. De skall kunna rapportera och informera de övriga medlemmarna i gruppen om faktorer som berör kundens fysiska funktionsförmåga, förändringar i de fysiska funktionerna och deras inverkan på kundens möjligheter att klara sig och på hans funktionsförmåga.

Med användande av olika metoder skall de studerande kunna skaffa information om kundens fysiska funktionsförmåga, bl.a. genom att observera och intervjua kunden samt genom enkla mätningar av funktionsförmågan. Vid bedömningen av den fysiska funktionsförmågan skall de kunna använda sig av tester, t.ex. TOIMIVA-testet, som påvisar kundens balans, gång, gånghastighet och gång i trappor.

De studerande skall kunna utläsa och enligt givna direktiv tillämpa de mätresultat av den fysiska funktionsförmågan som fysioterapeuter, övriga fackmän inom hälsovården och rehabiliteringen samt yrkesfolk inom idrotten har kommit fram till.

- ▲ **Centralt innehåll:**
bedömning av den fysiska funktionsförmågan.

De studerande skall kunna lära ut ställningar som minskar belastningen samt aktiverande och avslappnande rörelser för en period då kunden är i sängläge samt i samband med rörelse och motion. De skall kunna lära kunden ställningar som låter blodcirkulationen, andningsorganen, samt stöd- och rörelseorganen slappna av. De skall kunna lära kunden sådana aktiverande rörelser som bibehåller och främjar stöd- och rörelseorganens funktion samt kundens förmåga att klara av de dagliga sysslorna och bibehålla rörligheten.

De studerande skall kunna lära och uppmuntra kunden att själv tvätta och klä på sig, äta, sköta om och ta vara på sig, utträtta sina ärenden och röra sig från ett ställe till ett annat. De skall kunna lära kunden en liggställning, att vända sig, sitta upp, sitta, stiga upp och stå, stå rak och gå.

De studerande skall kunna dra nytta av de biomekaniska principer som ingår i deras arbete. De skall i sitt arbete kunna använda sig av lagarna om stödyta, kroppens tyngdpunkt, friktion, energialstring och rörelsehastighet såväl då de leder och hjälper kunden att röra sig som också i sin egen arbetsergonomi. De skall behärska ergonomiska och säkra hjälpgrepp och arbetsrörelser som inte belastar stöd- och rörelseorganen.

▲ Centralt innehåll:

hjälp och vägledning i de dagliga funktionerna och rörligheten.

De studerande skall kunna utnyttja kunskaperna i anatomi och fysiologi (benbyggnad, muskler och nervsystem) i massagen. De skall kunna identifiera och namnge de ytliga musklernas position (utgångs- och fästningspunkter) samt genom palpering kunna identifiera musklernas spännings- och avslappningsstatus. De skall känna till de faktorer som påverkar smärta, olika former av smärta och mekanismerna för att lindra smärtan. De skall kunna redogöra för indikatorer och kontraindikatorer vid massage.

De studerande skall kunna göra upp ett kundnära och detaljerat program för massagen. De skall känna till de klassiska massagegreppen. Kunderna skall må bra av massagen, den skall få musklerna att slappna av och lindra smärta.

Vid behandling av smärttillstånd i stöd- och rörelseorganen skall de studerande på ett riskfritt sätt kunna använda ytvärme-, kall- och vattenbehandlingar. De skall kunna använda sådan nervstimulerande alltså TNS -behandling, som anpassats till kundens smärta samt handleda kunden i användningen av TNS -behandling hemma. De skall kunna bedöma effekten av de givna behandlingarna och vid behov kunna konsultera sakkunniga inom hälsovården och rehabiliteringen.

▲ Centralt innehåll:
avslappnande behandlingar för stöd- och rörelseorganen.

De studerande skall fördjupa sina kunskaper om medicinsk vård och vårdförnödenheter och i sitt arbete kunna tillämpa förordningarna angående dessa. De skall kunna hantera och dosera medicin rätt och tillförlitligt samt beakta arbetarskyddet och kundens säkerhet. De skall behärska terminologin och räkneoperationerna inom läkemedels-hanteringen samt de olika sätten att ta medicin (p.o., rect., s.c., i.m.). De skall känna sitt eget ansvar i den medicinska vården och samarbeta med övriga ansvariga. De skall känna till effekterna av de vanligaste läkemedlen, deras samverkan samt de vanligaste skade- och biverkningarna och kunna rapportera om dem i vård-, service- eller rehabiliteringsplanen samt till de övriga medlemmarna i arbetsgruppen.

De studerande skall kunna instruera och handleda kunden och hans närstående i användningen av läkemedel och i frågor om hur läkemedels-hanteringen genomförs samt användningen av medicin för egenvård.

▲ Centralt innehåll:
läkemedelshantering.

De studerande skall kunna bedöma kundens behov av hjälpmedel för rörelsehämmade, kunna välja och ge råd vid anskaffning och riskfri användning av mer funktionella hjälpmedel, vid behov i samarbete med sakkunniga. De skall kunna justera promenadkäppar, hjälpmedel för gång och rullstolar enligt kundens mått.

De studerande skall kunna bedöma kundens behov av dagliga personliga (BADL = Basic Activities of Daily Living) hjälpmedel och kunna råda honom vid anskaffning och användning av funktionella hjälpmedel (förhöjningar, stödräcken, grip-, mat-, påklädnings- och hygienredskap, benproteser samt de vanligaste hjälpmedlen för att främja rörelseförmågan), vid behov i samarbete med övrigt yrkesfolk.

De studerande skall kunna bedöma kundens färdigheter i egenvård (IADL = Instrumental Activities of Daily Living), bl.a. förutsättningarna för att använda telefon, göra uppköp, självständigt ta mediciner, laga mat samt sköta sin ekonomi.

I vården skall de studerande på ett kundnära sätt kunna använda sig av vård- och övningstillbehör, hemvårdsredskap, i bostäder och övriga utrymmen befintlig fast utrustning och behövlig tilläggsutrustning, tillbehör som underlättar användningen av produkterna, redskap som förbättrar miljöförhållandena, arbetsredskap och -maskiner samt lek- och fritidstillbehör.

De studerande skall kunna anlita yrkesfolk inom branschen för att bilda sig en uppfattning om hjälpmedlen och om inköps- och service-näten.

▲ **Centralt innehåll:**

hjälpmedel som främjar kundens rörelseförmåga och förutsättningar för ett självständigt liv.

De studerande skall kunna klarlägga de faktorer i kundens näromgivning som påverkar rörligheten och förutsättningarna att klara sig självständigt. De skall ur de kunders synvinkel, vilka har begränsad inlärningsförmåga eller rörelse-, syn- eller hörselhandikapp, kunna bedöma möjligheterna att röra sig obehindrat i miljön.

Utifrån befintliga författningar, föreskrifter och rekommendationer om likställt miljöbyggande skall de studerande självständigt, eller vid behov tillsammans med övriga fackmän, försöka finna lösningar för att eliminera hindren.

De studerande skall kunna leda, hjälpa och instruera kunden så att han under olika årstider klarar av att uträtta ärenden och röra sig i sin boende- och närmiljö samt tillsammans med kunden tänka ut olika metoder för att underlätta rörligheten.

▲ **Centralt innehåll:**

handledning och stöd för kundens rörlighet i närmiljön.

De studerande skall kunna stödja och uppmuntra kunden till ett aktivt liv, hobby- och fritidsverksamhet samt arbete. De skall kunna bedöma kundens behov av vila i relation till ansträngning.

De studerande skall kunna namnge de olika delarna av kundens hälsotillstånd (morfologi, motorik, muskel-, andnings- och blodcirkulationsfunktioner och ämnesomsättning) samt faktorer som påverkar dem. De skall kunna motivera motionens betydelse för människans hälsa och fysiska funktionsförmåga.

De studerande skall kunna definiera kundens hälsotillstånd såsom fysisk aktivitet, muskelstyrka, ledernas rörlighet och uthållighet. De skall utan risk för kundens hälsa eller säkerhet kunna utföra gångtest, muskeltest samt ett funktionstest som beskriver ledernas rörlighet.

De studerande skall kunna leda hälsofrämjande motion för kunder i olika ålders- och riskgrupper. De skall kunna välja en lagom och trygg motionsnivå, som passar kundens kondition, förmåga och motivation och som inte innebär någon risk för att kunden insjuknar eller invalidiseras. De skall förstå motionens betydelse för den mentala hälsan vid övervikt, åldersdiabetes, artros, osteoporos, sjukdomar i andnings-

organen samt vid hjärt- och kärlsjukdomar samt kunna beakta eventuella skadeverkningar och handleda kunden till den motionsform som är bäst.

De studerande skall kunna planera och i grupp genomföra hälsofrämjande motion, anpassad enligt kundens behov, såsom stavgång, spel, motion i grupp eller individuellt, gymnastik hemma och vattengymnastik. De studerande skall besitta goda sim- och livräddningsfärdigheter.

De studerande skall, såväl individuellt som i grupp, kunna leda en stimulerande och upplevelserik motion som drar nytta av naturen och närmiljön. De studerande skall beakta ekologi och hållbar utveckling i sitt arbete.

I sitt arbete skall de studerande kunna anlita organisationer som arrangerar specialmotion, såväl nationellt som internationellt. De skall i sitt arbete kunna använda sig av möjligheterna att genom samarbete mellan hälso- och socialvården och idrottssektorn ordna specialmotion. Vid behov skall de kunna anvisa kunden motionsformer som passar honom. De skall kunna arbeta som personliga assistenter inom specialmotionen.

- ▲ **Centralt innehåll:**
målinriktad och hälsofrämjande motion och assistens i specialmotionen.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna utnyttja kunskaperna från anatomin och fysiologin om den fysiska funktionsförmågan (hörsel, syn, hjärtats, blodomloppets och rörelseorganens funktion) vid vården av kunden och då de handleder honom i fråga om rörlighet och motion, behöver fortfarande ibland handledning
- kunna mäta och rapportera puls, utblåsningsvärden (PEF), blodsockervärden och utifrån dem med handledning kunna räkna ut energibehovet och -förbrukningen
- självständigt kunna fråga ut kunden samt med handledning och med hjälp av minst ett funktionstest, bedöma kundens funktionsförmåga
- samarbeta med de övriga medlemmarna i arbetsgruppen och vid behov be om hjälp för att kunna tolka mättningsresultaten av funktionsförmågan
- kunna lära ut viloställningar som ligg- och sittställningar då kunden är i sängläge
- enligt givna direktiv kunna instruera om rörelser som förbättrar ledernas rörlighet och stärker musklerna

- kunna bistå kunden med att tvätta och klä på sig, äta och sköta sin hygien och flytta sig från en plats till en annan, behöver fortfarande hjälp av arbetsgruppens övriga medlemmar i att handleda kunden till att reda sig självständigt
- kunna hjälpa kunden att sätta sig upp ur sängen, stå och gå, behöver fortfarande hjälp av arbetsgruppens övriga medlemmar i att handleda kunden till att reda sig självständigt
- kunna arbeta ergonomiskt riktigt
- kunna palpera och namnge kundens centrala ytliga muskler samt i någon mån kunna identifiera musklernas spännings- och avslappnings-status
- känna till greppen i klassisk massage, men utför dem fortfarande mekaniskt och ofta orytmiskt
- i hemförhållanden enligt givna direktiv kunna ge kunden ytliga kall-, varm- samt vattenbehandlingar och TNS -behandling
- kunna hantera och dosera medicin rätt och tryggt
- kunna rapportera medicinanvändning, effekter, skade- och biverkningar i vård-, service- eller rehabiliteringsplanen och i oklara fall be om hjälp.
- kunna justera de vanligaste hjälpmedlen för rörelsehämmade så de passar kunden (promenadkäppar, -stöd och rullstolar)
- kunna bedöma och till arbetsgruppens övriga medlemmar rapportera om behovet av vård- och övningsredskap, hemvårdsredskap och redskap som förbättrar miljöförhållandena, behöver fortfarande handledning för att kunna använda dem i sitt arbete
- kunna identifiera hinder för kundens rörlighet i närmiljön, såsom trappor, tunga dörrar, räcken, skyltar o.s.v. och dra nytta av närmiljön vid motion, behöver fortfarande ibland handledning
- kunna vägleda kunden i att röra sig i sin boende- och närmiljö
- kunna namnge de olika delarna av kundens hälsotillstånd och faktorer som påverkar dem, mindre brister kan förekomma
- som medlem av arbetsgruppen kunna välja och leda motion på en lagom och trygg nivå som passar kunden och inte innebär någon risk för att han insjuknar eller blir invalidiserad
- kunna leda hälsofrämjande motion på ett riskfritt sätt (gång, stavgång, grupp gymnastik och vattengymnastik), behöver handledning för att precisera målen och korrigera prestationerna
- som medlem av arbetsgruppen kunna leda lätt och ansträngande motion för grupper i olika åldrar
- kunna agera i enlighet med säkerhetsbestämmelserna vid bassängen och klara av att rädda kunden ur en grund bassäng
- enligt givna direktiv hjälpa kunden i grupper för specialmotion.

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR VÅRD OCH FOSTRAN AV BARN OCH UNGA

3.2.6 VÅRD OCH FOSTRAN AV BARN OCH UNGA, 40 SV

För att få inleda utbildningsprogrammet förutsätts att studeranden har avlagt de gemensamma studierna för examen (stöd för utveckling och handledning, vård och omsorg, rehabilitering) med godkänt vitsord.

Utbildningsprogrammet för vård och fostran av barn och unga omfattar minst 14 sv inläring i arbetet. Inläring i arbetet kan ske i följande miljöer: barndagvård (daghemsvård, familjedagvård, handledning av lek och sysselsättning), hemvård, öppen vård eller anstaltvård inom barnskyddet, avdelningar för nyfödda, barnavdelningar, allmän skolundervisning eller specialundervisning samt eftermiddagsverksamhet för skolbarn och ungdomsarbete. Verksamhetsmiljöerna för inläring i arbetet kan vara inom den offentliga, den privata eller den tredje sektorn.

I utbildningsprogrammet för vård och fostran av barn och unga ingår följande studier:

- vård och fostran av barn och unga (6 sv),
- stöd för tillväxt och utveckling i den tidiga barndomen (16 sv),
- stöd för tillväxt och utveckling i skolåldern och ungdomen (6 sv),
- vård av sjuka barn och ungdomar (12 sv) och
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.13)

VÅRD OCH FOSTRAN AV BARN OCH UNGA

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall i sitt arbete kunna använda sig av sina kunskaper om den historiska grunden för vård och fostran av barn och unga. De studerande skall känna innehållet i avtalet om barnets rättigheter och arbeta i enlighet med de författningar som berör branschen. I sitt arbete skall de respektera jämlikhet, rättvisa och självbestämmanderätt och kunna planera, genomföra och bedöma sitt arbete på ett barn- och familjeorienterat sätt. Dessutom skall de kunna bedöma de etiska principerna i sina val.

De studerande skall kunna använda sig av sina kunskaper om barn och ungas fysiska, kognitiva och socioemotionella utveckling samt personlighetsutveckling. De skall kunna ge akt på barnets och den ungas individuella behov och de stödja en gynnsam tillväxt och utveckling.

De studerande skall i sitt arbete kunna beakta och förstå uppväxtmiljöns betydelse för barn och ungdomar. De skall vara medvetna om att familjens ställning och betydelse i det finländska samhället har för-

ändrats och beakta förändrings- och utvecklingsstadierna i familjerna i sina kontakter med barn och ungdomar i olika situationer. Vid behov skall de kunna handleda familjer att utnyttja samhällets tjänster och stödåtgärder. De skall kunna använda också det andra inhemska språket i arbetet. De skall som medlemmar i en arbetsgrupp ha beredskap för mångkulturellt fostrings- och vårdarbete. Som medlemmar i en arbetsgrupp skall de vara förtrogna med och använda sig av metoderna för familjeinriktat social- och nätverksarbete.

De studerande skall kunna och vilja utveckla sin personlighet och yrkesskicklighet och inse betydelsen av kontinuerlig yrkesmässig utveckling i arbetet. De skall kunna bedöma sitt eget arbete, be om och ta emot feedback och handledning och använda sig av dem för sin yrkesmässiga utveckling. De skall kunna arbeta på ett ansvarsfullt sätt inom ramen för sina befogenheter. De skall veta hur de skall göra för att orka med sitt arbete och klara sig då arbetet ger upphov till stress eller utmattning. De skall känna till de möjligheter arbetsplatshälsovården, arbetarskyddet och arbetshandledningen kan erbjuda.

De studerande skall ha kunskap om företagsverksamhet inom branschen och inneha grundläggande företagarfärdigheter.

De studerande skall kunna strukturera de rättigheter och skyldigheter som ingår i arbetsavtalet för närvårdare. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i sitt arbete kunna iaktta de etiska principerna för vårdande och fostrande arbete samt som regel arbeta barn- och familjeorienterat
- i återkommande arbetssituationer kunna använda sina kunskaper om utvecklingsstadierna i barndomen och under ungdomstiden
- i sitt arbete kunna beakta den fysiska, psykiska och sociala uppväxtmiljöns betydelse för barn och unga
- i sitt arbete kunna beakta barnets eller den ungas och hela familjens kultur och religion
- som medlem i en arbetsgrupp kunna handleda familjen att uppsöka stödtjänster (familjerådgivning, hemservice, barnskydd, tjänster för rusmedelsmissbrukare och för personer med psykiska problem, barnrådgivning, skolhälsovård)
- kunna använda det andra inhemska språket i arbetet (allmän språkexamen, nivå 3 i finska, nivå 2 i svenska)
- som medlem av en arbetsgrupp kunna arbeta i nätverk
- kunna bedöma sitt arbete och ta emot feedback för arbetet, behöver fortfarande tidvis handledning

- kunna använda det stöd för att orka i arbetet som kan erhållas via arbetsplatshälsovården, arbetarskyddet och handledningen, behöver fortfarande tidvis handledning
- kunna utforma en arbetsansökan
- kunna utforma ett arbetsavtal.

STÖD FÖR TILLVÄXT OCH UTVECKLING I DEN TIDIGA BARNDOMEN

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna sköta friska nyfödda barn samt stödja modern och familjen i skötseln av nyfödda barn och i bruket av servicesystemet för mödravård. De skall kunna sköta och handleda barn inom vårdens olika delområden och uppfatta delområdena som viktiga inlärnings-situationer.

De studerande skall i samarbete med barnet och familjen kunna tillreda hälsosam och mångsidig mat för barn samt kunna handleda familjen i näringsfrågor.

De studerande skall kunna observera miljöproblem och risker för hälsan i barnets uppväxt- och levnadsmiljö (vårdplatsen) och som medlemmar av en arbetsgrupp på ett förebyggande och korrigerande sätt åtgärda missförhållandena. De skall kunna upprätthålla och tillämpa sina kunskaper om hygien i vårdande och fostrande arbete samt förebygga infektioner vid grundvård av barn.

De studerande skall kunna förebygga olycksfall bland barn.

▲ **Centralt innehåll:**
stöd och handledning av barnavård.

De studerande skall kunna använda sig av sina kunskaper om småbarnsfostrans historiska bakgrund och utveckling. De skall kunna använda pedagogisk kunskap om småbarnsfostran i sin verksamhet med barn.

De studerande skall både ensamma och som medlemmar av arbetsgrupper kunna planera och genomföra småbarnsfostran utifrån barnets perspektiv och med beaktande av de kvalitetskrav som dagvårdslagen ställer på barndagvård. De skall tillsammans med barnets föräldrar och som medlemmar av ett arbetskollektiv kunna planera barnens individuella vård och fostran och kunna genomföra och utvärdera planen. De skall som medlemmar av arbetsgrupper på ett mångsidigt sätt kunna använda metoder för småbarnsfostran: lek, arbetsfostran, undervisning och handledning, grundvård, fester och utfärder. De skall kunna handleda barns lekar och inse lekens betydelse för barnets utveckling.

De studerande skall kunna handleda och stödja barn i olika åldrar och utvecklingsstadier att ge uttryck för sig själva vid kreativ och fostrande verksamhet (modersmål, musik, teckning, gymnastik).

De studerande skall vara förtrogna med grunderna för förskoleundervisning och som medlemmar av arbetskollektiv delta i planering, genomförande och bedömning av förskoleundervisning. De skall kunna skapa inlärningsmiljöer som är gynnsamma för barns tillväxt och utveckling och tillsammans med barnet, dess föräldrar och medlemmarna av arbetskollektivet utvärdera och utveckla verksamhet som stöder barnets tillväxt och utveckling.

De studerande skall i det vårdande och fostrande arbetet vid behov kunna använda sig av kunskaperna om de vanligaste alternativa pedagogiska inriktningarna.

De studerande skall kunna handleda enskilda barn och barngrupper med beaktande av de faktorer som påverkar gruppverksamhet. Vid handledning skall de kunna beakta de barn som har en annan kulturell bakgrund.

▲ **Centralt innehåll:**
småbarnsfostran.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i huvuddrag vara förtrogna med servicesystemet för mödravård
- kunna sköta friska nyfödda barn och hjälpa modern och familjen i skötseln av det nyfödda barnet
- enligt föreskrifter kunna förebygga infektioner vid barnavård
- kunna sköta barn
- vid vård och fostran av barn kunna beakta förebyggandet av olycksfall, behöver fortfarande tidvis handledning
- kunna tillreda hälsosam mat till barnet och familjen, behöver fortfarande handledning i nya situationer
- kunna följa innehållet i lagen om barndagvård
- kunna beakta grunden för småbarnsfostran och barnets utvecklingsstadium i planeringen av småbarnsfostran
- som medlem i en arbetsgrupp tillsammans med föräldrarna kunna göra upp, genomföra och utvärdera individuella planer för barnets vård och fostran
- som medlem i en arbetsgrupp kunna planera, genomföra och utvärdera pedagogisk verksamhet med mångsidigt innehåll (gymnastik, modersmål, bildkonst, musik, matematik, miljöfostran, hälsofostran)

- kunna tillämpa metoder för småbarnsfostran (lek, arbetsfostran, undervisning och handledning, grundvård, fester och utfärder), behöver fortfarande handledning i nya situationer
- som medlem i en arbetsgrupp kunna genomföra förskoleundervisning för barn
- kunna handleda barns lekar i samband med vårdande och fostrande arbete
- kunna handleda enskilda barn och barngrupper, behöver fortfarande tidvis handledning.

STÖD FÖR TILLVÄXT OCH UTVECKLING I SKOLÅLDERN OCH UNGDOMEN

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall i samarbete med familjen kunna stödja tillväxt och utveckling hos barn i skolåldern och ungdomar: inlärn timer av arbetsförmåga, tålmod, sociala färdigheter, förmåga att klara sig självständigt osv. De skall kunna stödja ungdomarnas självständighetsprocess på ett yrkesmässigt sätt.

De studerande skall som medlemmar av arbetsgrupper kunna handleda och stödja uttrycksförmågan hos barn i skolåldern och ungdomar under kreativ och fostrande verksamhet: modersmål, musik, teckning, gymnastik.

I sitt arbete skall de studerande kunna ge akt på specialsvårigheter som är förenade med skolarbetet (inlärn timer svårigheter, mobbning, rädsla och ovillighet att gå i skolan), känna till olika stödformer och informera den övriga arbetsgruppen om sina observationer. De skall kunna identifiera riskfaktorer som äventyrar utvecklingen hos unga personer (tobak, narkotika, alkohol, läkemedel, våld, asocial kamratkrets) och kunna ge den unga stöd för en gynnsam utveckling.

De studerande skall kunna planera och leda verksamhet som stöder tillväxt och utveckling hos barn i skolåldern och ungdomen. De skall kunna handleda och stödja barn i skolåldern och ungdomar att tillägna sig levnadsvanor som främjar hälsa, välbefinnande och förmågan att klara sig. De skall kunna ge ungdomar handledning och stöd i frågor som berör den sexuella utvecklingen. De skall känna ungdomskulturerna och deras olika uttrycksformer och samarbeta med ungdomar som representerar olika kulturer.

De studerande skall kunna hjälpa och stödja utslagna unga, identifiera de faktorer som bidrar till utslagning och känna till metoder för att förebygga utslagning av unga.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i sin verksamhet kunna beakta utvecklingsstadierna hos barn i skolåldern och hos ungdomar
- som medlemmar av en arbetsgrupp kunna stödja de självständighetsprocesser som barn i skolåldern och ungdomar genomgår
- kunna identifiera faktorer som äventyrar utvecklingen under ungdomsåren (till exempel tobak, narkotika, alkohol, våld, asocial kamratkrets) och som medlem av en arbetsgrupp stödja en gynnsam utveckling hos ungdomar
- kunna identifiera specialsvårigheter i samband med skolgången (till exempel inlärningssvårigheter, mobbning, skolfobier, skolleda), bemöta svårigheterna och som medlem av en arbetsgrupp hjälpa barn och ungdomar som lider av dem
- kunna arrangera verksamhet som stöder utvecklingen hos barn i skolåldern och hos ungdomar
- som medlem av en arbetsgrupp kunna förebygga utslagning bland ungdomar.

VÅRD AV SJUKA BARN OCH UNGDOMAR**Mål och centralt innehåll, berömlig nivå**

De studerande skall kunna tillämpa vårdarbetets principer på vården av barn och ungdomar. De skall kunna tillämpa någon av de teoretiska modellerna för vårdarbete samt vårdprocessen i vården av barn och ungdomar. De skall kunna arbeta som egenvårdare i vårdarbete med individuellt ansvar och vara medvetna om gränserna för sitt kunnande och för sin kompetens. De skall självständigt kunna genomföra grundvård av barn och ungdomar och specialvård som medlemmar av arbetsgrupper.

De studerande skall kunna använda sig av kunskaperna om barns och ungdomars anatomi och fysiologi i sitt arbete. De studerande skall ha kunskaper om de vanligaste sjukdomarna i olika stadier av barn- och ungdomstiden, om behandlingen av dessa sjukdomar och om den vård som är förenad med sjukdomarna och kunna vårda sjuka barn och ungdomar inom barndagvården, på sjukhus eller anstalt eller i barnets hem. De skall kunna vårda, stödja och handleda barn och ungdomar med långvariga sjukdomar. De skall i sitt vårdande och fostrande arbete kunna beakta de psykiska problem som förekommer under barn- och ungdomen och behandlingen av dem (beteendestörningar, neuroser, depression, ätstörningar, alkohol- och narkotikaproblem,

psykosor osv.). De skall kunna förbereda barn för vanliga vårdåtgärder och undersökningar samt stödja barnet och familjen i samband med dem.

De studerande skall kunna ge barn och ungdomar första hjälpen och utföra grundläggande återupplivning.

De studerande skall känna till läkemedelsbehandlingen vid de vanligaste sjukdomarna under barndomen och ungdomen samt läkemedelsbehandlingens syfte, verkningar, biverkningar och sätten att ge den. De skall kunna hantera läkemedel och iaktta doseringsanvisningar för läkemedel samt enligt anvisning genomföra läkemedelsbehandlingar av barn och ungdomar.

De studerande skall kunna ge barnet, den unga och familjen handledning i specialfrågor som berör nutritionen.

De studerande skall kunna använda sig av lek och stimulans som vårdmetoder vid barnets eller den ungas konvalescens.

Som medlem i en arbetsgrupp skall de studerande kunna vårda och stödja döende barn och unga samt stödja familjen i deras sorg.

▲ **Centralt innehåll:**

vård och handledning av sjuka barn och ungdomar.

De studerande skall hos barn och ungdomar kunna identifiera problem som hänför sig till tillväxten och utvecklingen. De skall kunna stödja barn och ungdomar med dylika problem. De skall ha ett rehabiliterande arbetssätt. De skall kunna bemöta familjer med specialsårigheter och i dessa situationer ge dem stöd och handledning. Som medlemmar i en arbetsgrupp skall de i sitt arbete känna till barnskyddets verksamhetsprinciper. De skall kunna bemöta, stödja och ge vårdhandledning till ungdomar som använder narkotika och rusmedel.

De studerande skall kunna sköta och handleda barn och ungdomar med behov av särskild omsorg och fostran i hemmet, i skolan och i olika verksamhetsmiljöer inom social- och hälsovårdsbranschen. De skall kunna använda sig av kunskaperna om de rehabiliteringsfrämjande terapiformerna och deras betydelse för att främja barns och ungdomars funktionsförmåga. Som medlemmar av arbetsgrupper skall de kunna planera rehabilitering och genomföra uppgjorda rehabiliteringsplaner.

De studerande skall kunna använda och handleda i användningen av olika hjälpmedel och apparater som främjar barns och ungdomars funktionsförmåga.

▲ **Centralt innehåll:**

rehabilitering som stöd för barns och ungas utveckling.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna beakta de viktigaste principerna för vårdarbete i sin verksamhet
- som medlem av en arbetsgrupp kunna delta i genomförandet av läkemedelsbehandlingar och i uppföljningen av läkemedlens verkningar
- kunna vårda de vanligaste sjukdomarna under barndomen och ungdomstiden
- kunna förbereda, stödja och hjälpa barn och ungdomar vid undersökningar och vårdåtgärder
- kunna ge barn och ungdomar första hjälpen
- kunna arrangera lek och stimulerande verksamhet för sjuka barn och ungdomar
- kunna arbeta som ersättande vårdare i vårdarbete med individuellt ansvar
- som medlem av en arbetsgrupp kunna stödja och vårda döende barn.
- som medlem av en arbetsgrupp kunna vårda, handleda och fostra barn och ungdomar med behov av särskild omsorg i olika miljöer (till exempel utvecklingsstörningar, sinneshandikapp, CP-skador, FAS, autism, dysfasi, talstörningar, läs- och skrivsvårigheter, ärftliga sjukdomar, fördröjd utveckling)
- i sitt arbete kunna beakta problem som hänför sig till barns och ungdomars utveckling (skygghet, hyperaktivitet, inbundenhet, aggressivitet osv.) och som medlem av en arbetsgrupp hjälpa barn och ungdomar att komma till rätta med problemen
- som medlem av en arbetsgrupp kunna bemöta unga narkotika- och rusmedelsmissbrukare och ge dem vårdhandledning
- kunna använda hjälpmedel och apparatur som främjar och upprätthåller barns och ungdomars funktionsförmåga
- vara förtrogna med de vanligaste rehabiliteringstjänsterna för att främja och upprätthålla barns och ungdomars funktionsförmåga.

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR MENTALHÄLSOARBETE OCH MISSBRUKARVÅRD

3.2.7 MENTALHÄLSOARBETE OCH MISSBRUKARVÅRD, 40 SV

De studerande kan inleda utbildningsprogrammet då de har avlagt de gemensamma studierna (stöd för utveckling och handledning, vård och omsorg, rehabilitering) med godkänt vitsord.

Utbildningsprogrammet för mentalhälsoarbete och missbrukarvård innehåller minst 14 sv inläring i arbetet.

Inläring i arbetet kan ske på följande enheter: psykiatriska sjukhus, dagsjukhus och dagavdelningar, rehabiliteringshem, stödboende, dagverksamhetscentra, boendeserviceenheter, hemvård, familjevård, små hem, rehabiliteringsanstalter för rusmedelsmissbrukare, vård- och omsorgshem, ungdomsstationer, mottagningshem, barnhem, ungdomshem, specialbarnhem, skolhem, organisationer och anpassningsträningscentra.

Utbildningsprogrammet för mentalhälsoarbete och missbrukarvård omfattar följande studier:

- mentalvårds- och rusmedelsarbete (4 sv),
- bemötandet av personer med psykiska problem eller rusmedelsproblem (4 sv),
- individuell mentalvård (22 sv),
- individuell missbrukarvård (10 sv) och
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.13).

MENTALVÅRDS- OCH RUSMEDELSARBETE

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna förhålla sig till patienter eller kunder med mentala problem och till rusmedelsmissbrukare med respekt för deras självbestämmanderätt och autonomi. De skall i sitt arbete kunna använda kunskaperna om de viktigaste teorierna om personlighetens uppbyggnad och funktion och om människouppfattningar. De skall kunna stödja människors starka sidor och bruk av resurserna, handla på ett resursinriktat sätt utifrån en positiv människouppfattning. De skall kunna bedöma och motivera vad människouppfattningen, värdena och attityderna betyder vid mentalvård och missbrukarvård. De skall vara medvetna om sina och omgivningens allmänna attityder till mental hälsa och rusmedel och iaktta de etiska principerna för vård i sitt arbete.

De studerande skall i sitt arbete kunna använda kunskaperna om mentalvårdens och missbrukarvårdens historiska rötter och vara med-

vetna om att tyngdpunkten för tjänsterna håller på att förskjutas från anstaltsvård till öppen vård. De skall vara medvetna om att förändringar i samhället och den allmänna opinionen påverkar mentalvården och missbrukarvården. De skall kunna bilda sig en uppfattning om aktuella mentalvårds- och missbrukarvårdsfrågor samt framtida utvecklingsbehov i arbetet som närvårdare. De skall veta hur olika kulturer förhåller sig till mentala problem och rusmedelsmissbruk och tillämpa kunskaperna i flerkulturella arbetsmiljöer.

De studerande skall känna det nivåindelade vård- och servicesystemet för mentalvård och missbrukarvård samt iaktta de författningar som styr arbetet. De skall för egen del kunna säkerställa vård- och servicekedjans kontinuitet och trygga mental- och missbrukarkundernas livskvalitet.

De skall kunna utföra förebyggande och preventiv mentalvård och missbrukarvård på individuell nivå, i grupper och i kollektiv och samarbeta med den tredje sektorn. De skall kunna använda kvalitetstänkande i sitt dagliga arbete. De skall i sitt arbete följa principerna för hållbar utveckling och välja vårdredskap och konsumtionsförnödenheter utgående från livscykelanalysen.

De studerande skall kunna strukturera de rättigheter och skyldigheter som fastställs i arbetsavtalet för närvårdare. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

▲ Centralt innehåll:
mentalvårds- och rusmedelsarbete.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i sitt arbete kunna följa de författningar och yrkesetiska principer som gäller mentalvård och missbrukarvård
- vara förtrogna med olika människouppfattningar och tillämpa kunskaperna vid sin verksamhet inom mentalvården och missbrukarvården
- vara förtrogna med servicesystemet för mentalvård och missbrukarvård och på yrkesövergripande nivå kunna samarbeta med olika instanser vid vård av kunder eller patienter med problem som hänför sig till den mentala hälsan eller till rusmedelsmissbruk
- vara medvetna om sambandet mellan mental- och missbrukarvården och samhället och kulturen
- kunna iaktta kvalitetstänkande i sitt arbete, behöver tidvis handledning
- iaktta principen för en hållbar utveckling i sitt arbete, behöver tidvis handledning.

BEMÖTANDET AV PERSONER MED PSYKISKA PROBLEM ELLER RUSMEDELSPROBLEM

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna skapa samarbetsrelationer med människor som har problem med den psykiska hälsan eller med rusmedel. De skall kunna tillämpa sina kunskaper om faktorer som påverkar samarbetsrelationen såsom empati, transferens och transferensreaktion, holding, distans, motstånd, tillit, att lyssna osv. De skall kunna använda det andra inhemska språket i arbetet.

De studerande skall ha kunskaper om faktorer som främjar mänsklig tillväxt och utveckling samt om faktorer som verkar främjande eller störande på människans psykiska välbefinnande och tillämpa kunskaperna i arbetet. De skall vara förtrogna med jagets försvarsmekanismer och med olika metoder för att behärska ångest och stödja hjälpbehövande människor i situationer då någon inre eller yttre faktor hotar deras psykiska balans. De skall ha kunskaper om psykiska störningar och om de sociala, biologiska och psykiska faktorer som ligger bakom störningar och tillämpa kunskaperna i sitt vårdande och rehabiliterande arbete. De skall kunna bemöta krisdrabbade kunder och deras familjer samt stödja dem med olika vård- och omsorgsmetoder.

De studerande skall känna de vanligaste läkemedlen som används inom mental- och missbrukarvården samt deras biverkningar och ge akt på läkemedlens verkningar. De skall kunna ge akt på kundens eller patientens läkemedelsbruk och rapportera sina iakttagelser till den övriga arbetsgruppen. De skall kunna handleda och motivera kunder eller patienter och deras familjer gällande bruket av nödvändiga läkemedel.

De studerande skall stödja de starka sidorna hos personer med mentala störningar eller rusmedelsproblem för att de bättre skall kunna bemästra sina liv. De skall stödja människor på ett sätt som stärker deras sociala färdigheter och främja interaktion, också interaktionen mellan personer som lider av mentala störningar eller av rusmedelsproblem. De skall medvetet och modigt kunna försöka hitta olika nya funktionssätt och kunna utveckla sin egen uttrycksförmåga. De skall såväl självständigt som i egenskap av medlemmar i yrkesövergripande team förbättra sitt eget mål- och processinriktade arbetssätt.

De studerande skall kunna klarlägga sin egen roll som stödjande resurs, uppmuntrare och vid behov förespråkare för mentalvårdspatienter. De skall i sitt arbete kunna använda sig av kunskaperna om samarbetsnät, grunderna för nätverksarbete och de förfaranden som används vid nätverksinriktat arbete. De skall kunna samarbeta med olika organisationer för mentalvård och missbrukarvård.

- ▲ **Centralt innehåll:**
bemötandet av personer med psykiska problem eller rusmedelsproblem.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna bemöta personer med psykiska störningar och känna till faktorer som främjar mental hälsa samt mentala störningar (psykotiska störningar, sinnesstämningsstörningar, ångesttillstånd, självmordsrisk, personlighetsstörningar, aggression, psykosomatiska störningar, sömnstörningar, problem som hänför sig till ätandet, mentala störningar hos äldre osv.)
- kunna använda det andra inhemska språket i arbetet (allmän språkexamen, nivå 3 i finska, nivå 2 i svenska)
- kunna dela ut och enligt anvisning och med iakttagande av säkerhetsfaktorer ge läkemedel som används för behandling av psykiska störningar och rusmedelsmissbruk (p.o., s.c., rect., inh., i.m.), ge akt på läkemedlens verkningar inklusive biverkningar och icke önskvärda verkningar samt rapportera om iakttagelserna till den övriga arbetsgruppen
- kunna skapa samarbetsrelationer med människor med mentala störningar eller med rusmedelsproblem
- kunna uppmuntra personer med mentala störningar eller rusmedelsproblem att upprätthålla sociala relationer och uppmuntrar interaktionen mellan dylika personer
- kunna använda sig av ett processinriktat arbetssätt som medlem av ett multiprofessionellt team
- med handledning kunna samarbeta med andra serviceinstanser och organisationer inom mental- och missbrukarvårdbranschen.

INDIVIDUELL MENTALVÅRD

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna använda olika metoder för kunskapssökning i mentalvården och missbrukarvården samt använda upplysningar som hänför sig till kundens livshistoria och till vård- och servicekedjan då de planerar, genomför och utvärderar vård och rehabilitering. De skall kunna planera, genomföra och utvärdera vård och service i samarbete med kunden och kundens anhöriga. De skall i samarbete med andra sakkunniga kunna utforma en individuell vård- och rehabiliteringsplan för kunden och använda den i sitt arbete. De skall kunna utvärdera vård-

och rehabiliteringsplanen samt med beaktande av kundens eller patientens förändrade vårdbehov vid behov ändra den i samarbete med andra sakkunniga.

De studerande skall vara förtrogna med de viktigaste vård- och rehabiliteringsformerna samt med metoderna för utvärdering av dessa. Deras arbetssätt skall vara rehabiliterande. De skall veta gränserna för sina maktbefogenheter och bemöta sina kunder eller patienter med mentala- eller rusmedelsproblem som jämbördiga. De skall på ett kundinriktat sätt och med användande av olika metoder kunna bedöma funktionsförmåga, förmågan att klara dagliga sysslor, behovet av utomstående hjälp samt behovet av vård eller rehabilitering. De skall kunna handleda kunder och deras anhöriga att utnyttja de sociala förmåner som tillkommer personer med mentala problem eller rusmedelsproblem.

De studerande skall kunna bedöma hur boende- och levnadsmiljön påverkar funktionsförmågan och livskvaliteten hos personer med mentala problem. De skall kunna planera och främja trivselen och tryggheten i levnadsmiljön med beaktande av situationen och kundens eller patientens individuella behov. De skall kunna handleda och råda kunden i skötseln av hushållet och de skall vara förtrogna med de viktigaste hjälpmedlen som underlättar ett självständigt liv. De skall i samarbete med andra sakkunniga kunna ge kunden råd om anskaffning och användning av dylika hjälpmedel. De skall kunna ge handledning och anvisningar om hur de förändringar och förbättringar som krävs kan åstadkommas.

De studerande skall kunna bedöma mentalvårdskundens näringstillstånd och ge honom handledning om matvanor. De skall tillsammans med kunden kunna tillreda näringsmässigt ändamålsenlig, smaklig och förmånlig mat. De skall kunna tillämpa kunskaperna om specialdieter samt tillreda maten med beaktande av estetiska synpunkter. De skall kunna iaktta mentalvårdspatienters vätskebalans, eventuella störningar i den och dokumentera sina iakttagelser skriftligt och muntligt. De skall kunna ge kunden eller patienten handledning och råd om skötseln av deras personliga hygien.

De studerande skall känna till principerna för miljöterapi och iaktta dem i arbetskollektivet. De skall vara medvetna om betydelsen av kreativ verksamhet och kunna planera, genomföra och utvärdera den såväl självständigt som i samarbete med det övriga arbetskollektivet. De skall kunna använda hobbyverksamhet och olika uttrycksmetoder i rehabiliteringen av kunder och patienter i olika åldrar. De skall kunna uppmuntra och handleda kunden eller patienten i deras fritidsintressen och att delta i olika fritidsaktiviteter och evenemang.

De studerande skall ha kännedom om fostrings- och ledningsmetoder samt grunderna i de viktigaste terapimetoderna samt på basis av dem

kunna leda smärre sammankomster samt planerings-, diskussions- och aktivitetsgrupper. De skall inneha färdigheter att använda och utveckla olika former av bilduttryck och manuella färdigheter. De skall vara medvetna om musikens betydelse och inverkan i olika åldrar och använda musiken i terapisyfte samt tillämpa metoder för musikfostran. De skall kunna motivera och handleda kunden eller patienten till att motionera och kunna redogöra för motionens positiva verkningar på prestationsförmågan, sinnesstämningen och den sociala interaktionen.

De studerande skall kunna förebygga utslagning. De skall vara medvetna om kvaliteten på en bra miljö och vara beredda att delta i miljöplanering och utöva påverkan med syfte att förbättra mentalvårds- och rusmedelskundernas levnadsförhållanden och livskvalitet i samhället.

De studerande skall inom mental- och missbrukarvården kunna arbeta på ett sätt som avvärjer hälsorisker och -olägenheter (fysiska, psykiska, sociala, fysikaliska, kemiska och biologiska miljöfaktorer).

De studerande skall lita på sin egen förmåga och sina färdigheter som yrkeskunniga inom mental- och missbrukarvården och vara medvetna om de gränser och de möjligheter som ingår i deras yrkesskicklighet. De skall vara medvetna om behovet av att utveckla den egna yrkesskickligheten och utnyttja handledning och konsultationer för såväl sin professionella som sin personliga utveckling och de skall sörja för att de orkar med sitt arbete. De skall kunna handskas med de känslor som hjälp- och vårdarbetet väcker hos dem själva. De skall ha beredskap till livslångt lärande, självständig kunskapssökning och kontinuerlig vilja att utveckla sig. De skall kunna använda sig av sina kunskaper och reflektera över sig själva i egenskap av handledare och vårdare. De skall kunna organisera arbetet och genomföra alternativa arbetsformer.

▲ **Centralt innehåll:**

vård- och socialservicearbete bland mentalvårdskunder.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i samarbete med kunden eller patienten och de övriga medlemmarna av arbetsgruppen kunna planera, genomföra och utvärdera vårdprocesser med hjälp av vård- och serviceplaner
- vid behov kunna arbeta enligt principerna för gruppvård i arbetskollektivet
- som medlem av en arbetsgrupp delta i rehabiliteringen och ha ett rehabiliterande arbetssätt

- som medlem av en arbetsgrupp kunna bedöma kundens förmåga att sköta sina dagliga sysslor och hans behov av utomstående hjälp samt stödja kunden i skötseln av hushållet och med matlagningen
- kunna ta ansvar för trivseln i boende- och levnadsmiljön, dess renhet och trygghet samt handleda kunden i hushållssysslorna
- kunna leda smågrupper samt planera och genomföra stimulerande verksamhet för mentalvårdspatienter, behöver fortfarande handledning i nya situationer
- ha god uttrycksförmåga och förmåga till kreativ verksamhet samt använda dessa färdigheter i mentalvårdsarbetet, behöver fortfarande handledning i nya situationer
- i välbekanta, ofta återkommande situationer i sitt arbete kunna beakta faktorer som medför hälsorisker och -olägenheter
- som medlem av en yrkesövergripande arbetsgrupp kunna följa med störningar i vätskebalansen hos mentalvårdskunden samt dokumentera och rapporterar sina iakttagelser.

INDIVIDUELL MISSBRUKARVÅRD

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall i arbetet kunna tillämpa kunskaperna om de individuella, samhälleliga, kulturella och subkulturella faktorer som är förknippade med rusmedelsbruk. De skall vara medvetna om sina egna attityder till bruket och brukare av rusmedel och bemöta missbrukare med iakttagande av yrkesetiska principer. De skall känna till vad beroende innebär under olika stadier av människolivet, de skall vara förtroga med beroendeproblematiken och kunna tillämpa kunskaperna om den individuella utvecklingen från beroende till oberoende.

De studerande skall ha kunskaper om rusmedel och deras verkningar och kunna tillämpa dem i arbetet som närvårdare. De skall i sitt arbete kunna använda sig av kunskaperna om det karakteristiska för och farorna vid rusmedelsbruk bland barn, ungdomar, vuxna och äldre. De skall vara förtroga med specialfrågor som berör bruket av narkotika, till exempel olaglighet, faror i livsstilen, hälsorisker, psykiska risker osv. De skall kunna bemöta personer som använder rusmedel och narkotika, skapa samarbetsrelationer med dem och stödja dem. De skall kunna bedöma rusmedels- och narkotikaproblemens gravhet och missbrukarens hjälpbehov samt handleda brukaren att uppsöka hjälp och vård.

De studerande skall kunna delta i vårdprocessen och rehabiliteringen och iaktta principerna för vårdarbete. De skall känna till de viktigaste vård- och rehabiliteringsmetoderna. De skall använda sig av sina kunskaper och färdigheter när vård och rehabilitering planeras, genomförs

och utvärderas. De skall kunna stödja missbrukarens anhöriga. De skall kunna handskas med aggressiva kunder och behärska våldssituationer och kunna bemöta och hjälpa krisdrabbade missbrukare.

De studerande skall kunna använda sig av handledning och konsultationer för att utvecklas i yrket och som människor. De skall vara medvetna om sina egna färdigheter, starka områden och gränser vid arbetet inom missbrukarvården.

- ▲ **Centralt innehåll:**
individuell missbrukarvård.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna tillämpa sina kunskaper om rusmedel och narkotika, deras verkningar samt om igenkännandet och förebyggandet av verkningarna i arbetet som närvårdare
- kunna skapa en samarbetsrelation och stödja missbrukaren av rusmedel och narkotika, behöver fortfarande handledning i krävande situationer
- i samarbete med övriga sakkunniga i arbetsgruppen, kunden och hans familj kunna planera, genomföra och utvärdera vården av rusmedels- och narkotikamissbrukare (inom missbrukarvården använda vård- och rehabiliteringsmetoder)
- kunna bemöta aggressiva kunder och vid behov försvara sig själv
- kunna stödja anhöriga till missbrukare, behöver fortfarande handledning i krävande situationer
- kunna använda sig av handledning för att orka med sitt arbete.

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR SJUKVÅRD OCH OMSORG

3.2.8 SJUKVÅRD OCH OMSORG, 40 SV

De studerande kan inleda utbildningsprogrammet då de har avlagt de gemensamma studierna (stöd för utveckling och handledning, vård och omsorg, rehabilitering) med godkänt vitsord.

Utbildningsprogrammet för sjukvård och omsorg innehåller minst 14 sv inlärn timer i arbetet som skall utföras såväl inom sjukvården som hemservicen.

Inlärn timer i arbetet kan i fråga om sjukvård ske vid mottagningar eller bäddavdelningar vid hälsocentraler, inremedicinska och kirurgiska enheter samt i fråga om omsorgen, hemvård (hemservice, hemsjukvård, ålderdomshem, servicehus).

I utbildningsprogrammet för sjukvård och omsorg ingår följande studier:

- vård- och omsorgsprocess och rehabilitering (4 sv),
- sjukvård och hemvård (36 sv) och
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.13).

VÅRD- OCH OMSORGSPROCESS OCH REHABILITERING

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall i sitt arbete kunna stödja sig på värdegrunden för social- och hälsovårdsbranschen och på branschens yrkesetiska principer. De skall såväl självständigt som i samarbete med andra kunna lösa värde- och normkonflikter, i synnerhet gällande frågor som berör arbetslivet och det egna yrkesområdet. De skall kunna ta ansvar för sitt arbete och de skall ha en klar uppfattning om hur självständigt de kan organisera arbetet.

De studerande skall kunna fatta beslut och lösa problem de ställs inför i arbetet som närvårdare och vid behov skaffa ytterligare information, handledning och stöd för sina lösningar. De skall vara medvetna om sina möjligheter och gränserna för sitt kunnande. De skall ha förmåga till självkritik och kunna utveckla sin personlighet och sin yrkeskicklighet. De skall kunna ta emot och be om feedback och handledning samt använda sig av den för att utvecklas i yrket.

De studerande skall kunna skapa vårdrelationer till personer i olika åldrar och med olika kulturbakgrund i enlighet med deras behov. De skall kunna, använda sig av och tolka verbal och nonverbal kommunikation. I arbetet skall de kunna stödja kundens eller patientens

resurser, starka sidor och livets meningsfullhet. De skall kunna använda det andra inhemska språket i sitt arbete.

De studerande skall kunna arbeta som egenvårdare i vård- och omsorgsarbete med ansvar för individen och som medlemmar av multiprofessionella arbetsgrupper. De skall känna till och kunna utnyttja olika officiella och inofficiella samarbetsnätverk.

De studerande skall tillsammans med kunden eller patienten och dennes närmaste kunna utarbeta och tillämpa vårdplaner eller vård- och serviceplaner. I sjukvården och omsorgen skall de kunna tillämpa och använda sig av någon teoretisk modell.

De studerande skall fördjupa sina kunskaper om människokroppens anatomi, fysiologi och patofysiologi samt behärska den erforderade latinska terminologin så att de kan använda sina kunskaper i vården av kunden eller patienten. De skall vara förtroga med de vanligaste diagnostiserings- och undersökningsmetoderna och handleda kunden eller patienten om dessa. De skall känna till vilka förändringar de vanligaste sjukdomarna (inremedicinska, kirurgiska och neurologiska sjukdomar, hudsjukdomar, cancer) innebär för människokroppens funktioner och kunna använda sig av de här, liksom också kunskaperna om de vanligaste mentala störningarna, i arbetet.

De studerande skall såväl självständigt som i egenskap av medlemmar i yrkesövergripande arbetsgrupper kunna göra observationer, tolka och dokumentera patientens eller kundens tillstånd och förändringar i tillståndet. I sitt arbete skall de kunna beakta de specialbehov som uppkommer till följd av sjukdomar och förändringar av levnadssituationen och utföra vård- och omsorgsarbetet utifrån detta. De skall kunna råda kunden eller patienten och deras närmaste i centrala frågor som berör utskrivningen från sjukhus samt vid behov handleda patienten eller kunden till fortsatt vård.

De studerande skall kunna välja vårdutrustning och konsumtionsförmödenheter utifrån livscykelanalysen. De skall kunna handleda kunder i frågor som gäller anskaffningar, konsumtion, återvinning och avfallshandling. De skall känna till de faktorer som påverkar brandsäkerheten och kunna handla enligt dem. De skall kunna avvärja hälsorisker och -olägenheter (fysiska, psykiska, sociala, fysikaliska, kemiska och biologiska miljöfaktorer). De skall känna till hur de skall handskas med stress och utmattning för att orka med arbetet.

▲ Centralt innehåll:
vård- och omsorgsprocessen.

De studerande skall som medlemmar i arbetsgruppen vara med och fastställa kundens eller patientens behov av rehabilitering och kunna genomföra rehabiliteringsplanen. De skall som medlemmar i en yrkesövergripande arbetsgrupp och sakkunniga inom sitt eget arbetsområde delta i kundens eller patientens rehabilitering.

De skall kunna observera faktorer som påverkar kundens eller patientens rörlighet och enligt givna anvisningar hjälpa och handleda patienten eller kunden att röra sig. De skall behärska en ergonomiskt riktig lyftteknik. De skall kunna ge handledning i användningen av hjälpmedel. De skall vara medvetna om hjälpmedlens betydelse för främjandet av funktionsförmågan.

De studerande skall genom sitt arbete stödja patientens eller kundens rehabiliteringsmotivation. De skall kunna främja kundens eller patientens aktivitet, deltagande i hobby- och fritidsverksamhet samt sociala relationer.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att främja rehabilitering.

De studerande skall känna till de rättigheter och skyldigheter som fastställs i arbetsavtalet för närvårdare. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att ingå ett arbetsförhållande.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna skapa en kundnära vårdrelation i enheter för primär hälsovård, specialistsjukvård och socialvård, behöver fortfarande handledning och stöd i nya och krävande situationer
- kunna använda det andra inhemska språket i arbetet (allmän språkexamen, nivå 3 i finska, nivå 2 i svenska)
- i vårdarbete med ansvar för individer kunna arbeta som ersättare för egenvårdare
- som medlem av en arbetsgrupp kunna ge akt på, tolka och dokumentera kundens eller patientens tillstånd och förändringar i tillståndet
- i arbetet kunna använda sig av kunskaperna om de vanligaste sjukdomarna och om de förändringar sjukdomarna ger upphov till, i motiveringarna förekommer ibland små brister
- som medlem av en arbetsgrupp kunna hjälpa mentalvårdspatienter

- som medlem av en arbetsgrupp kunna handleda kunden eller patienten till annan service och till fortsatt vård
- enligt givna anvisningar kunna ge kunden eller patienten råd i centrala frågor som berör utskrivning från sjukhus
- kunna arbeta med beaktande av brandsäkerheten
- kunna fatta beslut och lösa problem i arbetet, behöver handledning och stöd i nya och överraskande situationer
- känna gränserna för sitt kunnande och sina möjligheter
- som medlem av en arbetsgrupp kunna genomföra rehabiliteringsplanen och uppmuntra kundens eller patientens egen aktivitet
- kunna använda hjälpmedel (bl.a. ortopediska hjälpmedel och hjälpmedel för kommunikation) samt enligt givna anvisningar handleda kunden eller patienten i användningen av dem
- kunna handleda och hjälpa kunden eller patienten att utföra de rörelser som ingår i rehabiliteringsplanen
- kunna stödja kundens eller patientens motivation, sociala relationer och rekreation
- kunna utforma en arbetsansökan
- kunna utforma ett arbetsavtal.

SJUKVÅRD OCH HEMVÅRD

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna se människan som en helhet och utifrån detta planera, genomföra och utvärdera sitt arbete. De skall kunna bemöta kunden eller patienten med respekt samt beakta kundens eller patientens rätt att själv få bestämma och välja.

I samband med sjukvårdsåtgärder skall de studerande kunna tillämpa kunskaperna i aseptik för att motverka smittspridning. Vid fall av infektionssjukdom, isolering och skyddsisolering skall de kunna tillgripa korrekta säkerhetsåtgärder genom att utnyttja kunskaperna i mikrobiologi.

De studerande skall kunna observera hudens kondition, specialsituationer som föranleder behov av särskild hudvård och kunna behandla sår och infektionssjukdomar i huden. De skall kunna tillgodose sjuka patienters behov av effektiverad mun- och fothygien. De skall kunna hjälpa patienter som har cancer eller sjukdomar i luftvägarna eller cirkulationsorganen. De skall kunna ge akt på kundens eller patientens vätskebalans samt störningar i den samt dokumentera och rapportera sina iakttagelser skriftligt och muntligt. De skall kunna observera och vårda patienter i specialsituationer som hänför sig till nutritionen (sondmatning, gastrostomi, intravenös vätskebehandling). De skall kunna hjälpa patienter vid grava störningar och sjukdomstillstånd förenade med

utsöndringen. De skall kunna vårda patienter med konstgjorda tarmöppningar. I speciellsituationer skall de kunna tvätta sängliggande patienter. De skall kunna hjälpa patienter med allvarliga sömnstörningar. De skall kunna ge patienten handledning med syfte att öka patientens egen aktivitet och förebygga komplikationer till följd av sängläget.

De studerande skall vara förtrogna med förberedande vård före operationer och vård efter operationer så att de med stöd av sina kunskaper i anatomi och fysiologi kan medverka i de olika stadierna av de kirurgiska patienternas vårdprocesser. Vid kirurgisk vård av åldringar skall de kunna beakta problem som beror på åldern. Som medlemmar av arbetsgruppen skall de behärska återupplivning.

De studerande skall vara förtrogna med vården i livets slutstadium, kunna vårda och stödja en döende människa, tillgodose hans behov samt stödja den döende personens närmaste i deras sorg. För att kunna ge medkänsla och tid till den döende måste de behärska sina egna känslor

▲ **Centralt innehåll:**
sjukvård.

De studerande skall kunna handleda kunden eller patienten om kost som är hälsosam och mångsidig i samband med olika sjukdomstillstånd. De skall kunna kartlägga den hemmaboende kundens eller patientens matvanor samt sörja för deras nutrition. De skall kunna observera karaktäristika för näringstillförseln bland olika kundgrupper (till exempel åldringar samt kunder eller patienter med mentala problem eller cancer) och ge vård och omsorg utifrån detta. Inom hemvården skall de kunna tillämpa kunskaperna om specialdieter och tillreda och hantera mat med beaktande av kundens behov och estetiska synpunkter. De skall kunna ge handledning om matlagning och användningen av därtill hörande hjälpmedel. De skall kunna assistera en sjuk kund eller patient vid måltiderna.

▲ **Centralt innehåll:**
nutrition.

De studerande skall kunna tillämpa den lagstiftning som berör läkemedelsförsörjning och vårdutrustning i sjukvården. De skall i såväl hem- som anstaltsmiljö kunna hantera och dosera läkemedel på ett säkert sätt med beaktande av arbetarskyddssynpunkter och kundens eller patientens säkerhet. De skall vara förtrogna med den läkemedelsterminologi och med den läkemedelsräkning som används i sjukvården samt med de viktigaste sätten att ge läkemedel. De skall vara medvetna om sitt ansvar vid läkemedelsbehandlingar och handla på ett ansvarsfullt sätt i samarbete med övriga för läkemedelsbehandlingarna ansvariga.

När de handleder kunder eller patienter skall de studerande kunna använda sig av sina kunskaper om de vanligaste läkemedlen inom sjukvården och omsorgen. De skall vara förtrogna med deras verkningar och samverkningar och kunna identifiera vanliga biverkningar.

De studerande skall kunna ge kunden eller patienten och deras närmaste råd och handledning i frågor som berör läkemedelsanvändning, hur läkemedelsbehandlingar genomförs samt användningen av läkemedel för egenvård.

**▲ Centralt innehåll:
läkemedelsbehandling.**

De studerande skall i sitt arbete tillämpa sina kunskaper i hemvårdens historia, värdegrund och mål samt kunna argumentera för hemvården som vårdform i framtiden. De skall kunna handleda kunder i användningen av social- och hälsovårdsservice som stöder hemvården (existerande serviceformer, vem som producerar och finansierar dem). De skall använda sig av de socialtekniska områden som har samband med hemvård (teknik i anslutning till boendemiljön, som stöd för en självständig tillvaro, för arbetstagare) i sitt arbete.

Inom hemvården skall de studerande tillämpa kunskaperna om sjukdomar samt om hur hälsa och välbefinnande kan främjas. De skall kunna stödja kunder med svåra beroendeproblem och vid behov handleda dem till fortsatt vård.

I arbetet skall de studerande kunna beakta kundens sociala nätverk och känna principerna för familjeorienterat arbete. De skall kunna arbeta hemma hos kunder som företräder andra kulturer och religioner.

De studerande skall kunna arbeta som samarbetsvilliga medlemmar av team med kännedom om sitt eget ansvarsområde och i kundarbete med regionalt eller befolkningsansvar som egenvårdare. De skall kunna stödja och samarbeta med anhörigvårdare. De skall kunna hjälpa, handleda och stödja kunden att ha kontroll över sitt liv och självständigt klara de dagliga sysslorna. De studerande skall också i svåra situationer kunna handla på ett konstruktivt sätt, behärska hotande situationer och vid behov kunna skydda sig själv och andra som befinner sig i fara.

De studerande skall kunna sköta städningen av hemmet och hålla det sunt, säkert och trivsamt samt hjälpa kunden eller patienten att använda tjänster inom social- och hälsovårdsbranschen. De skall kunna identifiera olycksfallsrisker och avvärja dem i vården.

De studerande skall vara förtrogna med företagsamhet inom vård- och omsorgsbranschen och inneha grundläggande färdigheter för företagsverksamhet.

▲ Centralt innehåll:
hemvård.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i vården kunna se människan som en helhet och tillgodose patientens behov, behöver fortfarande stöd och handledning i nya och överraskande situationer
- kunna iaktta aseptiska principer vid sjukvårdsåtgärder samt enligt givna direktiv kunna tillgripa korrekta skyddsåtgärder i samband med infektionssjukdomar och skyddsisolering
- med handledning kunna hjälpa patienter med andningssvårigheter (till exempel andnöd, trakeostomi)
- med handledning kunna hålla blodtryckspatienter under observation
- med handledning hjälpa patienter med sömnsvårigheter (sömnlöshet, sömnapne)
- med handledning kunna utföra urinkatetriseringar
- enligt givna anvisningar kunna vårda patienter med konstgjorda tarmöppningar
- med handledning kunna tvätta en sängliggande patient som är kopplad till undersöknings- och vårdapparat (till exempel höftfraktur)
- kunna sörja för den sjuka kundens eller patientens effektiverade mun- och fothygien, behöver fortfarande stöd och handledning i nya och överraskande situationer
- enligt givna direktiv kunna sköta rena och infekterade sår
- med handledning kunna sköta infektionssjukdomar i huden (till exempel ros, svinkoppor, bältros, svamp)
- behärska förberedande vård före operationer och vård efter operationer och kunna fungera som ersättare för patientens egenvårdare i vård med ansvar för individer
- kunna ge akt på patienter med störningar i vätskebalansen och dokumentera och rapportera sina iakttagelser till en multiprofessionell arbetsgrupp
- enligt givna anvisningar kunna hjälpa en patient som använder hjälpmedel att äta (sondmatning, gastrostomi, intravenös vätskebehandling)
- med handledning kunna observera smärta och hjälpa till med smärtlindring
- kunna fungera i återupplivningssituationer som medlem av en arbetsgrupp
- kunna kartlägga kundens diet och matvanor vid hemvård samt i hemmet tillreda sådan mat som tillgodoser kundens behov

- kunna bearbeta födan så att den lämpar sig för kunden eller patienten
- kunna sörja för kundens eller patientens specialdieter (diabetes, gikt, keliaki, laktosintolerans) enligt vårdplanen
- kunna identifiera karakteristika för näringstillförseln hos olika kundgrupper (åldringar, cancerpatienter, kunder eller patienter med mentala problem) och handla enligt givna anvisningar
- i både hem- och anstaltsmiljö kunna hantera, dosera och ge läkemedel enligt anvisning på ett sätt som inte äventyrar patientsäkerheten och vara medvetna om sitt ansvar för att läkemedelsbehandlingen genomförs
- i samband med läkemedelsbehandlingar kunna tillämpa kunskaperna om de vanligaste läkemedlen som används inom sjukvården och omsorgen (bl.a. läkemedel vid hjärt- och kärlsjukdomar, sjukdomar i andningsvägarna och tarmkanalen, diabetes, neurologiska sjukdomar, smärtstillande läkemedel, mikrobiäläkemedel, hudvårdsläkemedel, psykofarmaka)
- vara förtroagna sätten att ge läkemedel vid hem- eller sjukhusvård (p.o., rect., inhalation, s.c. och i.m.)
- kunna observera de vanligaste läkemedlens biverkningar och rapportera sina iakttagelser till medlemmarna av arbetsgruppen
- enligt anvisning kunna handleda kunden eller patienten i läkemedelsanvändning, hur läkemedelsbehandlingar genomförs och vilka faror som är förenade med missbruk av läkemedel.
- kunna handleda kunden i hans hem och känna till vilka instanser som anordnar hemvård
- som medlem av en arbetsgrupp kunna använda sig av kundens nätverk av anhöriga och myndigheter
- med handledning kunna verka i kundarbete med regionalt eller befolkningsansvar
- som medlem av en arbetsgrupp kunna använda vård- och serviceplaner för att planera, genomföra och utvärdera vård
- som medlem av en arbetsgrupp kunna använda sig av sina kunskaper om sjukdomar, hälsa och välbefinnande i hemvården
- enligt anvisningar kunna hålla hemmet rent, sunt och säkert vid hemvård av sjuka kunder
- kunna hjälpa kunden att ha kontroll över sitt liv och klara sig självständigt
- i sitt arbete kunna bemöta människor med beroendeproblem samt som medlem av en arbetsgrupp kunna handleda dem
- kunna arbeta hemma hos kunder från andra kulturer eller religioner
- kunna avvärja olycksfall inom hemvården (t.ex. fall, förgiftningar).

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR MUN- OCH TANDVÅRD

3.2.9 MUN- OCH TANDVÅRD, 40 SV

De studerande kan inleda utbildningsprogrammet då de har avlagt de gemensamma studierna (stöd för utveckling och handledning, vård och omsorg, rehabilitering) med godkänt vitsord.

Utbildningsprogrammet för mun- och tandvård omfattar minst 14 sv inlärn timer i arbetet. Arbetsmiljöerna för inlärn timer i arbetet kan vara tandvårdsmottagningar vid hälsocentraler, privata tandläkarmottagningar, odontologiska institutioner, tandvårdsmottagningar som hör till Studenternas hälsovårdsstiftelse eller vid anstalter för utvecklingsstörda samt polikliniker för mun- och tandsjukdomar.

I utbildningsprogrammet för mun- och tandvård ingår följande studier:

- verksamhet inom servicesystemet för munhälsovård (4 sv),
- verksamhet i enheter för mun- och tandvård (4 sv),
- att främja munnens hälsa (4 sv),
- grundvård av munnen och tänderna (20 sv),
- specialvård av munnen och tänderna (8 sv) och
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.13)

VERKSAMHET INOM SERVICESYSTEMET FÖR MUNHÄLSOVÅRD

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna beakta munhälsovårdens historiska bakgrund, nuläge och framtida utmaningar samt följa den lagstiftning om munhälsovård som berör närvårdare. De skall kunna tillämpa sina yrkesetiska kunskaper i mun- och tandvård och arbeta på ett kundnära sätt med iakttagande av principerna för vårdarbete.

De studerande skall kunna handleda kunden i användningen av servicesystemet för munhälsovård. De skall kunna inkassera avgifter för munhälsovård och handleda kunden i ansökande av ersättning för avgifterna. De skall kunna beakta ekonomiska faktorer som berör munhälsovård och vara kostnadsmedvetna.

De studerande skall kunna arbeta som medlemmar av multiprofessionella arbetsgrupper för munhälsovård och vara förtrodda med olika personalgruppers uppgifter och med arbetsfördelningen inom munhälsovården. De skall kunna planera och utvärdera sin roll i den multiprofessionella arbetsgruppen. De skall veta hur de skall handskas med stress och utmattning för att orka med arbetet.

De studerande skall kunna skapa ett kundnära vårdförhållande till kunder i olika åldrar och med olika kulturbakgrund. De skall kunna stödja kunden och lugna oroliga kunder. De skall kunna använda det andra inhemska språket i arbetet och motivera sitt arbetssätt och sina lösningar.

De studerande skall kunna göra felfria dokumentationer av patientuppgifter i patienthandlingarna (tekniskt och manuellt uppgjorda dokument).

De studerande skall känna till de rättigheter och skyldigheter som fastställs i arbetsavtalet för närvårdare. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

▲ **Centralt innehåll:**

verksamhet inom servicesystemet för mun- och hälsovård.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna iaktta de etiska principerna för vårdarbete vid mun- och tandvård
- med handledning kunna dokumentera patientuppgifter
- kunna handleda kunden eller patienten i användningen av munhälsovårdstjänster
- kunna behärska närvårdarens verksamhets- och ansvarsområde samt iaktta författningarna för munhälsovård
- kunna använda det andra inhemska språket i arbetet (allmän språkexamen, nivå 3 i finska, nivå 2 i svenska)
- kunna skapa kundnära vårdrelationer
- med handledning kunna verka som medlem av en multiprofessionell arbetsgrupp
- kunna handla på ett sakligt sätt också i konfliktsituationer
- kunna arbeta kostnadsmedvetet
- kunna utforma en arbetsansökan
- kunna utforma ett arbetsavtal.

VERKSAMHET I ENHETER FÖR MUN- OCH TANDVÅRD

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna sörja för aseptiken i verksamhetsenheter för mun- och tandvård så att kunderna inte löper risk för smitta. De skall kunna rengöra verksamhetslokaler och apparater och ansvara för rengöringen och desinficeringen av redskap samt kunna sterilisera dem i

ång- eller hetluftsautoklav. De skall kunna slipa instrument. De skall kunna sörja för aseptiken vid mun- och tandvård av patienter eller kunder med smittsamma sjukdomar eller med olika allmänna sjukdomar och kunna motivera sina handlingar genom att utnyttja kunskaperna i mikrobiologi. De skall kunna ställa i ordning vårdmiljön och instrumenten och sörja för att vårdmiljön är estetiskt tilltalande.

De studerande skall känna till de ergonomiskt riktiga arbetssätten: (fysiologisk sittställning och fysiologiska arbetsrörelser, fysiologisk stående ställning, utplaceringen av instrument) och tillämpa kunskaperna vid mun- och tandvård. De skall kunna avvärja hälsorisker och -olägenheter (fysiska, psykisk-sociala, fysikaliska, kemiska och biologiska miljöfaktorer).

De studerande skall kunna hantera läkemedel på ett sätt som inte äventyrar läkemedlens sterilitet, effekt och brukssäkerhet. De skall kunna handskas med de material som används vid mun- och tandvård enligt bruksanvisningarna och veta hur det problemavfall som uppstår vid mun- och tandvård skall förvaras, packas och avsändas.

De studerande skall kunna skydda kunderna, sig själva och den övriga personalen för röntgenstrålar. De skall kunna lagra röntgenfilmer, arkivera dem samt framkalla filmerna manuellt och maskinellt.

De studerande skall kunna sörja för förstahjälpsberedskapen vid mun- och tandvård och vid behov ge första hjälpen.

▲ **Centralt innehåll:**
verksamhet i enheter för mun- och tandvård.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- med handledning kunna sörja för aseptiken i en verksamhetsenhet för mun- och tandvård på ett sätt som inte ger upphov till smittorisker
- vara förtrogna med en fysiologiskt riktig sittställning, fysiologiskt riktiga arbetsrörelser samt riktig utplacering av instrument
- kunna skydda kunder och patienter för röntgenstrålar och framkalla röntgenfilm
- kunna hantera de material som används vid mun- och tandvård med iakttagande av bruksanvisningarna.

ATT FRÄMJA MUNNENS HÄLSA

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall tillämpa sina kunskaper om tändernas utveckling, utvecklingsstörningar och salivens betydelse för munnens hälsa för att kunna handleda kunden. De skall veta vad som är kännetecknande för en frisk mun, ha kunskaper om de vanligaste munsjukdomarna och kunna redogöra för uppkomsten av dessa sjukdomar. De skall kunna utföra munhälsövård och förebygga munsjukdomar.

När de studerande ger handledningen om mun- och tandvård skall de kunna beakta särdrag i munvården för kunder i varierande åldrar och levnadssituationer och tillämpa kunskaperna om sambandet mellan munnens hälsa och olika sjukdomar (såsom diabetes, reuma, astma, Sjögrens syndrom, epilepsi, anorexia nervosa, mjölkallergi, laktos-intolerans och keliaki). De skall kunna ge enskilda kunder eller små grupper anvisningar om munvård, bl.a. rengöring av munnen, hälsosam kost, bruket av fluor och xylitol och kunna uttrycka sig på ett tydligt och sakligt sätt. De skall kunna lugna kunder som är rädda för mun- och tandvård.

De studerande skall självständigt kunna utföra en systematisk rengöring av munnen och fluorbehandling av tänderna.

- ▲ Centralt innehåll:
att främja munhälsan.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- självständigt, med beaktande av de vanligaste munsjukdomarna, kunna handleda kunden att själv rengöra munnen och använda rengöringsredskap.
- kunna ge kunden individuell handledning om rengöring av tänderna
- nästan självständigt kunna utföra en systematisk rengöring av munnen och fluorbehandling av tänderna.

GRUNDEVÅRD AV MUNNEN OCH TÄNDERNA

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna använda sina kunskaper om huvudets och munnens anatomi och fysiologi, tändernas morfologi, parodontologi och kariologi. De skall vara förtrogna med parodontologisk grundvård, reparationsvård (glas-ionomeri, komposit, kompomeri, amalgam), vård av tandpulpan samt arbetsstadier förenade med dessa. De skall kunna ta fram instrument och material som behövs för att lappa och dra ut tänder och för vård av tandpulpan. De skall kunna assistera tandläkare vid grundvården av mun och tänder enligt principerna för arbete med fyra händer.

De studerande skall kunna assistera tandläkare vid smärtlindring. De skall kunna använda odontologisk terminologi på svenska, finska, engelska och latin.

De studerande skall besitta kritisk självvärderingsförmåga, självmant utveckla sin personlighet och ta emot och be om feedback samt använda sig av den för sin professionella utveckling.

▲ Centralt innehåll:
parodontologisk och kariologisk vård.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- vid vård av munnen och tänderna kunna använda sina kunskaper om huvudets och munnens anatomi och fysiologi, tändernas morfologi, parodontologi och kariologi
- kunna ta fram instrument och material för parodontologisk vård, reparerande vård och vård av tandpulpan samt assistera tandläkare vid dylik vård
- med handledning och med iakttagande av principerna för arbete med fyra händer kunna assistera tandläkare, är fortfarande i behov av övning.

SPECIALVÅRD AV MUNNEN OCH TÄNDERNA

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall vid arbetet inom mun- och tandvården kunna använda sig av sina ortodontiska, protetiska och munkirurgiska kunskaper. De skall kunna assistera då tandregleringsapparat och bettfysiologisk apparatur inplaceras. De skall kunna assistera tandläkaren i de olika stadierna av det protetiska arbetet. De skall kunna handleda kunden om tidtabellen för protetisk vård. De skall kunna observera funktionsstörningar i tuggorganet och handleda kunden till vård och rehabilitering.

De studerande skall kunna assistera vid följande munkirurgiska åtgärder: operativt avlägsnande av visdomstand, kyretering, operation av rotändar och implantationsoperationer. De skall kunna samla ihop och kontrollera sterila redskap, instrument och material som används vid dessa åtgärder. De skall kunna ge akt på kundens tillstånd under och efter åtgärden samt informera den övriga arbetsgruppen om sina observationer. De skall kunna ge kunder anvisningar om den eftervård som efter munkirurgiska åtgärder skall utföras i hemmet.

De studerande skall kunna ge kunder med elakartade tumörer handledning och stöd.

▲ Centralt innehåll:

ortodontisk, protetisk, munkirurgisk och bettfysiologisk vård.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna utnyttja sina ortodontiska, protetiska och munkirurgiska kunskaper i arbetet
- kunna assistera tandläkare vid inplacering av tandställningar, för det mesta utan att be om hjälp
- kunna assistera tandläkare vid protetisk vård (hel- och delproteser, kronor, bryggor), för det mesta utan att be om hjälp
- kunna ta fram de instrument, det material och andra redskap som behövs samt assistera vid munkirurgiska åtgärder, (till exempel operativt avlägsnande av visdomstand).

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR HANDIKAPPOMSORG

3.2.10 HANDIKAPPOMSORG, 40 SV

De studerande kan inleda utbildningsprogrammet då de har avlagt de gemensamma studierna (stöd för utveckling och handledning, vård och omsorg, rehabilitering) med godkänt vitsord.

Utbildningsprogrammet för handikappomsorg omfattar minst 14 sv inläring i arbetet.

Inläring i arbetet kan ske på följande enheter: verksamhetsenheter vid kommuner, samkommuner, privata serviceproducenter, handikapporganisationer och stiftelser, såsom boendeenheter, servicehus, familjehem, familjevård, familjer och dagvård samt undervisning, anstaltvård, arbets- och verksamhetscentra och arbete med stöd.

I utbildningsprogrammet för handikappomsorg ingår följande studier:

- de etiska och samhällsliga utgångspunkterna för handikapparbete (4 sv),
- bemötandet av handikappade personer (10 sv),
- individuellt handikapparbete (26 sv) och
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.12).

DE ETISKA OCH SAMHÄLLELIGA UTGÅNGSPUNKTERNA FÖR HANDIKAPPARBETE

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna möta handikapp och olikheter. De skall värdesätta handikapparbetet som yrke och vara medvetna om betydelsen av de etiska principerna, handikappuppfattningen och definitionen av handikapp i sina egna val samt inom handikapparbete i allmänhet. De skall kunna arbeta på ett kundnära sätt och vara medvetna om sina egna uppfattningar, attityder och värderingar i förhållandet till handikapp.

I arbetet skall de studerande kunna beakta den handikappades familj, närmiljö och vårdkollektiv samt uppmuntra den handikappade att delta i samhällslivet. De skall kunna använda sig av sina kunskaper om hur olika kulturer förhåller sig till handikapp och tillämpa kunskaperna i mångkulturella arbetsmiljöer.

De studerande skall anpassa kunskaperna om handikapparbetets historia och nuläge, kunna beakta aktuella handikappfrågor och tänka igenom de framtida utmaningarna då de utvecklar sitt arbete. De skall känna till principerna för normalisering, integration och inklusion då service anordnas och bidra till att genomföra dem.

De studerande skall kunna arbeta enligt de författningar som styr handikapparbetet samt skyldigheterna i deklARATIONER och avtal om mänskliga rättigheter. De skall kunna arbeta inom vård- och service-systemet för handikapparbete.

De studerande skall kunna använda sig av kvalitetstänkande i sitt arbete och vid utvecklingen av vård- och servicesystem för handikappade. De skall kunna tillämpa principerna för hållbar utveckling och välja vårdutrustning och konsumtionsförmåigheter utgående från livscykelanalysen.

De studerande skall känna till de rättigheter och skyldigheter som fastställs i arbetsavtalet för närvårdare. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i sitt arbete kunna iaktta de yrkesetiska principerna och författningarna för handikapparbete samt be om hjälp i nya situationer
- kunna tillämpa sina kunskaper om hur handikappade uppfattas och i första hand försöka fungera utgående från resurserna, behöver fortfarande tidvis handledning och stöd
- skall kunna arbeta inom vård- och servicesystemet för handikapparbete samt vara förtrogna med olika instanser för handikapparbete
- som medlem av en arbetsgrupp kunna uppmuntra handikappade personer att delta i verksamheten i närliggande samfund och vårdkollektiv
- med handledning kunna tillämpa principerna för normalisering, integration och inklusion i arbetet
- i sitt arbete kunna iaktta principerna för kvalitetstänkande och för en hållbar utveckling, behöver fortfarande tidvis handledning och stöd
- kunna utforma en arbetsansökan
- kunna utforma ett arbetsavtal.

BEMÖTANDET AV HANDIKAPPADE PERSONER

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna respektera den handikappades självbestämmanderätt och låta honom och hans närmaste delta i beslut och val som gäller vård, fostran och rehabilitering. De skall kunna stödja den handikappades resurser och arbeta resursinriktat och utifrån en positiv människoupfattning. De skall främja den handikappades möjligheter som myndiga individer och till ett gott och meningsfullt liv.

De skall kunna använda det andra inhemska språket i arbetet.

De studerande skall i samarbete med de övriga medlemmarna av arbetsgruppen kunna stödja föräldrarna till handikappade barn eller personer som har blivit handikappade som vuxna jämte familjer i samband med det första delgivandet av handikappet.

När de deltar i vård, fostran och helhetsrehabilitering av handikappade skall de studerande kunna använda kunskaperna om hur olika former av handikapp uppkommer, de vanligaste formerna och deras orsaker samt de vid handikapp vanligaste tilläggshandikappen och sjukdomarna.

De studerande skall vara förtrogna med de vanligaste läkemedlen som används i arbetet med handikappade, speciellt psykofarmaka samt deras verkningar och biverkningar och kunna observera verkningarna av de vanligaste läkemedlen. De skall kunna ge akt på bruket av läkemedel och informera den övriga arbetsgruppen om sina observationer. De skall kunna handleda och motivera handikappade och deras anhöriga i vikten av att följa läkemedelsordinationerna.

De studerande skall i sitt arbete kunna tillämpa kunskaperna om nervsystemets utveckling, uppbyggnad och funktion samt om störningar i centrala nervsystemet, så att de känner igen handikappens uttrycksformer, vet hur de kan diagnostiseras och känner till de därmed förenade undersökningsmetoderna. Vid fostran, vård och rehabilitering skall de kunna tillämpa kunskaperna om normal motorisk utveckling och kunna identifiera störningar som beror på handikappet.

De studerande skall i fostran, vård och rehabilitering kunna tillämpa kunskaperna om beredskapsstadierna för tillväxt, utveckling och inläring samt om individuell utveckling, tillväxt och fostran som helhet. De skall kunna stödja tillväxt och utveckling hos barn, ungdomar och vuxna. I samarbete med andra sakkunniga skall de kunna främja handikappade barns och ungdomars psykiska hälsa och förebygga uppkomsten av mentalhygieniska problem.

De studerande skall ha beredskap att möta handikappade med beteendestörningar som uppträder aggressivt. De skall kunna behärska våldssituationer och vid behov försvara sig själva. De skall kunna möta och stödja handikappade personer i kris. De skall kunna beakta sin maktutövning och dess gränser och bemöta handikappade som jämlikar.

De studerande skall kunna beakta nonverbal kommunikation såsom miner, gester och symboler och kunna tolka den nonverbala kommunikationen. De skall kunna använda kommunikationsmetoder för att stödja eller ersätta verbal kommunikation. De skall uppmuntra handikappade personer att använda sig av sina möjligheter att ge och motta information och de skall förebygga utslagning.

De studerande skall kunna samarbeta med samarbetsnätverk, såsom olika handikapporganisationer.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna möta olikhet och handikapp samt tillämpa sina kunskaper om olika former av och orsaker till handikapp
- enligt anvisning på ett tryggt sätt kunna dela ut och ge läkemedel som används vid vård av handikappade (p.o., s.c., rect., inh., i.m.), kunna ge akt på läkemedlens verkningar samt informera arbetsgruppen om sina observationer
- som medlem av en arbetsgrupp kunna stödja den handikappade eller de anhöriga i samband med det första tillkännagivandet om handikappet
- i arbetet kunna tillämpa kunskaperna om beredskapsstadierna för tillväxt, utveckling och inläring samt om den motoriska utvecklingen och kunna be om hjälp i nya situationer
- i sitt arbete kunna tillämpa kunskaperna om de vanligaste mentala problemen och kunna be om hjälp i nya situationer
- som medlem av en arbetsgrupp kunna bemöta handikappade i kris, med beteendestörningar eller ett aggressivt beteende och vid behov kunna försvara sig själv inom gränserna för sina maktbefogenheter
- kunna använda det andra inhemska språket i arbetet (allmän språkexamen, nivå 3 i finska, nivå 2 i svenska)
- vid behov kunna använda kommunikationsmetoder som stöd eller ersättning för verbal kommunikation
- kunna delta i nätverksinriktat arbete, behöver fortfarande övning.

INDIVIDUELLT HANDIKAPPARBETE**Mål och centralt innehåll, berömlig nivå**

De studerande skall i samarbete med den handikappade, de anhöriga och den sakkunniga personalen kunna planera en individuell vård och service. I samarbete med arbetsgruppen skall de också kunna planera fostran, rehabilitering och stödåtgärder samt medverka till att genomföra och utvärdera planerna. Vid behov skall de studerande tillsammans med den övriga arbetsgruppen kunna göra ändringar i planerna.

De studerande skall kunna bedöma den handikappade personens verksamhetsbehov och funktionsförmåga, förmåga att klara sina dagliga sysslor samt behov av utomstående hjälp. De skall kunna identifiera förändringar i individens funktionsförmåga samt kunna utvärdera och vid behov flexibelt, i enlighet med situationens krav, ändra sin verksamhet. Som medlemmar av en arbetsgrupp skall de kunna ge handikappade jämte familjer handledning om tillbudsstående samhälleliga

stödåtgärder och för egen del säkerställa att servicekedjan inte bryts. De skall kunna inse de ekonomiska, politiska och kulturbundna samhällsfaktorernas betydelse för den handikappades och dennes familjs levnadsförhållanden och för egen del främja den handikappades välbefinnande.

De studerande skall kunna stärka familjens förmåga att sköta sina uppgifter och hjälpa familjen att förhålla sig positivt till den handikappade. De skall kunna stödja familjen och övriga närstående personers kommunikativa kompetens och förutsättningar att stödja den handikappade. I arbetet skall de kunna tillämpa metoder för tidig rehabilitering i samarbete med de övriga medlemmarna av arbetsgruppen. De skall behärska handikappades ställnings- och rörelsevård och utifrån erhållna anvisningar kunna sköta uppgifter som är relaterade till fysioterapi.

De studerande skall kunna stödja den handikappades förutsättningar för att bo självständigt, med handledning, stöd eller hjälp. De skall kunna ge råd och stöd i individuellt boende eller gruppboende, kunna handleda i dagliga sysslor och hushållsgöromål och bedöma hur den handikappade klarar dessa. De skall kunna bedöma boende- och levnadsmiljöns inverkan på den handikappades funktionsförmåga och livskvalitet. De skall kunna planera en trivsamt och trygg livsmiljö som är anpassad till den handikappades behov.

De studerande skall i samarbete med andra sakkunniga kunna handleda den handikappade i anskaffningen och användningen av hjälpmedel som underlättar ett självständigt liv. De skall kunna handleda och råda den handikappade i syfte att åstadkomma erforderade ändringar och förbättringar.

De studerande skall kunna avvärja hälsorisker och -olägenheter (fysiska, psykiska, sociala, fysikaliska, kemiska och biologiska miljöfaktorer). De skall kunna tillämpa ergonomiskt riktig lyft- och förflyttningsteknik i handikapparbetet.

De studerande skall kunna bedöma den handikappades näringstillförsel och ge handledning om matvanor. De skall tillsammans med den handikappade kunna tillreda näringsriktig, god och ekonomisk mat. De skall kunna tillämpa kunskaperna om specialdieter samt tillreda och hantera föda så att den är estetiskt tilltalande och tillgodoser den handikappades behov. De skall kunna ge råd om matlagningen och användningen av hjälpmedel för att intaga mat. De skall kunna hjälpa den handikappade vid måltiderna. De skall kunna observera den handikappades vätskebalans och störningar i den samt avge muntliga och skriftliga rapporter om sina iakttagelser. De skall kunna observera och vårda patienter i speciellsituationer som hänför sig till nutritionen (sondmatning, gastrostomi, intravenös vätskebehandling).

De studerande skall kunna stödja den handikappades sexualitet som en del av hans/hennes identitet och personlighet.

De studerande skall i vården, fostran och rehabiliteringen kunna tillämpa kunskaperna om inlärningssvårigheter och specialundervisning samt kunna stödja barns, ungdomars och vuxnas inläring. De skall kunna stödja handikappade när de skaffar sig yrkesutbildning, självständigt arbete eller arbete med stöd och handledning.

De studerande skall kunna stödja den handikappades starka sidor så denne bättre kan ha kontroll över sitt liv. De skall kunna stödja den handikappades sociala kompetens och interaktionen mellan handikappade.

De studerande skall med kreativa metoder kunna göra vardagslivet meningsfullt. De skall kunna använda sig av hobbyverksamhet och kreativa uttryckssätt i rehabiliteringen av handikappade kunder i olika åldrar och uppmuntra dem att idka hobbyverksamhet och delta i fritidsaktiviteter.

De studerande skall som medlemmar i arbetsgruppen kunna medverka till att de viktigaste terapimetoderna inom handikapparbetet kan genomföras. De skall använda sina kunskaper om olika fostrings- och handledningsmetoder för att kunna leda verksamhetsinriktade grupper. De skall ha färdigheter att använda visuella uttrycksmetoder och olika typer av hantverk. De skall vara medvetna om musikens betydelse för och inverkan på människor i olika åldrar och kunna använda musik för terapeutiska syften samt tillämpa musikpedagogiska metoder. De skall vara medvetna om motionens positiva inverkan på prestationsförmågan, sinnesstämningen och på den sociala interaktionen samt kunna motivera och handleda handikappade att röra på sig.

De studerande skall kunna ta ansvar för sin egen yrkesskicklighet, sitt eget välbefinnande och för sin arbetsförmåga samt för arbetskollektivets välbefinnande och också vara beredda att främja dessa. De skall lära sig att använda sin egen personlighet på ett kreativt sätt. De skall kunna identifiera sina starka sidor och färdigheter, främja sin kreativitet samt använda sig av arbetshandledning för sin yrkesmässiga och personliga tillväxt. De skall känna sin roll som den handikappades stödresurs och vid behov förespråkare. De skall kunna känna glädje över sitt arbete.

▲ Centralt innehåll:

fostran, vård, rehabilitering och servicearbete.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna utarbeta vård- och serviceplaner för handikappade samt genomföra planerna i samarbete med den övriga arbetsgruppen
- kunna bedöma den handikappades och familjens behov av utomstående hjälp och deras förmåga att klara de dagliga sysslorna samt som medlem av en arbetsgrupp kunna handleda i möjligheterna till samhälleligt stöd
- kunna handleda, stödja och råda om individuellt boende och gruppboende
- kunna tillreda mat som lämpar sig för den handikappade och enligt anvisning handleda i matlagningsfrågor och användningen av hjälpmedel
- kunna ge akt på störningar i vätskebalansen samt rapportera iakttagelserna till den yrkesövergripande arbetsgruppen
- utifrån erhållna anvisningar kunna utföra läges- och rörelsevård av handikappade samt tillsammans med den övriga arbetsgruppen kunna handleda i anskaffning och användning av hjälpmedel
- kunna stödja den handikappades yrkesutbildning, självständiga, stödda eller handledda arbete, ber tidvis om hjälp och råd
- för det mesta självständigt kunna ordna stimulerande verksamhet
- kunna stödja den handikappade i att upprätthålla sina sociala färdigheter
- kunna lösa de problem som möter dem i arbetet som närvårdare, vid behov kunna söka hjälp samt känna gränserna för sitt eget kunnande och sina möjligheter.

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR ÄLDREOMSORG

3.2.11 ÄLDREOMSORG, 40 SV

De studerande kan inleda utbildningsprogrammet då de har avlagt de gemensamma studierna (tillväxt och utveckling, vård och omsorg, rehabilitering) med godkänt vitsord.

Utbildningsprogrammet för äldreomsorg innehåller minst 14 sv inlärn timer i arbetet.

Inlärn timer i arbetet kan ske på följande enheter: hemvård (hemservice, hemsjukvård), dagcenter, dagsjukhus, bäddavdelning vid hälsocentral, ålderdomshem, sjukhus för långtidsvård, demensenhet vid sjukhus, geriatrika och psykiatrika avdelningar, enheter för serviceboende, servicehus, små grupphem och med dem förenade aktivitetscentra.

I utbildningsprogrammet för äldreomsorg ingår följande studier:

- de etiska och samhälleliga utgångspunkterna för äldreomsorg (4 sv),
- bemötandet av åldringar (8 sv),
- individuell äldreomsorg (28 sv) och
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.13).

DE ETISKA OCH SAMHÄLLELIGA UTGÅNGSPUNKTERNA FÖR ÄLDREOMSORG

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna respektera åldringens unika livshistoria och beakta de olika sidorna av den mänskliga naturen (en biologisk och fysisk, psykisk, erfarenhetsbaserad och social helhet). I arbetet skall de kunna beakta åldringens familj, närmiljö och vårdkollektiv samt främja åldringens deltagande i samhälleliga aktiviteter. De skall känna till inställningen till ålderdomen inom olika kulturer och kunna tillämpa denna kunskap i mångkulturella miljöer. De skall kunna arbeta på ett åldringsnära sätt och vara medvetna om sina egna uppfattningar, attityder och värderingar kring åldrande. De skall kunna värdesätta arbetet med åldringar som yrke och kunna bedöma vilken betydelse de etiska principerna för vårdarbete har i deras egna val och inom arbetet med åldringar i allmänhet.

De studerande skall kunna använda sig av kunskaperna i äldreomsorgens historia och nutid, känna till aktuella frågor inom äldreomsorgen samt framtidens utmaningar för att utveckla arbetet. I arbetet skall de kunna beakta de befolkningsmässiga och samhälleliga förändringar som har samband med åldrande och det växande antalet äldre personer bland

befolkningen. De skall kunna arbeta med iakttagande av de författningar om vård- och servicesystemet som styr äldreomsorgen. De skall för sin egen del kunna säkerställa en fungerande vård- och servicekedja. De skall kunna samarbeta med den tredje sektorn och vara förtroga med arbetet i nätverk.

De studerande skall vara förtroga med kvalitetstänkandet och behärska de vanligaste metoderna för att utveckla kvaliteten på sitt eget arbete och vård- och servicesystemet för äldreomsorg. De skall känna principerna för en hållbar utveckling och välja vårdredskap och konsumtionsförmödenheter med beaktande av livscykelanalysen.

De studerande skall kunna strukturera de rättigheter och skyldigheter som ingår i arbetsavtalet för närvårdare. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- i sitt arbete kunna iaktta författningar och yrkesetiska principer
- kunna använda sig av den nya uppfattningen om ålderdomen i arbetet, behöver fortfarande tidvis handledning
- kunna arbeta på ett resursinriktat sätt i samarbete med åldringar och deras närmaste
- kunna samarbeta med producenter av social- och hälsovårdsservice inom äldreomsorgen
- kunna arbeta med iakttagande av kvalitetstänkandet inom äldreomsorgen, behöver fortfarande tidvis handledning
- kunna arbeta med iakttagande av principen för en hållbar utveckling, behöver fortfarande tidvis handledning
- kunna utforma en arbetsansökan
- kunna utforma ett arbetsavtal.

BEMÖTANDET AV ÅLDNINGAR

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna respektera åldringars självbestämmanderätt och tillsammans med åldringen och hans familj göra val och beslut som gäller vård och rehabilitering. De skall kunna stödja åldringens egna resurser och utifrån en positiv människosyn arbeta på ett resursinriktat sätt. De skall kunna främja åldringens möjligheter till ett bra och meningsfullt liv.

De studerande skall i vårdarbetet kunna tillämpa kunskaperna om de fysiska och psykiska sjukdomar som är vanliga i ålderdomen samt vår-

den av dessa sjukdomar. De skall kunna vårda dementa, hjärnskadade och psykogeriatriska patienter och veta vilka utmaningar dessa patientgrupper ställer på äldreomsorgen. I arbetet skall de kunna beakta hur åldrandet påverkar människans sociala interaktion, roller, beteende, minne, inlärningsförmåga och psykiska prestationsförmåga och de skall kunna stödja åldrandet som en socialisationsprocess. De skall kunna beakta förändringar i sinnesfunktionerna och hur de påverkar det psykiska välbefinnandet, den mentala hälsan och prestationsförmågan och de skall kunna ge åldringen samt de anhöriga stöd som gör det lättare för dem att klara sig. De skall känna till och för åldringen kunna förklara de förändringar som sker i ålderdomen, som sömnens och sömnlöshetens olika former och orsaker.

De studerande skall kunna förebygga orsakerna till att åldringar behandlas illa och blir åsidosatta.

De studerande skall kunna bedöma åldringars rusmedelsbruk och identifiera ett riskfyllt beteende. De skall kunna stöda och handleda åldringar och deras anhöriga i vård av olika rusmedelsproblem. De skall kunna bemöta en aggressiv åldring eller anhörig. De skall kunna behärska våldssituationer och vid behov kunna försvara sig själva.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna åstadkomma ett fungerande samarbete med åldringen och de anhöriga
- kunna använda det andra inhemska språket i arbetet (allmän språkexamen, nivå 3 i finska, nivå 2 i svenska)
- kunna tillämpa sina kunskaper om åldrandet, om ålderdomsförändringar och om förändringarnas inverkan på åldringens liv, även om det förekommer brister i nya situationer
- inom äldreomsorgen kunna använda sig av sina kunskaper om de vanligaste fysiska och psykiska sjukdomarna samt om de förändringarna som sker i hjärnverksamhet och sinnesfunktioner och om degenerationsfenomen under ålderdomen, även om det förekommer brister i kunskaperna i nya situationer
- kunna beakta de faktorer som främjar eller försvårar anpassningen till ålderdomen
- kunna ge råd till åldringar med störningar i sömn-vakenrytmen
- kunna uppmuntra åldringen till social interaktion.

INDIVIDUELL ÄLDREOMSORG

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna avgöra åldringens behov av vård och omsorg utifrån åldringens individuella rutiner och vanor. De skall tillsammans med arbetsgruppen kunna vara med och utarbeta och upprätthålla en individuell vård- och serviceplan utifrån åldringens behov. De skall kunna utvärdera planerna samt tillsammans med arbetsgruppen göra behövliga förändringar i dem. De skall kunna arbeta i enlighet med planer och beslut i samarbete med åldringen och de anhöriga.

De studerande skall kunna utvärdera de viktigaste vård- och omsorgsmetoderna inom äldreomsorgen, kunna bedöma deras lämplighet och vidareutveckla dem. Genom sitt arbete skall de kunna göra åldringens liv innehållsrikt och värdigt. De skall kunna handleda åldringen i hudvårdsfrågor. De skall kunna handleda åldringen i mun- och tandvård. De skall kunna ge åldringen effektiverad fotvård. De skall kunna främja åldringens kontinens och hjälpa med inkontinensproblem. De skall vara medvetna om sexuella förändringar i samband med åldrande och stödja åldringens sexualitet som en del av identiteten och personligheten. De skall kunna arbeta som egenvårdare.

De studerande skall kunna handleda åldringen och bedöma hans förmåga att självständigt klara det dagliga livet och hushållsgöromålen.

De studerande skall kunna bedöma hur boende- och levnadsmiljön påverkar åldringars funktionsförmåga och livskvalitet och planera och främja trivseln och säkerheten (el- och brandsäkerhet) i åldringens levnadsmiljö utifrån situationen och de individuella behoven.

De studerande skall kunna bedöma åldringens näringstillförsel och ge handledning om goda matvanor. De skall kunna tillämpa information om specialdieter samt tillreda och hantera mat så att den är estetiskt tilltalande och svarar mot åldringens behov. De skall kunna ge akt på åldringens vätskebalans och eventuella störningar i den samt dokumentera sina iakttagelser både muntligt och skriftligt.

De studerande skall känna de läkemedel som åldringar oftast använder samt deras verkningar och de skall kunna ge akt på de vanligaste biverkningarna. De skall också kunna observera åldringens läkemedelsbruk och informera de övriga medlemmarna av arbetsgruppen om sina iakttagelser. De skall kunna handleda och motivera åldringen och de anhöriga i användningen av de läkemedel som är viktiga för åldringen.

De studerande skall delta i planering och genomförande av vård i livets slutskede i olika miljöer och olika arbetsgrupper. De skall i samband med kriser kunna ge psykiskt och andligt stöd till krisdrabbade åldringar och deras anhöriga.

De studerande skall som medlemmar av en arbetsgrupp kunna stödja anhörigvårdarnas arbete.

De studerande skall kunna handleda andra studerande och vara villiga att utvecklas som handledare.

De studerande skall kunna avvärja hälsorisker och -olägenheter inom äldreomsorgen (fysiska, psykiska, sociala, fysikaliska, kemiska och biologiska faktorer i arbetsmiljön). De skall behärska principerna för ergonomiskt arbetssätt inom äldreomsorgen och en riktig lyft- och förflyttningsteknik.

De studerande skall känna gränserna och möjligheterna för sitt kunskapsområde, kunna använda sig av arbetshandledning, vara villiga att kontinuerligt utvecklas som människor och tillämpa principen för livslångt lärande. De skall kunna granska och bedöma sin yrkesskicklighet och kritiskt granska äldreomsorgen. De studerande skall ensamma och som medlemmar av ett team kunna utforma nya arbetsmetoder. De skall ge prov på ett kreativt och samarbetsvilligt arbetssätt, kunna bedöma kvaliteten och utveckla äldreomsorgen. De skall kunna ta ansvar för sin egen yrkesskicklighet, sitt välbefinnande, sin arbetsförmåga, välbefinnandet i arbetskollektivet och vara villiga att främja dessa. De skall veta hur de skall handskas med stress och utmattning för att orka med arbetet.

▲ **Centralt innehåll:**

gerontologiskt vårdarbete och social service.

De studerande skall känna till de rehabiliterande tjänster som används vid arbete bland åldringar, som medlemmar av arbetsgrupper delta vid fastställandet av åldringars rehabiliteringsbehov och kunna genomföra rehabiliteringsplaner enligt anvisningar. De skall inom sitt eget arbetsområde kunna delta i yrkesövergripande samarbete vid rehabilitering.

De studerande skall kunna motivera och uppmuntra åldringarna till aktivitet. De skall vara medvetna om motionens positiva inverkan på prestationsförmågan, sinnesstämningen och den sociala interaktionen samt kunna motivera och handleda åldringen att röra sig. De skall kunna motivera åldringen att förebygga sjukdomar i stöd- och rörelseorganen. De skall kunna handleda i användningen av hjälpmedel.

De studerande skall i samarbete med åldringen och arbetskollektivet kunna planera, genomföra och utvärdera verksamhet som gör vardagen meningsfull. De skall ha beredskap att använda olika visuella uttrycksformer och olika former av hantverk samt kunna använda musik i terapisyfte vid arbetet med åldringar. De skall kunna använda minnesterapi och kunna aktivera sinnena också hos svaga åldringar. De skall kunna använda kommunikationsmetoder som stöder eller ersätter verbal kommunikation.

De studerande skall vara förtrogna med grunderna för de viktigaste aktivitetsinriktade terapi- och rehabiliteringsmetoderna och enligt anvisning kunna tillämpa dem inom äldreomsorgen. De skall kunna handleda individer och smågrupper samt vid behov självständigt klara av att handleda. De skall kunna leda aktivitetsinriktade åldringsgrupper. De skall kunna främja interaktionen och socialisationen mellan åldringar och inom gruppen och vara förtrogna med grunderna för gruppdynamik.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att främja en meningsfull vardag.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna använda olika metoder för att samla in information vid planering av vård och service inom äldreomsorgen och de skall kunna göra upp vårdplaner för åldringar, men är tidvis i behov av handledning i sitt arbete
- som medlem av en arbetsgrupp kunna utföra gerontologiskt vårdarbete och socialt servicearbete, men behöver tidvis handledning i arbetet
- när vård- och serviceplaner uppgörs eller justeras tillsammans med de andra medlemmarna i arbetsgruppen kunna bedöma åldringars funktionsförmåga vid hem- och anstaltvård
- kunna sörja för trivselen, hygien och säkerheten i åldringarnas omgivning
- kunna tillreda sådan mat och i en sådan form att den lämpar sig för åldringen och handleda åldringar som använder hjälpmedel
- kunna ge akt på åldringar med störningar i vätskebalansen samt dokumentera och rapportera sina iakttagelser som medlem av en multiprofessionell arbetsgrupp
- kunna dela ut och enligt anvisning och på ett säkert sätt ge läkemedel (p.o., s.c., rect., inh. och i.m.) som används inom äldreomsorgen samt kunna ge akt på läkemedlens verkningar och biverkningar och delge de övriga medlemmarna av arbetsgruppen sina iakttagelser
- som medlem av en arbetsgrupp kunna delta i vård i livets slutstadium och trösta en döende människa samt de anhöriga
- i vanliga, ofta återkommande, situationer i arbetet kunna observera faktorer som föranleder hälsorisker och -olägenheter, kan inte ännu tillämpa sina kunskaper i nya situationer
- kunna lösa problem i arbetet som närvårdare, söka hjälp och känna gränserna för sitt kunnande och sina möjligheter
- ha ett rehabiliterande arbetssätt i arbetet inom äldreomsorgen

- enligt anvisning kunna genomföra rehabiliteringsplaner
- enligt en uppgjord plan kunna sörja för att åldringens dag är stimulerande och meningsfull
- kunna handleda åldringar och aktivitetsinriktade åldringsgrupper, behöver fortfarande ibland hjälp
- kunna uppmuntra åldringen att upprätthålla sociala relationer
- kunna handleda åldringar i användningen av hjälpmedel och apparater i enlighet med givna anvisningar.

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR KUNDBETJÄNING OCH INFORMATIONSHANTERING

3.2.12 KUNDBETJÄNING OCH INFORMATIONSHANTERING, 40 SV

De studerande kan inleda utbildningsprogrammet då de har avlagt de gemensamma studierna (stöd för utveckling och handledning, vård och omsorg, rehabilitering) med godkänt vitsord samt avlagt minst 2 sv data- och kommunikationsteknik av de valfria studierna.

Utbildningsprogrammet för kundbetjäning och informationshantering omfattar minst 14 sv inläring i arbetet.

Inläring i arbetet kan ske på följande platser: mottagning vid hälso-central, bäddavdelningar och polikliniker inom specialistsjukvården, enheter för utskrift av diktamen samt olika enheter för socialvård.

I utbildningsprogrammet för kundbetjäning och informationshantering ingår följande studier:

- kundbetjäning och handledning (4 sv),
- informationshantering (4 sv),
- sekreterarbete inom social- och hälsovården (20 sv),
- vård och omsorg (12 sv) och
- övriga valfria studier 2–10 sv (se punkt 3.2.13).

KUNDBETJÄNING OCH HANDLEDNING

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall i sitt arbete kunna stödja sig på värdegrunden för social- och hälsovårdsbranschen och på branschens yrkesetiska principer. De skall såväl självständigt som i samarbete med andra kunna lösa värde- och normkonflikter på ett etiskt hållbart sätt, speciellt i frågor som berör arbetslivet och det egna yrkesområdet.

De studerande skall behärska en individuell kundbetjäning i mottagningssituationer samt en kundnära telefonservice och kunna definiera vårdbehovet på basis av telefonsamtal. De skall kunna handleda kunderna i att söka vård samt ge individuellt anpassade råd till kunder och deras närmaste. De skall kunna interagera på jämställd nivå med kunder med olika kulturbakgrund, med deras anhöriga och med sina arbetskamrater. I arbetet skall de kunna använda det andra inhemska språket.

De studerande skall kunna behärska våldssituationer, identifiera förändringar som kriser och olika livssituationer ger upphov till hos kunderna och handla utifrån dem.

De studerande skall kunna be om och ta emot feedback och handledning samt använda sig av den för att utvecklas i yrket.

▲ Centralt innehåll:
kundbetjäning inom social- och hälsovården.

De studerande skall kunna handleda kunden och de anhöriga utifrån deras behov. De skall behärska olika handledningsmetoder såsom samtal, demonstrationer, individuell handledning och handledning i grupp samt kunna använda metoderna på ett flexibelt sätt. De skall kunna åskådliggöra det de ger handledning om på olika sätt och kunna motivera sitt handlande. De skall kunna effektivisera handledningen genom skriftliga anvisningar och annat handledningsmaterial. De skall kunna handleda och råda kunderna på ett planmässigt sätt. De skall kunna lyssna på kunden och ta emot hans känsloreaktioner, kunna visa medkänsla och stödja kunden att fatta egna beslut. De skall kunna inse vilka känsloreaktioner deras eget beteende väcker hos kunderna eller i arbetskollektivet och främja en positiv atmosfär.

▲ Centralt innehåll:
handledning av kunder.

De studerande skall känna till de rättigheter och skyldigheter som fastställs i arbetsavtalet för närvårdare. De skall kunna utforma en arbetsansökan och ett arbetsavtal.

▲ Centralt innehåll:
att ingå ett arbetsförhållande.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna bemöta kunder på ett individuellt sätt i mottagningssituationen
- kunna använda det andra inhemska språket i arbetet (allmän språk-examen, nivå 3 i finska, nivå 2 i svenska)
- under telefonsamtal kunna bedöma hur brådskande kundens vård-behov är och ge handledning i uppsökandet av vård
- kunna arbeta kundnära och serviceinriktat
- i mottagningssituationer kunna handleda utlänningar och kunder med olika kulturbakgrund samt vid behov be om hjälp av de andra medlemmarna i arbetsgruppen
- kunna arbeta yrkesmässigt samt utnyttja multiprofessionellt sam-arbete i krissituationer (t.ex. alkohol- eller narkotikapåverkade kunder, självmordsförsök, våldsamma patienter)
- kunna använda samtal i syfte att få kunden att uppsöka vård, behöver fortfarande tidvis handledning
- kunna handleda individer eller grupper i upprepade och likartade handledningssituationer
- kunna åskådliggöra handledningen med material av olika slag
- kunna motivera sina handlingar och beslut i ofta återkommande situationer
- kunna utforma en arbetsansökan
- kunna utforma ett arbetsavtal.

INFORMATIONSHANTERING**Mål och centralt innehåll, berömlig nivå**

De studerande skall i samband med arbetsuppgifter som hör till deras yrkesområde kunna använda datanäten inom social- och hälsovårds-branschen, såsom social- och hälsovårdens lokala och regionala nät samt intra-, extra- och Internet. De skall kunna använda de vanligaste pro-grammen för patientadministration såsom kundregister, tidsbeställnings-system, faktureringsystem samt vård- och servicesystem. De skall behärska de begrepp som används vid distanshälsovård och grunderna för nätverksbaserad kommunikation (e-mail, överföring av filer, nät-telefon och videokonferens, systemet med nätremisser) samt kunna assistera vid användningen av telemedicinska tillämpningar. De skall kunna utarbeta patientdirektiv för www-sidorna utifrån material de erhållit. De skall vara förtrogna med grunderna för användningen av smartkortbaserade tillämpningar och kunna använda dem. De skall kunna iaktta dataskyddet på det sätt som förutsätts i föreskrifter och behärska

de viktigaste metoderna för dataskydd. De skall kunna handleda andra medlemmar i arbetskollektivet i datatekniska frågor samt i frågor som berör användningen av apparater och program.

- ▲ **Centralt innehåll:**
datatekniskt kunnande.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna använda e-mail och förstå grunderna för nätverksbaserad kommunikation
- kunna använda program för patientadministration, systemet med elektroniska remisser och smartkort, behöver fortfarande övning
- kunna följa den informationsteknologiska utvecklingen inom hälsovården och utvecklingen inom området för distanshälsovård samt tillämpa sina kunskaper om utvecklingen i arbete, behöver fortfarande övning
- kunna iaktta dataskyddet i arbetet
- kunna hjälpa andra med användningen av datorer, kringutrustning och grundläggande program i situationer som inte är särskilt krävande.

SEKRETERARARBETE INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDEN

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall som medlemmar av multiprofessionella arbetsgrupper kunna arbeta som sekreterare inom social- och hälsovården samt utveckla sitt arbete. De skall i arbetet iaktta den lagstiftning som fastställer patientens rättsliga ställning (t.ex. lagen om patientens ställning och rättigheter, lagen om dataskyddsregister samt patientförsäkringslagen).

De studerande skall i olika situationer kunna uttrycka sig tydligt och målinriktat och kunna utarbeta skriftliga och elektroniska dokument som tillgodoser olika behov inom social- och hälsovårdsbranschen. De skall kunna använda tiofingerssystemet då de skriver ut diktamina och de skall kunna skriva saklig och felfri text. De skall kunna använda medicinsk terminologi (latin) på rätt sätt då de utarbetar dokument.

De studerande skall kunna använda datateknik i de administrativa uppgifterna (patientadministrativa uppgifter, arkivering och statistikföring osv).

De studerande skall vara förtrogna med de service- och betalnings-system som används inom social- och hälsovården och olika system för ersättning av serviceavgifter (folkpensionsanstalten, försäkringsbolag, sjukförsäkringen och handikappservice) och kunna ge kunder handledning i användningen av systemen.

De studerande skall ha insikter i företagsverksamhet inom branschen och vid behov självständigt kunna skaffa information gällande frågor som berör företagsamhet. De skall ha färdigheter att fungera som sekreterare i företag som producerar tjänster för social- och hälsovården. De skall vara förtrogna med grunderna för ekonomiskt tänkande och kunna arbeta på ett kostnadsmedvetet sätt. De skall självständigt kunna skaffa information om förändringar inom social- och hälsovårdsbranschen och vara medvetna om hur förändringarna påverkar social- och hälsovårds-systemet och deras eget arbete.

De studerande skall kunna upprätthålla sin arbetsförmåga, bl.a. med hjälp av ergonomi. De skall veta hur de skall handskas med stress och utmattning för att orka med arbetet.

De studerande skall kunna ge andra studerande individuell handledning om arbetet som sekreterare inom social- och hälsovårdsbranschen.

De studerande skall kunna sörja för, upprätthålla och främja kundernas, arbetstagarnas samt vård- och omsorgsenhetens trivsel. De skall vara förtrogna med planer som berör säkerheten på arbetsplatsen och också kunna handla utifrån dem.

▲ **Centralt innehåll:**
sekreterararbete.

De studerande skall kunna använda olika tidsbeställningssystem inom social- och hälsovården. De skall tillsammans med kunderna och deras anhöriga kunna planera tidsbeställningar för vård och behandling i olika verksamhetsenheter för social- och hälsovård. Inom social- och hälsovården skall de kunna utnyttja systemet med olika vårdnivåer för att anordna och säkerställa kundernas fortsatta vård.

▲ **Centralt innehåll:**
tidsbeställningssystem.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna iaktta lagstiftningen om patientens rättsliga ställning (lagen om patientens ställning och rättigheter samt patientskadelagen)
- kunna iaktta dataskyddet

- kunna skriva maskin med tiofingerssystemet
- kunna skriva ut diktamina
- kunna använda adekvat social- och hälsovårdsterminologi och medicinsk terminologi i dokument
- enligt anvisning kunna utarbeta planer för och statistik om vårdarbete och social service
- kunna inkassera serviceavgifter inom social- och hälsovården samt enligt anvisning skriva intyg i anknytning till ersättningar (folkpensionsanstalten, försäkringsbolag, sjukförsäkringen, handikappservice)
- kunna arbeta på ett ekonomiskt och kostnadsmedvetet sätt, behöver fortfarande tidvis handledning
- kunna arbeta med beaktande av arbetarskyddet samt inse vikten av att bevara sin egen arbetsförmåga
- kunna handleda studerande i frågor som berör arbetet som sekreterare inom social- och hälsovården, brister kan ännu förekomma i handledningen
- kunna sörja för ordningen i sin arbetsmiljö
- kunna handla enligt givna direktiv i katastrofsituationer
- kunna planera tidsbeställningar utifrån vårdbehovet
- kunna använda systemet med olika vårdnivåer då kundens fortsatta vård genomförs.

VÅRD OCH OMSORG

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall behärska principerna för mottagningsarbete och polikliniskt arbete och kunna handleda kunderna om hur de skall förbereda sig för undersökningar och åtgärder. De skall kunna beakta kundens behov också under och efter åtgärderna.

De studerande skall kunna förbereda kunder för åtgärder, observera dem under och efter åtgärder samt dokumentera sina iakttagelser både muntligt och skriftligt. De skall kunna assistera läkare i samband med de vanligaste åtgärderna. De skall kunna ta vanliga blod- och urinprov samt prov av andra exkret samt utföra de vanligaste grundläggande undersökningarna. De skall vara förtrogna med de vanligaste laboratorie- och röntgenundersökningarna och handleda kunder i förberedelserna inför dem. De skall vara förtrogna med människokroppens anatomi och fysiologi och kunna utnyttja sina kunskaper i olika vårdsituationer.

De studerande skall kunna flytta och lyfta kunder utan att orsaka dem skador samt på ett sätt som är skonsamt för de studerandes egna stöd- och rörelseorgan.

De studerande skall som medlem i en arbetsgrupp kunna delta i återupplivning och annan poliklinisk akutvård. De skall kunna tillgodose kundens och de anhörigas behov i olika vård- och omsorgssituationer och också i livets slutstadium.

De studerande skall kunna fatta beslut och lösa problem de ställs inför i arbetet som närvårdare och vid behov skaffa ytterligare information, handledning och stöd för sina lösningar. De skall kunna reflektera över sig själva som närvårdare och självmant utveckla sin personlighet och sin yrkesskicklighet. De skall ha bildat sig en klar uppfattning om sitt ansvar för arbetet och om graden av självständighet i arbetet samt i organiseringen av det och ta ansvar för arbetet. De skall kunna arbeta enligt aseptiska principer genom att utnyttja kunskaperna i mikrobiologi. Vid behov skall de flexibelt kunna flytta till andra arbetskollektiv inom primärhälsovården, socialvården och specialistsjukvården.

▲ Centralt innehåll:
mottagning och polikliniskt vårdarbete.

De studerande skall fördjupa sina kunskaper om läkemedelsbehandling så de behärskar den läkemedelsterminologi och läkemedelsräkning som används vid mottagningsarbete och polikliniskt arbete och de skall kunna säkerställa att kunderna får rätta läkemedelsdoser. De skall felfritt kunna dosera läkemedel till kunder, vara medvetna om sitt ansvar för genomförandet av läkemedelsbehandlingar och handla utifrån detta.

De studerande skall känna de vanligaste läkemedlen som används vid mottagningsarbete och akutvård och kunna identifiera läkemedlens verkningar, sam- och biverkningar. De skall kunna ge kunder handledning i frågor som berör användningen av läkemedel och läkemedelsbehandlingar (t.ex. läkemedelsrecept, frågor som berör barns eller åldringars läkemedelsbehandlingar). De skall känna gränserna för sitt kunnande och sina befogenheter och kunna lita på sina egna färdigheter och kunskaper.

▲ Centralt innehåll:
läkemedelsbehandling.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna arbeta med iakttagande av principerna för mottagningsarbete och polikliniskt vårdarbete
- kunna ta prov för undersökning av blodsocker och hemoglobin, urinprov, svalg- och bakterieprov samt utföra EKG-undersökningar, PEF- och syresaturationsundersökningar, behöver fortfarande övning
- kunna ge kunder handledning om och hjälp med förberedelserna för bl.a. myelografi-, colongrafi-, urografi-, venografi- och arteriografiundersökningar.
- med handledning kunna assistera läkare vid suturering av sår, avlägsnande av knölar, gipsning, gynekologisk grundundersökning och provtagning, skopiering av urinblåsan, endoskopiundersökning, stillande av näsblod, bihålepunktion, paracentes, lumbalpunktion med tillhörande provtagning m.m. och kunna förbereda kunden för åtgärderna, behöver fortfarande övning
- kunna ge akt på kunden under åtgärderna (t. ex. blodtryck, andning, rädsla), på ett inom vårdenheten vedertaget sätt dokumentera sina observationer på vård- eller observationsblanketter samt omedelbart informera medlemmar av arbetsgruppen om kundens eller patientens tillstånd hotas
- efter åtgärder kunna ge kunder anvisningar för hemvården med iakttagande av de överenskomna förfarandena för vårdenheten
- kunna reservera nödvändiga tillbehör och apparater för vårdåtgärder med iakttagande av aseptiska principer samt se till att utrustningen efter åtgärden förs till instrumentvårdscentralen
- som medlem av en arbetsgrupp kunna utföra grundläggande resuscitation inom den polikliniska vården
- behärska den läkemedelsräkning som används vid mottagningsarbete och poliklinisk vård samt vara medveten om sitt ansvar för läkemedelsbehandlingen
- vara förtrogna med de vanligaste läkemedlen som används vid mottagningsarbete och polikliniskt vårdarbete, med läkemedlens verkningar och biverkningar (hjärt- och diabetesmediciner, smärtlindrande läkemedel, anestesiämnen, psykofarmaka, mikrobläke-medel) samt kunna använda kunskaperna för att handleda kunder
- kunna förklara den information som finns på läkemedelsrecept för kunden
- kunna ge kunder handledning i hur läkemedelsbehandlingar genomförs, i synnerhet barn, deras föräldrar och åldringar.

3.2.13**ÖVRIGA VALFRIA STUDIER, 2–10 SV**

I läroplanen som godkänns av utbildningsanordnaren kan som valfria studier i de yrkesinriktade studierna ingå också andra än de studiehelheter som nämns i punkterna 3.2.4–3.2.12. Det kan vara frågan om studier i enlighet med arbetslivets regionala och lokala behov, andra studier som fördjupar eller vidgar yrkesstudierna, gemensamma studier eller gymnasiestudier.

Om en studerande, som studerar enligt L 630/1998, vill förstärka sina färdigheter för fortsatta studier eller avlägga studentexamen, kan utbildningsanordnaren fatta beslut om att i yrkesstudierna inkludera valfria studier som omfattar 10 sv. Kraven på yrkesfärdigheterna är dock de samma som för övriga studerande och yrkesstudierna måste trots valfriheten utföras godkänt.

Dessa studiers omfattning kan vara högst 10 studieveckor i examen.

3.3**VALFRIA STUDIER – MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING**

De studerande skall i sina studier innefatta 10 studieveckor valfria studier för vilka mål, centralt innehåll och bedömning en individuell studieplan skall uppgöras. De valfria studierna kan utgöras av yrkesstudier eller gemensamma studier från det egna utbildningsområdet eller något annat område, studier som förbereder för fortsatta studier eller för avläggande av studentexamen, arbetserfarenhet eller handledda fritidsintressen som främjar de allmänna och yrkesinriktade syftena med utbildningen samt de studerandes personlighetsutveckling.

3.4**MÅL FÖR STUDIEHANDLEDNINGEN**

I studierna skall ingå 1,5 studieveckor studiehandledning. Studiehandledningens mål skall vara att den studerande kan fungera inom läroanstaltens gemenskap och kan planera sina studier och engagera sig i dem, dvs. känna till studierna och valfriheten i examen. Studerandena skall kunna följa med sina studieprestationer och be om stöd för planeringen av studierna. De skall kunna skaffa hjälp vid eventuella svårigheter med studierna samt söka arbete eller en studieplats även utomlands.

3.5 LÄRDOMSPROVET – MÅL OCH BEDÖMNING

I studierna ingår ett lärdomsprov, vars omfattning är minst två studieveckor. De studerande skall kunna utarbeta ett lärdomsprov, som kan bestå av en uppgiftshelhet som sammanfattar studierna eller som visar specialkunnande inom ett delområde av examen. Det kan vara frågan om ett skriftligt arbete, ett multimedie- eller hypermediearbete, en utredning, ett projektarbete eller en produkt. Lärdomsprovet skall uppfylla målen i examen.

De studerande skall kunna planera lärdomsprovet i enlighet med eget intresse och egen yrkesinriktning. Då de utarbetar lärdomsprovet skall de kunna arbeta självständigt, logiskt och systematiskt. De skall kunna skaffa fram information som de behöver för lärdomsprovet ur olika källor och förhålla sig kritiskt till den information de får. De skall kunna förena kunnande från olika delområden i examen och använda ändamålsenliga arbetsmetoder. De skall självständigt kunna lösa problem och bedöma hur lärdomsprovet framskrider samt dess resultat. De skall kunna presentera sitt lärdomsprov både skriftligt och muntligt.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- som sitt lärdomsprov utarbeta en uppgiftshelhet som sammanfattar de grundläggande uppgifterna i branschen eller en uppgiftshelhet ur ett enskilt delområde
- med handledning kunna planera sitt lärdomsprov
- med handledning skaffa information ur de viktigaste källorna
- med handledning kunna välja ändamålsenliga arbetsmetoder för lärdomsprovet
- vid behov kunna be om hjälp för att lösa problem i samband med lärdomsprovet
- kunna bedöma resultatet av lärdomsprovet
- kunna presentera lärdomsprovet.

4

BEDÖMNING AV DE STUDERANDE

4.1 SYFTE OCH GENOMFÖRANDE

1 SYFTET OCH MÅLET MED BEDÖMNINGEN

Utöver vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 25 §) skall bedömningen förstärka utvecklingen av de studerandes jaguppfattning och tillväxt som yrkesmänniskor. Härvid grundar sig bedömningen på de studerandes självvärdering och på utvärderingssamtal som förs mellan de studerande och lärarna. Vid inlärnig i arbetet deltar också arbetsplatsutbildarna i utvärderingssamtal.

Bedömningen skall utom att handleda de studerande också ge information om deras kunnande till lärarna och arbetsgivarna samt utgöra underlag för ansökan till fortsatta studier.

2 GENOMFÖRANDE AV BEDÖMNINGEN

Utöver vad som bestäms i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 10 §, 11 §) skall de studerande bedömas kvalitativt genom att deras kunnande jämförs med målen för respektive studiehelhet och med de bedömningskriterier som är baserade på målen. Strävan att uppnå målen för studiehelheterna skall stödjas genom bedömning av olika studieperioder. Vitsorden för studiehelheter bör ges med tonvikt på de studerandes kunnande i slutskedet. De studerandes kunnande skall påvisas. Bedömningsresultaten från olika avsnitt i studierna kan inte mekaniskt räknas ihop, delas eller betonas.

Bedömningsmetoderna skall väljas så att de mäter hur de uppställda målen har nåtts, lämpar sig för de studiemetoder som har använts och stöder de studerandes inlärnig. Eftersom de studerande kan visa sitt kunnande på olika sätt, skall de också kunna påvisa sitt kunnande på annat sätt än enbart i skrift. Speciellt när det gäller handikapp, sjukdomar och därmed jämförbara lässvårigheter, t.ex. läs- och skrivsvårigheter, måste bedömningsmetoden anpassas efter respektive studerandes problem.

Alla studerande och alla som deltar i bedömningen skall innan studierna inleds informeras om bedömningsprinciperna och deras

tillämpning, bl.a. om syften och mål, om vitsordsbildningen, vitsordsskalan och kravnivåerna, om möjligheterna till omtagning och de villkor som måste uppfyllas för att kunna avancera i studierna, om bedömningen av inlärn timer i arbetet, om korriger ing av bedömningen, och bedömningen av tillgodoräknade studier samt om dokumenteringen av vitsord och om innehållet i studiekort och examensbetyg.

3 VITSORDSGIVNING

Utöver bestämmelserna i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 10 §) gäller att vitsord skall ges för alla studiehelheter som motsvarar läroplansgrunderna, också för de andra valfria studierna som ingår i de yrkesinriktade studierna.

När en studerande har studerat i enlighet med 12 § L 630/98, antecknas för de ifrågavarande studierna i betyget en hänvisning och i nedre kanten: "Genomfört enligt 12 § L 630/98".

Om gemensamma studier tilläggsvis har bedrivits i samband med valfria studier, kan de tas med i bedömningen av de gemensamma studierna. Mängden gemensamma studier överstiger då 20 sv. I anslutning till de valfria studierna nämns studierna med en fotnot: "Fullgjort i samband med de gemensamma studierna".

För de gemensamma studierna (20 sv) som statsrådet beslutat om ges separata vitsord. De gemensamma studier som ingår i de yrkesinriktade studiehelheterna skall bedömas som en del av de yrkesinriktade studiehelheterna. I den studerandes studiekort skall dessa studier specificeras med tanke på tillgodoräknande och fortsatta studier.

En del av en studiehelhet bör kunna godkännas som genomförd eller räknas till godo också utan vitsord. Då måste man försäkra sig om att de studerande kan ges ett vitsord för ifrågavarande studiehelhet i examensbetyget. Lärdomsprov skall bedömas såsom del av de studiehelheter där de ingår. För lärdomsprov skall också ett skilt vitsord ges och det skall antecknas i examensbetyget.

Det kunnande som påvisats under perioderna med inlärn timer i arbetet skall bedömas såsom del av de yrkesinriktade studiehelheter där inlärn timer i arbetet ingår. På examensbetygen antecknas omfattningen av inlärn timer i arbetet men inte vitsorden.

4 TILLGODORÄKNANDE

Utöver bestämmelserna i lagen och förordningen om yrkesutbildning (L 630/98, 30 §, F 811/98, 13 §) gäller att man genom tillgodoräknande av tidigare studier skall undvika överlappningar och förkorta studietiden. Vid övergång från en examen till en annan eller från gymnasium

---

till yrkesutbildning på andra stadiet skall åtminstone de slutförda gemensamma studierna och de valfria studierna räknas till godo.

Sommararbete och tidigare arbetserfarenhet skall räknas till godo, om det kunnande som har förvärvats konstateras motsvara läroplansmålen.

Vid läroanstalten skall man kontrollera att studierna motsvarar läroplanen i fråga om mål och centralt innehåll. Vid behov bör överensstämmelsen påvisas med prov. Tillgodoräknandet skall underlättas genom att utveckla för ändamålet lämpliga bedömningsmetoder.

När de studerandes tidigare studier eller studier som samtidigt bedrivs vid en annan läroanstalt godkänns att kompensera en full studiehelhet skall det givna vitsordet införas i betyget. Skulle vitsordsskalorna vara olika använder man det omvandlingsschema som finns i kapitel 4.3. Namnet på den läroanstalt som givit vitsordet skall noteras i betyget. Om inget vitsord för ifrågavarande studier har givits, bör en bedömning göras.

5 FÖRNYANDE AV STUDIEPRESTATIONER

Beträffande möjlighet att ta om prestationer och höja vitsord gäller vad som sägs i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 12 §).

6 RÄTTELSE AV BEDÖMNING

Beträffande rättelse av bedömning gäller vad som sägs i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 15 §).

4.2

FÖREMÅL OCH KRITERIER FÖR BEDÖMNINGEN

Föremålen och kriterierna för bedömning skall härledas från de mål som anges i läroplans- och examensgrunderna. Föremålen för bedömningen är de gemensamma betoningarna och den för alla branscher gemensamma baskompetensen, behärskandet av arbetsmetoder, redskap, material och arbetsprocesser samt arbetssäkerheten och den kunskap som ligger till grund för arbetet.

I det följande definieras kunnande på nivåerna nöjaktiga, god och berömlig och på basis av dem fastställer läroanstalterna bedömningskriterierna för studiehelheterna.

Nöjaktiga:

De studerande skall kunna sysselsätta sig inom det yrkesområde som motsvarar examen och sköta uppgifter som motsvarar utbildningsprogrammet, oavsett smärre brister i skickligheten och kunskaperna.

De studerande skall kunna använda de vanligaste arbetsmetoderna, arbetsredskapen och materialen och behärska de grundläggande arbetsuppgifterna i social- och hälsovårdsbranschen. De studerande skall kunna fungera i miljöer och situationer de är bekanta med. De skall kunna tillämpa inhämtade färdigheter och för arbetet relevanta kunskaper i inövade, ofta återkommande situationer. De skall under handledning kunna söka fram vetande som gäller arbetet och kunna begripligt återge det muntligt eller skriftligt. De skall kunna utföra de uppgifter de tilldelats och bedöma sig själva och sitt arbete. De studerande skall iaktta arbetstider, säkerhetsföreskrifter och andra anvisningar och överenskommer samt rådgöra om avsteg från dessa.

Goda:

De studerande skall kunna använda social- och hälsovårdsbranschens arbetsmetoder, arbetsredskap och material. De kan sköta de centrala uppgifterna i branschen. De studerande skall reda sig i olika slags situationer och grupper och tillämpa sina färdigheter och för arbetet relevanta kunskaper i nya situationer. De skall kunna klassificera, jämföra och organisera inhämtat vetande och bearbeta det så att det är användbart. De studerande skall kunna gestalta sitt arbete som en helhet och också beakta arbetsplatsens speciella behov. De skall tillämpa gällande regler och anvisningar i olika situationer och iaktta föreskrifterna om säkerhet i arbetet. De studerande skall självständigt kunna utföra arbetsuppgifter som de tilldelats och kunna utvärdera sig själva och sitt arbete mångsidigt. De studerande skall kunna bedöma information med avseende på riktighet och tillförlitlighet.

Berömliga:

De studerande skall kunna välja de för sitt arbete bäst lämpade arbetsmetoderna, arbetsredskapen och materialen och använda dem på rätt sätt. De skall kunna utvärdera och vidareutveckla sitt arbetssätt. De skall agera aktivt och konstruktivt i olika situationer och i samverkan med olika grupper. De studerande skall finna nya problemlösningar och klara upp konfliktsituationer. De studerande bör självständigt kunna utföra också andra än förelagda uppgifter. De skall kunna utveckla sitt arbete, sin arbetsmiljö och säkerheten i arbetet samt mångsidigt bedöma sig själva och utveckla sin beredskap att verka under förändrade förhållanden. De studerande skall kunna bedöma inhämtad information vad gäller dess riktighet och tillförlitlighet. De skall kunna klassificera, jämföra och organisera sitt vetande, bearbeta det för användning och dra slutsatser av det. De skall kunna gradera frågor i angelägenhetsordning, göra upp planer och begrunda effekterna av olika alternativ för att kunna välja det lämpligaste i respektive fall. De studerande skall i sin verk-

---

samhet kunna beakta arbetsplatsens specialbehov. De skall kunna se sitt arbete som en del av den verksamhet som bedrivs på arbetsplatsen och i hela dess verksamhetsmiljö.

4.3 VITSORDSSKALA OCH OMVANDLING AV VITSORD

1 VITSORDSSKALAN

Beträffande vitsordsskalan gäller vad som bestäms i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 10 §).

2 OMVANDLING AV VITSORD

De studerande skall bedömas enligt bedömningspraxis vid den läroanstalt där studieprogrammet eller delar av detta genomförs. Om läroanstalternas vitsordsskalor är olika, skall den läroanstalt som tillgodo-räknar studierna omvandla vitsorden och avgöra motsvarighetsfrågan till de studerandes fördel. Vitsord bör omvandlas enligt följande:

Gymnasiets vitsordsskala (5–10)		Yrkesläroanstaltens vitsordsskala (1–5)		Skala (1–3)
utmärkta	10	berömliga	5	3
berömliga	9	berömliga	5	3
goda	8	goda	4	2
nöjaktiga	7	goda	3	2
försvärliga	6	nöjaktiga	2	1
hjälpbara	5	nöjaktiga	1	1

4.4 YRKESPROV

Om yrkesproven ges separata föreskrifter.

4.5 BETYG

1 EXAMENS BETYG

Examensbetyget är ett officiellt dokument, vars innehåll skall motsvara grunderna för läroplanen eller grunderna för fristående examen. Examensbetyg ges i enlighet med bestämmelserna i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 13 §).

Vid läroavtalsutbildning som har ordnats enligt läroplansgrunderna skall examensbetyg ges, när den studerande har genomfört de studier som hör till examen med godkänt resultat.

Examensbetyg som motsvarar läroplansgrunderna skall innehålla följande uppgifter:

- namnet på utbildningsanordnaren eller läroanstalten som beviljar betyget
- den studerandes namn och personbeteckning
- namnet på den avlagda grundexamen och dess omfattning 120 sv /3 år
- namnet på det avlagda utbildningsprogrammet
- examensbenämning
- de genomförda studierna, deras omfattning och vitsorden för dem
- lärdomsprovet som ingått i studieveckorna, dess omfattning, namn och vitsord
- inläring i arbetet som ingått i studierna, dess omfattning samt verksamhetsområde eller omfattande uppgifter (högst två rader)
- datum och underskrifter
- stämpel.

På baksidan eller tillägsbladet

- kontaktinformation om utbildningsanordnaren eller läroanstalten som beviljar betyget
- utbildningsanordnarens eller läroanstaltens namn, om det inte nämnts ovan
- tillståndet att ordna utbildning som undervisningsministeriet beviljat
- lagstiftning som utbildningen grundar sig på
- notis om att utbildningen har genomförts i enlighet med de läroplansgrunder som Utbildningsstyrelsen godkänt
- grundutbildningskrav och den nationella examensnivån
- examensnivå enligt EG-klassificeringen
- behörighet för fortsatta studier som utbildningen medför
- definition av omfattningen av examen, studieår och studievecka
- vitsordsskala
- de specialbestämmelser som hör till utövandet av yrket.

2 BETYG

Utöver det som sägs om givande av betyg i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 13 §) ges de studerande betyg över slutförda studier. I betyget antecknas utöver vitsorden också de studiehelheter som de har deltagit i utan att ha fått godkänt vitsord. I betygen anges dessutom vad erhållandet av examensbetyg förutsätter av de studerande.

---

3 SKILJEBETYG

Beträffande skiljebetyg gäller vad som bestäms i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 13 §).

4.6 BEDÖMNING VID SPECIALUNDERVISNING

Bedömningen av de studerande skall följa samma principer som i andra fall. Eventuella avvikelser från läroplansgrundernas mål med stöd av 20 § L 630/98 skall antecknas i betyget. Examensbetyg skall utfärdas även när examensmålen har anpassats för de studerande. De anpassade målen skall framgå av examensbetyget. Bedömningen skall avpassas efter de anpassade målen, vilket förutsätter att särskilda bedömningskriterier uppgörs. Vitsordsskalan skall vara densamma som används i allmänhet. De studerande skall veta att justering av utbildningsmålen kan inverka på möjligheterna till fortsatta studier och framgång i sådana studier.

Om studierna till väsentliga delar blir ofullständiga ges i stället för examensbetyg ett betyg över slutförda studier, och i en bilaga uppges vad de studerande kan bäst.

4.7 BEDÖMNING AV INVANDRARE

Studerande som är invandrare och som tillhör andra särskilda språk- och kulturgrupper skall få sina prestationer bedömda på samma sätt som andra studerande. Kunskaperna och färdigheterna skall bedömas enligt sådana metoder att vitsorden inte påverkas av eventuella brister i språkkunnandet.

Om svenska eller finska inte är de studerandes modersmål, skall studierna bedömas enligt målen för svenska/finska som andra språk vid främmande modersmål också i det fall att sådan undervisning inte särskilt anordnats för de studerande. Om läraren och de studerande är överens om att de studerandes kunskap i svenska/finska är på modersmålsnivå, skall kunnandet bedömas enligt målen för modersmål, svenska/finska. I examensbetyget skall det antecknas enligt vilkendera målsättningen prestationerna har bedömts; skalan bör vara 1–5.

Om de studerande inte har läst finska/svenska som det andra inhemska språket, skall det antecknas i betyget vilket språk de i stället har studerat.

5.1 STUDIEHANDLEDNING

Examen skall innefatta minst 1,5 studieveckor studiehundledning. Dessutom har varje studerande rätt att få tillräcklig personlig och annan behövlig studiehundledning i sina studier. Läroanstalten skall speciellt ägna omsorg åt hundledningen av sådana studerande som har studie-svårigheter (t.ex. läs- och skrivsvårigheter), många frånvarodagar eller problem i sin livssituation.

Studiehundledningen skall läggas upp så, att de studerande

- får tillräcklig information om utbildningen i förväg och medan den pågår
- får kunskap om och erfarenhet av arbetslivet, företagsamheten och yrkena
- får vetskapi om och möjligheter till internationella kontakter, studier och arbete
- får hjälp med särskilda problem i sina studier och i sitt liv.

De som har blivit antagna till yrkesutbildning skall få information om examina, hur de bildas och vad de innehåller samt om studier som vid behov kan väljas ur andra läroanstalters utbud. De studerande skall stödas i sina olika val. Individuella studieplaner skall uppgöras för de studerande utgående från deras val. När de individuella studieplanerna uppgörs bör man särskilt beakta sådana studerande som under skolåren haft eller vid yrkesutbildningens början har svårigheter i anslutning till sin studie- eller livssituation.

Hela personalen bör delta i hundledningen av de studerande, men huvudansvaret för planeringen av den vilar på studiehundledaren. För att lyckas väl kräver studiehundledningen expertsamarbete inom läroanstalten, samarbete med de studerande och deras hem, samverkan mellan olika läroanstalter och samarbete med utomstående experter.

Yrkesläroanstalterna skall utveckla sina väglednings- och rekryterings-tjänster i samarbete med arbetskraftsbyråerna och näringslivet samt främja de studerandes sysselsättnings- och fortbildningsmöjligheter.

Utöver bestämmelserna i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 5 §) skall följande principer iakttas i fråga om inlärnin g i arbetet:

Inlärnin gen i arbetet skall utgöra målinriktade studier med tillhörande handledning och bedömning. Inlärnin gsperioderna måste vara så pass långa och mångsidiga att de studerande kan lära sig behärska yrket. I början av studietiden bör perioderna vara korta, men i senare studie-skeden, när kunskaperna och färdigheterna ökat, så långa som möjligt för att de studerande skall kunna lära sig större helheter och ta ansvar för sina arbetsuppgifter.

Planeringen av inlärnin g i arbetet skall ske i samverkan med lokala representanter för arbetslivet och med beaktande av arbetslivets regionala och lokala behov och möjligheter. Vid läroanstalten skall man besluta hur inlärnin gen i arbetet och inlärnin gsmålen inordnas i de studerandes individuella studieplaner. Det skall framgå hur den inlärnin g som sker vid läroanstalten och den som sker på arbetsplatsen kompletterar varandra när det gäller att uppnå examensmålen.

De studerande kan fullgöra en del av inlärnin gen i arbetet utomlands, och detta skall i så fall vara överenskommet på förhand.

Bara i undantagsfall och av särskilt vä gande skäl kan en studerandes inlärnin g i arbetet ordnas vid läroanstaltens övnin gsföretag eller på något motsvarande sätt.

Läroanstalten skall ge de studerande träning för arbetsplatserna samt möjligheter att skaffa sig fackkunskaper som hör till studierna också under tiden för inlärnin g i arbetet. På arbetsplatserna måste det särskilt beaktas att de studerande får handledning, övervakning och respons.

ORGANISERINGEN

Utöver vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 16 §) åligger det utbildningsanordnaren att tillsammans med de studerande ordna med platser för inlärnin gen i arbetet. I avtalet mellan utbildningsanordnaren och arbetsgivaren kommer man överens om de frågor som nämns i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 5 §).

Utbildning på en arbetsplats läggs i regel upp så att den studerande inte är anställd hos arbetsgivaren. Den studerande har då rätt till studie-stöd och studiesociala förmåner, såsom måltider och eventuella rese-kostnadsersättningar. Om det särskilt avtalas skall inlärnin gen i arbetet också kunna ske inom ramen för ett arbetsavtalsförhållande.

SKYDD I ARBETET

Utöver bestämmelserna i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 19 §, 28 §) skall följande iakttas beträffande skydd i arbetet:

Samtliga parter skall ha klart för sig ansvaret och nödiga försäkringar i fråga om arbetarskydd, olycksfall och skadestånd. Vid behov kan man separat komma överens om ansvarsfördelningen. Innan arbetet börjar skall arbetsgivaren och utbildningsanordnaren i samråd förvissa sig om att den studerande är tillräckligt insatt i arbetet och kan följa arbetarskyddsanvisningarna.

Anordnandet av inlärn timer i arbetet regleras dessutom bl.a. av lagen om unga arbetstagare (998/93, ändrad 754/98), förordningen om skydd för unga arbetstagare (508/86, ändrad 679/90 och 1428/93) och arbetsministeriets med stöd av dessa författningar utfärdade beslut om lätta arbeten lämpliga för unga (1431/93) och beslut om arbeten som är farliga för unga arbetstagare (1432/93) samt skadeståndslagen (412/74).

Bedömningen av inlärn timer i arbetet, se kapitel 4.

5.3

YRKESINRIKTAD SPECIALUNDERVISNING

För att jämlikheten inom utbildningen skall förverkligas bör var och en, oberoende av olikheter i inlärn timerförutsättningarna, ha likvärdiga möjligheter att delta i yrkesutbildning och efter utbildningen få arbete och placera sig i samhället som fullvärdig medborgare.

Yrkesutbildningen för personer i behov av särskilt stöd skall enligt principen om jämlikhet i första hand anordnas i vanliga yrkesläroanstalter i samma grupper som för andra eller i specialgrupper eller i vardera. Specialyrkesläroanstalterna skall främst dra försorg om utbildningen för gravt handikappade och om förberedande och rehabiliterande undervisning och handledning för dem. Dessutom skall de tillhandahålla experthjälp för andra läroanstalter. Yrkesinriktad specialundervisning bör anordnas också i form av läroavtalsutbildning.

Studerande som behöver särskilda undervisnings- eller elevvårdstjänster på grund av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, emotionell störning eller av andra skäl skall få specialundervisning, som avser att trygga en inlärn timer baserad på deras individuella förutsättningar och att främja deras självutveckling och tillväxt som människor. Till specialundervisningen ansluts stödservice och vid behov rehabilitering i samverkan med producenter av rehabiliteringsservice.

Principerna för specialundervisningen skall fastställas i läroplanen: mål, genomförande, undervisningsmetoder, stöd- och specialtjänster, expertservice, samarbetsinstanser och ansvarsfördelning. Tillräckliga

---

resurser skall reserveras för specialundervisningen. Hela läroanstalten skall främja inläringen hos dem som behöver särskilt stöd.

Behovet av specialundervisning skall definieras för varje enskild studerande utgående från läroplansgrunderna och med stöd av 20 § förordningen om yrkesutbildning. Uppnåendet av målen skall understödjas genom en individuellt planerad och handledd inlärningsprocess och med lämpliga stödåtgärder.

INDIVIDUELL PLAN FÖR HUR UNDERVISNINGEN SKALL ORDNAS

För studerande i behov av specialundervisning skall man alltid uppgöra en skriftlig individuell plan för hur undervisningen skall ordnas. I planen anges den examen som skall avläggas, de läroplansgrunder som iakttas, omfattningen av examen, de studerandes individuella läroplan, de service- och stödåtgärder som tillhandahålls och vem som svarar för dem samt grunderna för specialundervisningen. Planen bör uppgöras i samråd med de studerande, vid behov med deras förmyndare, representanter för den föregående skolan samt respektive lärare och elevvårdssakkunniga.

INDIVIDUELL LÄROPLAN

I den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas ingår den individuella läroplanen, där man skall fastställa de studerandes personliga inlärningsmål, vilka bör basera sig på läroplansgrunderna för den examen som studierna siktar till. Den yrkesinriktade specialundervisningen skall planeras så att de studerande i möjligaste mån uppnår samma kompetens som studerande inom yrkesutbildningen i övrigt. Målen kan anpassas efter de studerandes förutsättningar antingen genom att målen för all undervisning har ändrats eller så att målen för bara en eller vissa av studiehelheterna ändras. Man skall i undervisningen betona de områden där de studerandes kunskaper är starkt för att förbättra deras utsikter att få arbete. Speciell uppmärksamhet skall ägnas åt den praktiska inträningen under perioder av inläring i arbetet. De studerande skall informeras om sina möjligheter att få behövlig specialservice efter utbildningen.

Under utbildningens gång skall man följa med de studerandes framsteg och vid behov skall de personliga målen och stödåtgärderna justeras. För bedömningen i samband med specialundervisning redogörs i kapitel 4.

5.4   **UNDERVISNING FÖR INVANDRARE OCH OLIKA SPRÅK- OCH KULTURGRUPPER**

STUDIEARRANGEMANG

De yrkesinriktade målen skall vara desamma för invandrarstuderande som för andra studerande.

Studerande vars modersmål är ett annat än läroanstaltens undervisningsspråk skall stödjas med särskilda undervisningsarrangemang, speciellt när det gäller språkstudierna.

I läroplanen skall ingå en plan för hur undervisningen skall ordnas för studerande som är invandrare. När det enligt 21 § L 630/98 ingår särskilda undervisningsarrangemang i läroplanen för studerande som är invandrare skall följande iakttas:

Studierna i svenska/finska skall i vårt land vid behov kunna ordnas enligt målen för svenska/finska som andra språk (se kapitel 3, punkt 3.1.1.6). Härmed avses då det språk som den studerande har lärt sig efter modersmålet i en svensk- eller finskspråkig miljö.

En studerande med annat modersmål än svenska eller finska kan för sina studier i främmande språk också välja sitt modersmål.

MODERSMÅLSSTUDIER

Enligt statsrådets beslut (SRB 213/99) kan utbildningsanordnaren, ifall de studerandes modersmål är något annat språk än svenska eller finska, besluta om att fördela de i 12 § 2 mom. lagen om yrkesutbildning avsedda obligatoriska studierna i modersmålet och det andra inhemska språket på ett sätt som avviker från vad som bestäms i 2 mom.

Resurserna för studier i modersmålet och det andra inhemska språket bör flexibelt kunna fördelas på eventuella studier i den studerandes eget modersmål, studier i svenska/finska som andra språk vid främmande modersmål och studier i det andra inhemska språket.

De studerande skall läsa svenska/finska

- 1) antingen enligt målen för svenska/finska som andra språk (kap. 3, punkt 3.1.1.6)
- 2) eller enligt målen för modersmål, svenska/finska (kap. 3, punkt 3.1.1.1/3.1.1.2), om den studerandes kunskap i svenska/finska anses vara på modersmålsnivå.

De studerandes studieplan kan innefatta båda typerna av studier. Den studerande skall under studiernas gång också kunna övergå från det förra till det senare alternativet.

Enligt lagen (L 630/98, 12 § 3 mom.) kan modersmålsundervisning beroende på de studerandes behov även anordnas i rommani, teckenspråk eller något annat språk som är de studerandes modersmål. De allmänna läroplansgrunderna för undervisning i det egna modersmålet anges i kapitel 3, punkt 3.1.1.5. Utifrån dem skall utbildningsanordnaren utforma tillämpningar för de särskilda språk som behövs.

De studerande får för sina modersmålsstudier välja att utnyttja studieveckor avsedda för svenska eller finska som modersmål (4 sv) eller också studera modersmålet som främmande språk (2 sv) eller som valfria studier.

Om för modersmålet (svenska eller finska) avsedda studieveckor används för studier i de studerandes eget modersmål, skall i varje fall studier i svenska/finska inrymmas i de studerandes utbildning.

STUDIER I DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET

För invandrarstuderande ordnas undervisningen i det andra inhemska språket (finska eller svenska) enligt målen för det andra inhemska språket, med beaktande av de studerandes situation och nivå.

Studierna i det andra inhemska språket skall för studerande med främmande modersmål kunna ersättas med studier i modersmålet och i svenska/finska (6 sv), se kapitel 3, punkt 3.1.1.6.

5.5

LÄROAVTALSUTBILDNING

Beträffande läroavtalsutbildning gäller vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 17 §) och i lagen om ändring av lagen om yrkesutbildning (L 1185/98, 17 §).

Både för unga och för vuxna kan läroavtalsutbildning som leder till en yrkesinriktad grundexamen ordnas som grundläggande yrkesutbildning enligt läroplansgrunderna eller som läroavtalsutbildning som förbereder för fristående examen enligt grunderna för fristående examen.

Examensbetyg över examen avlagd enligt läroplansgrunderna utfärdas av utbildningsanordnaren och examensbetyg över fristående examen av vederbörande examenskommission.

6

LÄROPLANEN

UPPGÖRANDET AV LÄROPLANEN

Enligt 14 § lag 630/98 skall utbildningsanordnaren godkänna en läroplan för utbildningen, och planen skall följa läroplansgrunderna i detta dokument. Planen skall godkännas särskilt för svensk-, finsk- och samiskspråkig undervisning och vid behov för undervisning på något annat språk. Läroplanen skall utformas så att den möjliggör individuella val för de studerande.

RÄTT ATT FÅ TILLRÄCKLIG UNDERVISNING OCH HANDELEDNING

I läroplanen skall det beaktas, att de studerande har rätt att få tillräcklig undervisning och behövlig handledning under varje arbetsdag, oberoende av hur utbildningen är upplagd. De studerande skall få tillräckligt med handledning också under tiden för inlärn timer i arbetet och särskilt i början av tiden.

Utbildningsanordnaren skall också svara för att de studerande avancerar i sina självständiga studier genom att studieuppgifterna planeras, de studerande vägleds i arbetet och uppnåendet av målen bedöms. Självständiga studier skall övervakas och stödundervisning ges vid behov. Närundervisning och lärarhandledning är centrala i början av studierna. Efterhand som de studerandes självstyrnings- och studiekapacitet utvecklas skall mera utrymme beredas för självständiga studier och ansvaret för arbets- och studieuppgifterna småningom ökas, varvid lärarens roll närmast går ut på planering, övervakning och bedömning. Studiernas omfattning och mål har definierats så att de förutsätter 40 timmars arbetsinsats i veckan av de studerande. Läroanstalten skall sörja för att målen uppnås.

LÄROPLANENS INNEHÅLL

Läroplanen skall innehålla en gemensam del som gäller för samtliga utbildningsområden och examina samt separata delar för de olika examina. I den gemensamma delen definieras, vid sidan av principer och förfaringssätt som är gemensamma för alla utbildningsområden, de delar som är differentierade enligt utbildningsområde.

Den gemensamma delen skall ha följande innehåll:

- centrala värderingar och strategier för att utveckla verksamheten, samt en plan för hur man kan förstärka samhörigheten och ge studerandena möjligheter till att dryfta värderingar och lära känna kulturarvet
- utbildningens syften och mål samt medel och åtgärder för att uppnå målen
- anordnande av grundläggande utbildning och utbildning för fristående examina
- undervisningens uppläggning (när-, distans-, flerformsundervisning, läroavtalsutbildning)
- uppgörande av individuella studieplaner
- principer för tillgodoräknande av tidigare studier
- studieutbud i samverkan med andra utbildningsanordnare
- stödtjänster i anslutning till studiehandledningen
- plan för anordnande av inläring i arbetet
- anordnande av specialundervisning och tillhörande stödtjänster
- plan för hur undervisningen för invandrarsvetsare ordnas
- plan för hur bedömningen av de studerande verkställs
- plan för verkställandet av yrkesprov
- plan för vidareutvecklingen av personalens yrkesskicklighet; mål och förverkligande samt metoder med vilka utvecklingen kan utvärderas
- plan för hur gemensamma betoningar skall förverkligas, såsom främjande av en hållbar utveckling, internationalism, utnyttjande av teknologi och informationsteknik.
- plan för verkställandet av självvärderingen.

För varje examen uppgörs en plan som gäller:

- uppläggning och periodisering av studierna
- precisering av målen, innehållen och bedömningskriterierna i fråga om gemensamma studier och yrkesinriktade studiehelheter samt studiegången
- studiehelheternas uppbyggnad: studieperioder, projekt och andra helheter samt inläring i arbetet
- de prestationer som vitsorden för studiehelheterna förutsätter
- möjligheter att tillgodoräkna tidigare studier.

Individuell studieplan

- för att den individuella valfriheten skall förverkligas bör individuella studieplaner uppgöras utgående från läroplanen och de studerandes val.

**DEL
II**

GRUNDER FÖR FRISTÅENDE EXAMEN

1

FRISTÅENDE EXAMINA – SYFTE OCH MÅL

1.1

FRISTÅENDE EXAMINA

Fristående examina kan avläggas oberoende av hur yrkesskickligheten har förvärvats. Kunnande som förvärvats genom utbildning, deltagande i arbetslivet och odling av intressen behandlas som en helhet, så att den som vill få en examen kan utnyttja det för att påvisa den yrkesskicklighet som krävs.

De fristående examina är uppbyggda av moduler. De består av uppgiftshelheter som hänför sig till arbetslivet och dess utvecklingsbehov. Utmärkande för helheterna är kombinationen av vetande och praktiskt kunnande, yrkesskicklighetens mångsidighet och sambandet mellan arbetsprocessen och dess resultat. En modul eller examensdel bildar ett delområde av yrkeskompetensen som kan särskiljas från den naturliga arbetsprocessen och bedömas som en helhet för sig. Yrkesproven anordnas och avläggs flexibelt, en examensdel i sänder. I stället för en hel examen kan man också ha som mål att avlägga en bestämd eller vissa bestämda examensdelar.

Beskrivningen av kraven på yrkesskickligheten utgår från den kompetensklassificering som anses bäst lämpad för ifrågavarande yrkesområde. Beskrivningen inriktas på kraven för de centrala yrkesfunktionerna, på behärskandet av arbetsprocesserna och på yrkespraxis i vid mening. I kraven ingår även den språkkunskap och de sociala färdigheter som behövs i arbetslivet.

1.2

UTBILDNING SOM FÖRBEREDER FÖR FRISTÅENDE EXAMINA

Yrken som registreras inom social- och hälsovårdsbranschen förutsätter att examinanderna deltar i examensförberedande utbildning, eller i läroavtalsutbildning och inläring i arbetet enligt ett personligt studieprogram.

Den som arrangerar examensförberedande utbildning skall göra upp en läroplan i enlighet med examensgrunderna. Utbildningen och yrkesproven som ingår bör utformas i enlighet med delområdena i examen. Det är utbildningsarrangörens plikt att anordna yrkesproven som en del av den förberedande utbildningen. Det är de studerandes plikt att delta i yrkesproven.

I utbildningen som leder till grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen skall utbildningsanordnaren beakta lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/94). Avsikten med lagen är att främja patientsäkerheten och att garantera kvaliteten på servicen. Man försäkrar sig om att närvårdarna har tillräcklig yrkeskompetens, den utbildning och de övriga färdigheter som krävs i yrket. Utbildningen som leder till grundexamen (120 sv) varierar i tid enligt de studerandes tidigare arbetserfarenhet och studier. Utbildningen skall utgå ifrån att de studerande skall kunna uppfylla de krav på yrkesskicklighet som definierats i examensgrunderna. För studerande som inte tidigare avlagt examen inom social- och/eller hälsovårdsbranschen skall den examensförberedande utbildningen omfatta minst 80 sv och högst 120 sv.

De gemensamma studier som ingår i grundexamen som avläggs som yrkesinriktad grundutbildning är inte obligatoriska i den utbildning som leder till grundexamina som avläggs som fristående examina. Målen för de gemensamma studierna skall dock i tillämpade delar beaktas i läroplanen och i undervisningsarrangemangen.

1.3

ALLMÄNNA GRUNDER FÖR BEDÖMNINGEN AV OLIKA SÄTT ATT PÅVISA YRKESSKICKLIGHET OCH EXAMENSPRESTATIONER

Bedömningen av yrkesproven förutsätter systematiskt materialsamlade, beslutsfattande och dokumentation av de studerandes yrkes- och arbetsfärdigheter i relation till de krav på yrkesskicklighet och bedömningskriterier som anges i examensgrunderna. Bedömningen skall främst gälla utförande och sätt att fungera i arbetet. Färdigheterna eller kunskaperna skall i regel bedömas direkt utifrån de motsvarande arbetsprestationerna.

Miljön för yrkesproven skall vara så realistisk och autentisk som möjligt. Vid bedömningen används många olika och framför allt kvalitativa metoder, bland annat observation, intervjuer, förfrågningar, tidigare dokumenterade prov samt självutvärdering och gruppbedömning. Yrkesproven skall ordnas modulvis så att man kan bedöma hur de mål har uppnåtts som är centrala med tanke på yrkeskompetensen.

Föremål för bedömningen är de olika kompetensområden som man speciellt fäster avseende vid. Det gäller då studerandenas kärnkunnande, hur de behärskar den kunskapsmässiga grunden för arbetet, arbetsmetoderna, arbetsredskapen och –materialen samt arbetsprocessen. Bedömningsobjekten såväl som bedömningskriterierna härleds från kraven på yrkesskicklighet för respektive examensdelar. De på bedömningsobjekten baserade kriterierna skall beskriva och precisera prestationer på olika nivåer. Kriterierna anger trösklar som gör det möjligt att skilja mellan olika prestationsnivåer.

2

UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN, NÄRVÅRDARE

2.1 DELAR SOM INGÅR I EXAMEN

Grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen består av tre obligatoriska delar i examen och en valfri del i examen. För att få examensbetyg för grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen skall alla delar som ingår i examen avläggas (figur 1). Examensbenämningen är närvårdare.

GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN	
Gemensamma yrkesinriktade delar i examen	1. Stöd för utveckling och handledning 2. Vård och omsorg 3. Stöd för rehabilitering
Valfria yrkesinriktade delar	4. Akutvård 5. Rehabilitering 6. Vård och fostran av barn och unga 7. Mentalhälsoarbete och missbrukarvård 8. Sjukvård och omsorg 9. Mun- och tandvård 10. Handikappomsorg 11. Äldreomsorg 12. Kundbetjäning och informationshantering

Figur 1. Uppbyggnaden av grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen

3

GRUNDEXAMEN INOM SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDS- BRANSCHEN – KRAVEN PÅ YRKESSKICKLIGHET OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNING

3.1 KRAVEN PÅ YRKESSKICKLIGHET OCH BEDÖMNINGEN

Kraven på yrkesskicklighet har fastställts separat för varje examensdel på berömlig nivå i del I, kapitel 3, punkt 2 (Yrkesinriktade studier och inlärn timer i arbetet – mål, centralt innehåll och bedömning). Där har också definierats det kunnande som krävs för att erhålla det lägsta godkända vitsordet eller nöjaktig (T1).

BILAGEDEL

UTGÅNGSPUNKTER VID UPPGÖRANDET AV LÄROPLANSGRUNDER FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNINGEN

Läroplanssystemet inom yrkesutbildningen är uppbyggt av läroplansgrunder för varje examen, läroplanen samt individuella studieplaner som uppgörs på basen av dessa. Den utbildning och den inlärningskultur som genomgår förändringar påverkas av uppfattningarna om värderingar, människan, kunskapen och inläringen samt synen på yrkesområdets, arbetets och yrkesfärdighetens utveckling.

I den här bilagan granskas utgångspunkterna för de uppgjorda läroplansgrunderna: de förnyade examina, läroplansgrundernas syften, yrkesutbildningens uppgifter och värderingar, människouppfattningen, synen på kunskap och inläring samt synen på arbete och yrke. Bilagan innehåller även de beskrivningar av de olika branscherna och deras värderingar som har lagts till grund, när målen för examina och utbildningsprogram definierats och studiehelheterna och studiemålsättningarna utformats. Slutligen behandlas uppgörandet av individuella studieplaner och möjligheterna till fortsatta studier.

1 STYRANDE PRINCIPER VID UPPGÖRANDET AV GRUNDERNA

DE NYA EXAMINA

De yrkesinriktade grundexamina är gemensamma för både unga och vuxna, vare sig de avläggs inom den grundläggande yrkesutbildningen i enlighet med lagen om yrkesutbildning (630/98) eller såsom fristående examina i enlighet med lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/98). Den yrkeskompetens som examen ger är densamma i vartdera fallet.

De yrkesinriktade grundexamina skall ge basfärdigheter för olika uppgifter inom respektive yrken och branscher samt ett mera specialiserat kunnande och yrkesskicklighet som förutsätts av arbetslivet på något delområde av examen. I undervisningsministeriets beslut om examensstrukturen (7/011/98, 5/011/99, 1/011/2000) fastslås examina, utbildningsprogrammen och examensbenämningarna. Bestämmelserna är bindande och en utbildningsanordnare kan inte avvika från dem utan tillstånd av ministeriet.

Grundexaminas omfattning är tre år (120 sv). En studievecka motsvarar en studerandes arbetsinsats på 40 timmar. Ett studieår innehåller 40 sv.

LÄROPLANSBEGREPPET OCH LÄROPLANENS UPPGIFTER

Grunderna för läroplanen är en med lag jämförbar norm, som utbildningsanordnarna inte kan lämna obeaktad eller avvika från. Med denna norm garanteras den grundläggande rätten till utbildning, jämlikhet och rättsskydd inom utbildningen samt principerna om enhetlighet och kvalitet i undervisningen samt en nationellt enhetlig yrkesskicklighet.

Läroplansgrunderna för yrkesutbildningen har till uppgift att ange utbildningspolitiska mål samt visa på de krav som gäller för en riksomfattande enhetlighet i yrkeskunnandet och för basfärdigheterna, bl.a. de centrala inlärningsfärdigheterna och medborgerliga färdigheterna. Dessutom skall grunderna utgöra underlag för bedömningen.

I normdelen av läroplansgrunderna beskrivs utbildningens mål och innehåll samt målen för examina och utbildningsprogrammen, examens uppbyggnad, studiernas mål och centrala innehåll samt bedömningen. Dessutom ingår bestämmelser om bedömning av de studerande, inläring i arbetet, studiehandledning, specialundervisning, utbildning för invandrare, läroavtalsutbildning samt om läroanstalternas läroplaner.

Enligt statsrådets beslut 25.2.1999 (213/99) innefattar de yrkesinriktade grundexamina 90 studieveckor yrkesstudier, varav minst 20 studieveckor bör utgöras av inläring i arbetet. Högst 10 studieveckor av yrkesstudierna kan i läroplansgrunderna anvisas för övriga valfria studier, som kan bestå av gemensamma studier, gymnasiestudier eller studier som fördjupar eller breddar de yrkesinriktade studierna.

De gemensamma studierna utgör 20 studieveckor. Valfria studier utgör 10 sv. De kan utgöras av studier från den egna branschen, yrkesstudier från andra branscher, gemensamma studier, studier som förbereder för fortsatta studier eller för studentexamen eller intresserelaterade studier. Vidare ingår i studierna 1,5 studieveckor studiehandledning. Studiestructuren möjliggör allt enligt de studerandes val upp till 100 studieveckor yrkesstudier, av vilka en del också kan vara studier inom andra branscher. Å andra sidan kan de studerande välja hela 40 studieveckor gemensamma studier som förbättrar beredskapen för fortsatta studier.

Läroplansgrunderna har utvecklats genom ett samarbete mellan olika intressegrupper. I samråd med företrädare för närings- och arbetslivet uppgjordes till en början branschbeskrivningar som belyser verksamhetsmiljöerna, verksamheterna, de centrala funktionerna och arbetsuppgifterna, värderingarna och framtidsutsikterna samt det yrkeskunnande som krävs i respektive branscher. Utbildningsanordnarna och läroanstalterna har till uppgift att fortsätta arbetet lokalt och regionalt.

Yrkesstudiehelheterna har utformats med ledning av de verksamhetshelheter inom arbetslivet som omtalats i branschbeskrivningarna.

Benämningarna på studiehelheterna hänför sig till arbetslivet. Målen för studiehelheterna definieras som ett sådant kunnande på berömlig nivå som krävs för medverkan i arbetslivet och utveckling av det. De centrala innehållen motsvarar de centrala funktioner och uppgifter som studerandena förutsätts behärska. Dessutom definieras det kunnande på nöjaktig nivå som studerandena åtminstone måste uppnå för att kunna få arbete. Utifrån dessa utgångspunkter definierar läroanstalterna närmare undervisningens innehåll och preciserar bedömningskriterierna.

De gemensamma studierna anges som läroämnen. Också för dem definieras målen såsom kunnande på berömlig nivå som stöder yrkeskompetensen, de centrala innehållen i form av centrala funktioner och bedömningskriterierna såsom kunnande på nöjaktig nivå.

INNEHÅLL OCH VÄRDEGRUND I YRKESUTBILDNINGEN

Yrkesutbildningens gemensamma syften betonar sambandet mellan den yrkesrelaterade och den personliga tillväxten. I synnerhet inom ungdomsutbildningen eftersträvas utom yrkesskicklighet en mångsidig utveckling av personligheten så att de unga växer till aktiva och ansvarsmedvetna samhällsmedlemmar.

Yrkesutbildningen har som mål att stödja de studerande i deras utveckling till harmoniska människor med helgjuten personlighet, vilka inser sitt ansvar inom växelverkan människor emellan och mellan människan och naturen och vilka aktivt vill främja sitt lands kultur. Centrala värderingar är demokrati, jämlikhet och tolerans, värdesättning av hemmet och familjen, ansvar för medmänniskorna, respekt för arbetet samt intresse för det nationella kulturarvet och internationalism.

Värderingarna återspeglas i skolans verksamhet. Att klargöra de värderingar som styr en läroanstalts arbete och omsätta dem i praktisk verksamhet är hela läroanstaltens samfälliga uppgift. Till yrkesutbildningen hör utom de för all utbildning gemensamma värderingarna också de värderingar som gäller för olika yrkesområden, och dessa skall begrundas och inlemmas i undervisningen. Att ha gemensamma värderingar och besluta hur de kan förverkligas utgör en del av läroanstaltens läroplan.

MÄNNISKOUPPFATTNINGEN

Undervisning och fostran grundar sig på människouppfattningen. Läroplansarbetet har utgått från att varje människa är värdefull och unik. Envar har rätt till ett människovärdigt liv, ett människovärdigt arbete och jämlika studiemöjligheter. Människan är i grunden god till sin natur och har mångsidiga möjligheter att växa. Enligt denna människosyn uppfattas den studerande som en aktiv varelse med lust att inhämta kun-

skap och utvecklas. Varje studerande är en individ, som vill träffa individuella val även i sina studier och själv påverka sin inläring. Det betyder dock inte att en studerande är tvungen att klara sig ensam, utan det innebär full delaktighet och samarbete. Det innebär också att individer som är annorlunda godkänns och respekteras och att man tar hänsyn till deras olika erfarenheter och sätt att studera. En ansvarskännande människa bryr sig om andra och särskilt om dem vars egna kraftresurser är bristfälliga.

SYNEN PÅ KUNSKAP OCH INLÄRNING

Synen på kunskap och inläring har sin egen betydelse för läroplansgrunderna. I yrkeskunnandet som helhet integreras yrkesteori och praktiska färdigheter, vilket yttrar sig i smidig verksamhet, gott handlag och förmåga att lösa problem som förekommer i arbetet. Den kunskap som visar sig i yrkesverksamheten är mångskiktad. Där ingår kunskapsbasen och den genom övning vunna praktiska skickligheten, men också "tyst" kunskap: känslor, erfarenheter och insikter med vars hjälp en människa flexibelt klarar av olika arbetssituationer. Till kunnandet hör förmåga att analysera det egna kunnandet, att självständigt lösa problem och att förhålla sig kritiskt till information samt kapacitet att lära sig ständigt nytt genom att utnyttja tidigare erfarenheter. Utveckling i yrket och förnyande av arbetssätten samt föränderliga krav i arbetslivet förutsätter god självvärderings- och inlärningsförmåga och motivation att hela tiden lära sig mera såsom principerna om livslångt lärande kräver.

Vid sidan av bestående, tidlösa kunskaper finns det allt mera föränderlig kunskap. Man bör kunna inhämta ny kunskap och dra nytta av data-tekniken. Av den snabbt växande kunskapsmängden kan läroanstalterna förmedla bara en del. Det gäller att noggrant överväga på vilka grunder läroinnehållen väljs ut och bedöms som väsentliga.

Dagens syn på inläring betonar de studerandes aktiva roll; de bör själva strukturera sina kunskaper och färdigheter, skaffa sig vetande samt hantera och bedöma det. Inläring innebär att omorganisera och komplettera tidigare tanke- och verksamhetsmodeller. De studerande skall kunna kombinera ny kunskap med tidigare kunskap. Förståelsen uppstår, när de studerande aktivt sovrar kunskap och bildar sig en egen uppfattning. Genom sitt handlande bearbetar de inläringens resultat och är själva ansvariga för sin inläring. En fördjupad inläring kräver möjligheter att behandla inläringserfarenheterna tillsammans med lärare och andra erfarna. De studerande, deras personliga erfarenheter och studiestil skall beaktas i undervisningen. Att fungera och studera tillsammans med andra blir allt viktigare, då arbete oftare än förut skall utföras i team av olika slag.

Inlärnigen av ett yrke är nära förbunden med arbetets innehåll och verksamhetsmiljön. Studier bedrivna i autentiska arbetsmiljöer främjar därför inlärnigen effektivt. För att utveckla goda yrkesfärdigheter behöver de studerande få bekanta sig ordentligt med arbetets innehåll så att de kan internalisera processernas olika skeden och öva upp smidigheten i arbetet.

BEGREPPEN ARBETE OCH YRKE

Sätten att uppfatta arbete och yrke har förändrats. Med yrkeskompetens förstås numera vittomfattande arbets- och verksamhetshelheter, allt oftare också färdigheter inom flera olika branscher. Utom ett brett kunnande förutsätts också gediget specialkunnande.

God yrkeskunskap och bred yrkesbildning innebär färdigheter med vars hjälp de studerande kan klara av varierande uppgifter inom sin bransch och mödolöst utveckla sin yrkesskicklighet och kontinuerligt komplettera den. Yrkesbildning är en helhet där yrkesskicklighet kombineras med allmänbildning. I yrkesbildningen ingår också värderingar och en internaliserad yrkesetik som ger riktlinjer för hur det är rätt att handla i yrket, i arbetslivet och i samhället. God yrkeskunskap innefattar såväl gott handlag som praktisk tillämpning av vetandet. Det föränderliga arbetslivet kräver ansvarskänsla, engagemang för arbetet och en mental beredskap och förmåga att sköta arbetsuppgifter och funktioner. Då team- och samarbete blir allt vanligare krävs också goda sociala färdigheter.

I de här läroplansgrunderna är yrkeskunskapen definierad som behärskande av arbets- och verksamhetshelheter. Det innebär att de studerande besitter de färdigheter som betonas gemensamt för alla, och den för alla branscher gemensamma baskompetensen. Dessutom har de studerande den kunskap som arbetet bygger på, behärskar arbetsmetoderna, -redskapen och materialen samt arbetsprocesserna. I dessa förutsättningarna ingår förståelsen av arbetets mål och betydelse samt behärskande av arbets-etiken. I läroplansgrunderna beskrivs detta kunnande i form av mål för examina, utbildningsprogram och studiehelheter. I bedömningskriterierna anges nivåkraven för kunnandet.

2 BESKRIVNING AV SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSBRANSCHEN OCH DESS VÄRDEGRUND

BESKRIVNING AV BRANSCHEN

Inom social- och hälsovården har tyngdpunkten under de senaste åren främst förskjutits i riktning från anstaltsvård mot öppen vård. Antalet anstaltsplatser har reducerats såväl inom den psykiatriska vården, åldrvården som barnskyddet. I fråga om hälsovård har vårdtiderna på sjukhus blivit betydligt kortare i synnerhet inom specialistsjukvården, vilket i avgörande grad har ökat behovet av olika slags hemvård.

Service kan också erhållas av allt fler olika serviceproducenter. Största delen av servicen produceras fortfarande av den offentliga sektorn, dvs. kommuner, samkommuner och staten, men service produceras också i allt högre grad av olika organisationer och enskilda yrkesutövare. Serviceproduktionen försiggår inom ramen för samma lagstiftning och samma normer samt med iakttagande av samma yrkesetik som inom social- och hälsovårdsbranschen. Inom social- och hälsovårdsbranschen arbetar man i multiprofessionella arbetsgrupper och samtidigt ökar också antalet självständiga yrkesutövare.

Kundens och patientens ställning kommer att bli allt starkare inom social- och hälsovårdsbranschen. Kunderna och patienterna är numera mycket upplysta och medvetna om sina rättigheter som konsument. De vet vad de vill ha och de vill ha vård och service som motsvarar deras önskemål. Samtidigt ökar utslagningen och somliga människor kanske blir helt utan service. Detta är en utmaning för social- och hälsovården.

Hemvården är en kraftigt expanderande sektor som sysselsätter många. Hemvård innebär att äldre, handikappade personer, personer med mentala problem, rusmedelsmissbrukare samt barnfamiljer i sina egna hem erbjuds tjänster av olika slag, såsom hemservice och hemsjukvård. Utöver hemvården finns även olika stödtjänster såsom måltidsservice, färdservice, hygienisk service och klädservice samt dagsjukhus, servicehus och stöd till anhörigvårdare.

Befolkningen blir allt äldre och behovet av social- och hälsovårdsservice kommer därför att öka. Arbetet bland äldre kommer att öka betydligt och bli mångsidigare.

Barndagvård av olika former, familjedagvård, familjevård i grupp samt ledning av lek och annan verksamhet, bedrivs i många olika slags miljöer. Småbarnsfostran räknas som en del av dagvården. Barnsjukvård och -omsorg sker på sjukhus och anstalter av olika typ. Vården och fostran av unga personer består av multiprofessionell verksamhet i till exempel skolor och inom ungdomsarbetet.

Den grundläggande social- och hälsovården är fortfarande en viktig del av vård- och omsorgsarbetet. Basservice i anstaltsform sker på hälsocentralernas bäddavdelningar, på sjukhus samt på olika anstalter för äldre och handikappade. Inom specialistsjukvården växer kraven på specialkunskaper. Social- och hälsovården är samtidigt utsatt för ett kraftigt kostnadstryck. Man försöker minska social- och hälsovårdskostnaderna bl.a. genom att effektivare utnyttja personalen, rationalisera arbetet samt genom att införa bättre arbetssätt och arbetsfördelning mellan olika yrkesgrupper. Av personalen förutsätter organiserandet av arbetet enligt specialområde och verksamhet samt utvecklandet och ibruktagandet av ny teknologi en helhetsuppfattning av social- och hälsovården samt multiprofessionella och nätverksinriktade arbetssätt.

VÄRDEGRUND

Det är social- och hälsovårdspolitikens uppgift att säkerställa och främja befolkningens hälsa och sociala välbefinnande. Utgångspunkten är att alla medborgare har lika stor rätt till social- och hälsovårdsservice som tillgodoser deras behov.

Arbetet inom social- och hälsovårdsbranschen styrs av följande viktiga principer: respekt för livet och människovärdet, människans självbestämmanderätt, rättvisa och jämlikhet. Branschens yrkesetik bygger på dessa principer.

Av personer som är yrkesverksamma inom social- och hälsovårdsbranschen förutsätts empatisk förmåga, ärlighet, pålitlighet och förmåga att verkligen bry sig om människor. De uppskattar sina yrken och andras yrkesskicklighet och de är beredda att ständigt utvecklas i arbetet. Närvårdarna ansvarar i första hand för sitt arbete inför sina kunder och patienter såsom föreskrivs i de yrkesetiska direktiven. De är också medvetna om ansvaret för vård- och omsorgsarbetets kvalitet och för utvecklandet av kvaliteten.

Utgångspunkten för arbetet inom social- och hälsovårdsbranschen är att kunderna eller patienterna bemöts på ett helhetsbetonat sätt: de är människor som till följd av sin livssituation eller av andra orsaker behöver hjälp, vård eller stöd. Syftet är att stödja och stärka kundernas och patienternas starka sidor och funktionsförmåga. Kundens övertygelser, värden och erfarenheter samt fysiska integritet respekteras. Hon är emellertid också en social varelse och därför beaktas dessutom de personer som står kunderna och patienterna nära. Avsikten är också att främja kundernas och patienternas samverkan med närstående människor.

3 UPPGÖRANDET AV EN INDIVIDUELL STUDIEPLAN

En individuell läroplan uppgörs på basis av läroplanen och de studerandes egna val. Den utgör en utvecklingsplan för de studerande som stöder karriärplaneringen och självvärderingen. Den individuella studieplanen baserar sig på de studerandes individuella behov; de studerande deltar i planläggningen av sina studier, valen av studiekurser och den ordning i vilken de avläggs samt i utvärderingen av den egna inläringen. De studerande och läraren/lärarna utformar i samarbete, utgående från läroplansmålen och de studerandes egna mål, en plan där de studerandes bakgrund, målsättningar och motivation beaktas och som de studerande förbinder sig att genomföra. Uppgörandet av en individuell studieplan kan sålunda jämföras med en problemlösningsprocess som grundar sig på mångsidig växelverkan mellan de studerande och deras lärare.

I den individuella studieplanen definieras målen för inläringen, de studier som skall bedrivas, studiesätten och –tidtabellen samt bedömningen av studieprestationerna. När man utformar planen beaktas och tillgodoses sådan kunskap som motsvarar grunderna för läroplanen, såsom tidigare studier och arbetserfarenhet. Vid behov skall det förut inhämtade kunnandet kontrolleras med ändamålsenliga metoder. Till den individuella studieplanen hör också en plan för inläring i arbetet, där man för varje inlärningsperiod fastslår målen, lärouppgifterna, periodernas längd och tidpunkt samt bedömningsförfarandet.

Genomförandet av den individuella studieplanen understöds kontinuerligt genom studiehandledningen. Vid enskilda samtal med läraren har de studerande möjlighet att öppet och förtroligt avhandla olika frågor och problem som står i samband med studierna. Samtalens innehåll registreras dock inte i den individuella studieplanen.

Under utbildningstiden följer man med hur den individuella studieplanen förverkligas. De studerande och alla lärare för fram omständigheter som påverkar planens förverkligande, och de studerande leds till att fatta egna beslut rörande sin inläring. Vid behov kan en individuell studieplan ändras medan studierna pågår, eftersom exempelvis inläring i arbetet kan göra det möjligt att avlägga examen på ett nytt sätt.

Om de studerandes studiemål har anpassats i enlighet med 20 eller 21 § L 630, skall den individuella studieplanen uppgöras så att den motsvarar de ändrade målen och de ändrade bedömningskriterierna.

---

4 MÖJLIGHETERNA TILL FORTSATTA STUDIER

Den som har avlagt en treårig grundexamen har allmän behörighet för fortsatta studier, dvs. kan söka inträde vid yrkeshögskolor och universitet. (förordning om yrkesutbildning 811/98, universitetsförordning 115/98, lag om yrkeshögskolestudier 255/95, UVM:s beslut om behörighet för yrkeshögskolestudier 30.12.1998, dnr 18/011/98)

Den som avlagt en grundexamen som fristående examen har en allmän behörighet för fortsatta studier i en yrkeshögskola. Med stöd av universitetsförordningen kan ett universitet besluta att också en som fristående examen avlagd grundexamen ger tillräckliga kunskaper och färdigheter för studier, samt en behörighet för universitetsstudier (UVM:s brev 11.5.1999, dnr 21/500/99).

Vid yrkeshögskolorna kan de studerande avlägga yrkeshögskole-examina inom naturbruk, inom teknik och kommunikation, inom handel och administration, inom turism, kosthåll och ekonomi, i social- och hälsovårdsbranschen, i kulturbranschen samt inom humanistisk och pedagogisk utbildning. Utbildningstiden varierar mellan 140 och 180 studieveckor. Den vanligaste tiden är 160 studieveckor. Examensbenämningarna varierar med utbildningsområdena.

Vid universiteten kan de studerande avlägga en lägre högskoleexamen om 120 sv (kandidat) eller en högre högskoleexamen om 160 sv (magister).

Naturliga möjligheter till vidareutbildning för dem som avlagt grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen är bl.a. yrkeshögskoleexamen inom social- och hälsovårdsbranschen, socionom (YH) vid det sociala området samt inom hälsovårdsbranschen sjukskötare (YH), hälsovårdare (YH), barnmorska (YH), förstavårdare (YH), fysioterapeut (YH), rehabiliteringshandledare (YH), röntgenskötare (YH), bioanalytiker (YH), ergoterapeut (YH), tandtekniker (YH), munhygienist (YH), hjälpmedelstekniker (YH), fotterapeut (YH), osteopat (YH), naprapat (YH), optometriker (YH). Vid universitet högskoleexamen i vårdvetenskap och folkhälsovetenskap samt licentiatexamen i medicin och odontologi.